

**BANDIRMA
ONYEDİ EYLÖL
ÜNİVERSİTESİ**

UİD | **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi** **JIRD** | Journal of International Relations and Diplomacy

Cilt/Volume: 7

Sayı /Issue: 1

Yıl/Year: 2024

ISSN: 2651-4729

NIGERIA-CZECHOSLOVAKIA RELATIONS BEFORE AND AFTER THE SPLIT OF
CZECHOSLOVAKIA IN THE 20TH CENTURY AND BEYOND
20. YÜZYILDA VE SONRASINDA ÇEKOSLOVAKYA'NIN BÖLÜNMESİNDEN ÖNCE VE SONRA
NİJERYA- ÇEKOSLOVAKYA İLİŞKİLERİ
SuleimanYAKUBU

*31 MART 2024 YEREL SEÇİMLERİNDE İSTANBUL VE ANKARA'DAKİ FAVORİ BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYE BAŞKAN ADAYLARININ X KULLANIM
AN EVALUATION ON THE X-USE PRACTICES OF THE FAVORITE MAYORAL CANDIDATES IN
ISTANBUL AND ANKARA IN THE 31 MARCH 2024 LOCAL ELECTIONS
Tuğba CANBEK, M. İnanç ÖZEKMEKÇİ*

*DEMOCRACY PROMOTION AND PUBLIC DIPLOMACY: US EFFORTS TO COMMUNICATE WITH
THE PEOPLES OF THE MIDDLE EAST IN THE EARLY YEARS OF THE 21ST CENTURY
DEMOKRASİNİN TEŞVİKİ VE KAMU DİPLOMASİSİ: ABD'NİN 21. YÜZYILIN İLK YILLARINDA ORTA
DOĞU HALKLARIYLA İLETİŞİM ÇABALARI
Umut YUKARUÇ*

*ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE KOZMOPOLİTANİZM VE KÜRESELLEŞME COSMOPOLITANISM AND
GLOBALIZATION IN INTERNATIONAL RELATIONS
Ali Fuat BİROL*

*İNSAN HAKLARI EĞİTİMİNİN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ ALGI VE
BİLİNÇ DÜZEYLERİ
THE EFFECTS OF HUMAN RIGHTS EDUCATION ON UNIVERSITY STUDENTS: PERCEPTION
AND CONSCIOUSNESS LEVELS
Osman Mücahid İNCE, Ayşenur ULUSOY, Ataberk ARMUTLU, Muhammed Hamdullah ÇELENK,
Berke Taha ATABEK*

BANDIRMA
ONYEDİ EYLÜL
ÜNİVERSİTESİ

UID | Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi
JIRD | Journal of International Relations and Diplomacy

Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi

Sahibi

İsmail BOZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Altuğ GÜNAR

Dergi Yöneticisi Editör

İsmail ŞAHİN

Editörler Kurulu

Alptekin Molla
Zeynep YÜCEL
Hanefi YAZICI
Yusuf YILDIRIM
Zeynep ARIÖZ
Altuğ GÜNAR
Muhammed Kürşad ÖZEKİN

Yayın Kurulu Sekreterleri

Abdurrahman ARSLAN
İnci BİLGİN
Muhammed Asım ÖNCEL
Ömer Miraç SALI
Osman Mücahid İNCE

Yayın ve Danışma Kurulu

(Alfabetik sıra ile)

Ahmet UYSAL İstanbul Üniversitesi
Burak Bilgehan ÖZPEK Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Hikmet ÖKSÜZ Karadeniz Teknik Üniversitesi
İrfan Kaya ÜLGER Kocaeli Üniversitesi
Kemal ARI Dokuz Eylül Üniversitesi
M. Ercan YILMAZ Uludağ Üniversitesi
Mehmet OKUR Karadeniz Teknik Üniversitesi
Mehmet ŞAHİN Polis Akademisi
Melek FIRAT Ankara Üniversitesi
Mesut Hakkı ÇAŞIN Nişantaşı Üniversitesi
Mim Kemal ÖKE İstanbul Ticaret Üniversitesi
Murat YEŞİLTAŞ Sakarya Üniversitesi
Mustafa BUDAK İstanbul Üniversitesi
Nail ALKAN Gazi Üniversitesi
P. Faruk YALVAÇ Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Seyhun DOĞAN İstanbul Üniversitesi
Sibel TURAN Trakya Üniversitesi
Süleyman ÖZDEMİR Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Tarık OĞUZLU Antalya Bilim Üniversitesi
Tayyar ARI Uludağ Üniversitesi
Timuçin KODAMAN Süleyman Demirel Üniversitesi
Zekeriya KURŞUN Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi

ISSN 2651- 4729

Aralık/December 2023 Sayı 7/ Issue 1

Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi birbirinden ayrılmaz bir bütünün iki parçasıdır. Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde yer alan çoğu konu diplomasi ışığında ele alınmakta, en başta gelen politik, ekonomik konular uluslararası ilişkiler ve diplomasinin birlikte hareket etmesi ile açıklanabilmekte ya da çözüme kavuşturulabilmektedir. Bu nedenle derginin isminin Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi olmasına karar verilmiştir. Dergimiz; Uluslararası İlişkiler, Diplomasi, Ekonomi, Temel Bilimler ve Sosyal Bilimlerin, Siyaset, Ekonomi, Ekonomi-Politik, Diplomasi uygulamaları, Siyasi Tarih, Uluslararası Antlaşmalar, Uluslararası Örgütler, Hukuk, Uluslararası Hukuk gibi alanları ile alakalı olarak bilim dünyasına önemli katkı yapması beklenmektedir. Dergide, Türkçe ve İngilizce dillerinde makaleler yayımlanacaktır.

Değerlendirilmek üzere dergimize gönderilen çalışmaların, daha önce yayımlanmamış, yayımlanmak üzere kabul edilmemiş ve yayımlanmak için değerlendirilme sürecinde olmaması gerekir. Değerlendirme sürecinde olan ve yayımlanan eserlerin sorumluluğu tümüyle yazar(lara) aittir. Sayılarımız elektronik olarak yayımlanır. Yayımlanan eserlerin telif hakları Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi'ne aittir. Yayımlanması istenilen çalışmalar dergi yazım kuralları ve yayın ilkelerinde belirtilen koşullara uygun şekilde hazırlanıp gönderilmelidir. Dergiye sunulan makaleler öncelikle şekil ve içerik yönünden ön incelemeye tabi tutulmaktadır. Şekil ve içerik olarak uygun bulunan makaleler hakem tayin edilmek üzere yayın kuruluna sunulmaktadır. Değerlendirme sürecine geçildikten sonra hakemlik süreci ortalama 3 ile 5 hafta arası sürmektedir. Yayın Kurulu tarafından incelenen makaleler uygun bulunduğu takdirde en az iki hakem atanmaktadır. Hakemlerden gelen rapor çerçevesinde yazar(lar)dan düzeltme, ek bilgi ve kısaltma istenmesine veya yayımlanmasına karar verilmektedir. Hakemlerden bir olumlu ve bir olumsuz rapor verilmesi halinde ilgili çalışma Dergi Editörlüğü tarafından uygun görülmesi halinde üçüncü bir hakeme de gönderilmektedir.

Adres: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi (JIRD), 10200- Bandırma/BALIKESİR

Web: <https://uidd.bandirma.edu.tr>

Telefon: (+90 266) 717 01 17 -2587

e-posta: jird@bandirma.edu.tr

**BANDIRMA
ONYEDİ EYLÜL
ÜNİVERSİTESİ**

UİD | Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi
JIRD | Journal of International Relations and Diplomacy

Cilt/Volume: 7

Sayı/Issue: 1

Yıl/Year: 2024

**NIGERIA-CZECHOSLOVAKIA RELATIONS BEFORE AND AFTER THE SPLIT OF
CZECHOSLOVAKIA IN THE 20TH CENTURY AND BEYOND**

*20. YÜZYILDA VE SONRASINDA ÇEKOSLOVAKYA'NIN BÖLÜNMESİNDEN ÖNCE VE SONRA NİJERYA-
ÇEKOSLOVAKYA İLİŞKİLERİ*

Suleiman YAKUBU..... 1-22

**31 MART 2024 YEREL SEÇİMLERİNDE İSTANBUL VE ANKARA'DAKİ FAVORİ BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYE BAŞKAN ADAYLARININ X KULLANIM**

*AN EVALUATION ON THE X-USE PRACTICES OF THE FAVORITE MAYORAL CANDIDATES IN ISTANBUL
AND ANKARA IN THE 31 MARCH 2024 LOCAL ELECTIONS*

Tuğba CANBEK, M. İnanç ÖZEKMEKÇİ.....23-52

**DEMOCRACY PROMOTION AND PUBLIC DIPLOMACY: US EFFORTS TO COMMUNICATE
WITH THE PEOPLES OF THE MIDDLE EAST IN THE EARLY YEARS OF THE 21ST CENTURY**

*DEMOKRASİNİN TEŞVİKİ VE KAMU DİPLOMASİSİ: ABD'NİN 21. YÜZYILIN İLK YILLARINDA
ORTA DOĞU HALKLARIYLA İLETİŞİM ÇABALARI*

Umut YUKARUÇ53-69

**ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE KOZMOPOLİTANİZM VE KÜRESELLEŞME
COSMOPOLITANISM AND GLOBALIZATION IN INTERNATIONAL RELATIONS**

Ali FUAT BİROL70-86

**İNSAN HAKLARI EĞİTİMİNİN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ ALGI VE BİLİNÇ DÜZEYLERİ**

*THE EFFECTS of HUMAN RIGHTS EDUCATION on UNIVERSITY STUDENTS:
PERCEPTION AND CONSCIOUSNESS LEVELS*

**Osman Mücahid İNCE, Ayşenur ULUSOY, Ataberk ARMUTLU, Muhammed
Hamdullah ÇELENK, Berke Taha ATABEK**

.....87-103

Bu Sayının Hakemleri / Referee Board

1. Prof. Dr. Zeynep YÜCEL
2. Doç. Dr. Burak BAŞKAN
3. Doç. Dr. Bulut GÜRPINAR
4. Doç. Dr. Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU
5. Doç. Dr. Bekir GÜNDOĞMUŞ
6. Dr. Öğr. Üyesi Çağrı Emin DEMİRBAŞ
7. Dr. Öğr. Üyesi Selcen Altınbaş UMUT
8. Dr. Öğr. Üyesi Osman SÜMER
9. Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ARAS
10. Dr. Ar. Gör. İbrahim HATİPOĞLU
11. Dr. Gökhan KAVAK
12. Dr. Philip Muehlenbeck
13. Dr. Öğr. Üyesi Elif Gözler ÇAMUR
14. Dr. Asiye Gün Güneş GÜLAL

NIGERIA-CZECHOSLOVAKIA RELATIONS BEFORE AND AFTER THE SPLIT OF CZECHOSLOVAKIA IN THE 20TH CENTURY AND BEYOND

Suleiman YAKUBU

ABSTRACT

Nigeria-Czechoslovakia relations have been very robust and beneficial to both countries. The relations and interactions between both countries at the beginning of the 20th century were minimal because Nigeria was still under colonial rule but improved after her independence in 1960. This opened doors to a great deal of opportunities for developing long-lasting and broad relations in security, politics, economy, and socio-cultural spheres. With the split of Czechoslovakia into the Czech Republic and Slovakia in 1993, relations between Nigeria and the Czech Republic intensified in the areas of commerce and trade, military training, and education, but the relations Nigeria has had with Slovakia over the years have been minimal. This paper aims at discussing and identifying, while using both primary and secondary sources, the key areas where both countries have had relations over the decades and how the relations have impacted both countries in the twentieth century and beyond.

Keywords: Diplomatic Relations, Cooperation, Military, Security, Sports and Trade

Jel Codes: N4, N40, N44, N47

20. YÜZYILDA VE SONRASINDA ÇEKOSLOVAKYA'NIN BÖLÜNMESİNDEN ÖNCE VE SONRA NİJERYA-ÇEKOSLOVAKYA İLİŞKİLERİ

ÖZET

Nijerya-Çekoslovakya ilişkileri her iki ülke için de çok sağlam ve faydalı bir ilişki ihtiva etmektedir. 20. yüzyılın başında Nijerya'nın sömürge altında olması nedeniyle iki ülke arasındaki ilişkiler asgari düzeydeydi ancak Nijerya'nın 1960'taki bağımsızlığından sonra ilişkiler gelişme gösterdi. Bu durum,

* Institute of Historical Sciences, University of Pardubice , susukhaldun@yahoo.com, [0000-0002-9184-6460](https://doi.org/10.51763/uid.1416622)

Makale Geçmişi/Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application: 8 Ocak 2024

Düzeltilme Tarihi / Revision Date: 15 Mayıs 2024

Kabul Tarihi / Acceptance Date : 29 Mayıs 2024

Araştırma Makalesi/Research Article

güvenlik, siyaset, ekonomi ve sosyo-kültürel alanlarda uzun süreli ve geniş ilişkilerin geliştirilmesi için birçok fırsatın kapısını açtı. Çekoslovakya'nın 1993 yılında Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'ya bölünmesiyle birlikte Nijerya ile Çek Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler ticaret, askeri eğitim ve öğretim alanlarında yoğunlaştı, ancak Nijerya'nın Slovakya ile yıllar içinde sahip olduğu ilişkiler asgari düzeyde kaldı. . Bu makale, hem birincil hem de ikincil kaynakları kullanarak, her iki ülkenin onlarca yıldır ilişki içinde olduğu kilit alanları ve ilişkilerin yirminci yüzyıl ve sonrasında her iki ülkeyi nasıl etkilediğini tartışmayı ve tanımlamayı amaçlamaktadır:

Anahtar Kelimeler: *Diplomatik İlişkiler, İşbirliği, Ordu, Güvenlik, Spor ve Ticaret*

Jel Kodları: *N4, N40, N44, N47*

1. INTRODUCTION

Nigeria and Czechoslovakia have had relations based on mutual benefits over the decades. Both countries had their first relations based on commerce and trade before the World War II, when the famous shoe company in the Czech lands, Bat'a, formed the subsidiary, Czechoslovak-Nigerian Export-Import Company (CNEICO),¹ as a conduit for its purchase of Nigerian rubber for the soles of its shoes. Czechoslovakia's attempt to enter into political diplomatic relations with Nigeria recorded little success because Nigeria was still under British colonial rule. Both countries later built their diplomatic relations since the former's independence from British colonial rule from the 1960s. Muehlenbeck explained that Czechoslovakia was one of the first countries to recognize Nigeria's sovereignty in 1960. Over the decades, the relationship between both nations had evolved and grown stronger, with a focus on trade, investment, military training, education, aviation and cultural exchange.

This article will provide an overview of Nigeria-Czechoslovakia relations, highlighting the key milestones, areas of cooperation, and potentials for future growth. In the early years of Nigeria's independence Czechoslovakia was one of the first countries to establish diplomatic relations with the country. In 1960, the Czechoslovakian government sent a delegation to Nigeria to congratulate the country on its independence. This visit marked the beginning of a strong diplomatic relationship between both nations (Muehlenbeck, 2016). During the 1970s and 1980s, Nigeria and Czechoslovakia maintained a cordial relationship, with occasional high-level visits and exchanges in areas such as trade, culture, and education. However, the split of Czechoslovakia into the Czech Republic and Slovakia in January, 1993 led to a brief period of uncertainty in the relationship. Following the break of Czechoslovakia, the Czech Republic continued to maintain strong diplomatic ties with Nigeria. The relations between Nigeria and

Slovakia have been very insignificant. The article will focus on Nigeria-Czechoslovakia relations before its dissolution and also Nigeria-Czech Republic relations after the split of Czechoslovakia in 1993.

In the 21st century, Nigeria-Czech Republic relations have experienced significant growth and modernization. In 2001, the Czech Republic opened an embassy in Abuja, Nigeria's capital city, while Nigeria established a mission in Prague in 2005 (Řehák, 2022). These diplomatic missions have facilitated increased communication and collaboration between both governments and private sectors. Undoubtedly, both nations have had both good and difficult experiences. This paper is an assessment of kind of relations that have existed between both nations over the decades and it provides answers to the questions of the desirability and necessity of strong Nigeria-Czechoslovakia diplomatic ties.

2. Theoretical Framework

The theory used in this research is the traditional diplomatic theory. The theory entails government-to-government communication. Traditional diplomacy is the interactions of nations through their permanent ambassadors or specially appointed diplomats. Permanent bilateral representation is the apex of traditional diplomacy. Traditional diplomacy views nations as actors at the world stage. The theory argues that even when non-state actors engage in international relations and politics, they do so under the supervision of states. The top proponents of this theory are likes of Hedley, Basil, and Woodrow Wilson (Stuart, 2006). Traditional diplomacy takes its roots from history. Traditional diplomacy surfaced in Europe after the ultimate end of the thirty-year war of religion in 1648. The new state system required a means to resolve the religious conflict that had consumed Europe, for a long period in the 17th century. Both diplomacy and state system became prominent. The idea of sovereignty, state representation national interest, and national security are all components of traditional diplomacy (Popa, 2016). This has been the main aim and desire of both Nigeria and Czechoslovakia in relating with each other since the independence of Nigeria in 1960.

There are some necessary proponents for traditional diplomacy to function. The first proponent is that there must be more than one state because only state cannot establish diplomatic relations with itself. At least two states must be involved. These states must be sovereign and independent countries, able to exercise ultimate authority over its unit 90 (Hedley, 2012). A second proponent is the presence of shared values, ideas and interests, which allow states to develop some decent level of interaction and relations (Richard, 2011). Traditional diplomacy is fundamentally based on one-on-one basis just as Nigeria and Czechoslovakia relations was mainly centered on state relations as it relates to the theory of the research.

3. Methodology

Most important in this article is the issue of Nigeria-Czechoslovakia relations before and after the split of Czechoslovakia in 1993. This study adopts a qualitative and a quantitative method approach. The kind of relations that existed between the two countries encompasses sports, culture, military assistance,

trade and commerce. In all, interviews were conducted with people living in the Czech Republic and Nigeria. Nigerian Airforce officers were interviewed because they had some knowledge of the military agreements the Nigerian government and Czech authorities had and these officers were in the Czech Republic on military training for 12 months at the time of the interviews.

For the quantitative method, data were collected in both Nigeria and Czechoslovakia regarding the history, culture and economy of both countries. This to a very large extent reveals a clear picture of what both countries were like during the period of the relations between the two countries. The data collected also went a long way in broadening the analysis and discussions in the study. For the interviews, the perceptions of respondents were analyzed in comparison with the information gathered through quantitative data during this study.

The study employs qualitative research to discover, trace, gather information and establish new facts regarding Nigeria-Czechoslovakia relations. provides the framework to investigate this phenomenon in-depth. This research method of analysis is purposive, explanatory, evaluative and comparative. Secondary sources such as books, articles, published and other unpublished works were consulted to arrive at historical objectivity. This article, in essence, investigates and identifies the relations that exists between the two countries, when the relations start and how it was conducted over the years in the twentieth century till present times.

4. A brief description of Nigeria, Czechoslovakia and Czech Republic *Nigeria*

Nigeria, officially known as the Federal Republic of Nigeria, is a vast country located in West Africa. It is the most populous country in Africa and the sixth most populous country in the world, with a population of over 225 million people. Nigeria is well known for its diverse culture, rich history, and abundant natural and mineral resources. Nigeria shares international borders with several countries including Niger at the north, Chad at the northeast, Cameroon at the east, and Benin Republic at the west. It has a coastline by the Gulf of Guinea at the south. The country covers an area and land mass of approximately 923,768 square kilometers (356,669 square miles), making it the 32nd largest country in the world. Nigeria's geography comprises of a variety of landscapes. In Southern Nigeria, there are coastal plains and mangrove swamps, while the central region consists of plateaus and hills. Northern Nigeria is dominated by the Sahel savannah and semi-arid regions (Nigeria, Wikipedia).

The climate of Nigeria varies from region to region. The Southern part experiences a tropical rainforest climate with high rainfall throughout the year. The Central Nigeria has a savannah climate with distinct wet and dry seasons. The Northern part of Nigeria has a semi-arid climate with very hot temperature. Nigeria has a rich history that dates back thousands of years. The area that is now Nigeria has been inhabited since at least 9000 BC by various indigenous peoples. Over time, different kingdoms and

empires rose and fell in different parts of the country. One of the earliest known civilizations in Nigeria is the Nok culture, which thrived between 1000 BC and 300 AD. The Nok people were skilled in ironworking and created intricate terracotta sculptures. In later centuries, several powerful empires emerged in Nigeria, including the Kanem-Bornu Empire, the Hausa Kingdoms, and the Oyo Empire. These empires also controlled several vast territories and traded with merchants from other parts of Africa and the Arab world. European established contact with Nigeria in the 15th century when Portuguese explorers arrived on the coastline. The Portuguese established trade routes and introduced Christianity to the region. In the 19th century, Great Britain gained control over Nigeria through a series of colonial conquests. Nigeria gained independence from British colonial rule on 1st October, 1960, becoming a sovereign nation. Since then, Nigeria has experienced periods of military rule and civilian governments. The country has faced various challenges including political instability, ethnic tensions, and economic struggles (Falola, 2008).

Nigeria is a sovereign nation with a presidential system of government. The Nigerian President is the Head of State and also the Head of Government. The president is elected into office by a majority vote and serves as the Chief Executive of the nation. The National Assembly is the legislative arm of government in Nigeria. It consists of two chambers: the House of Senate and House of Representatives. The members of both chambers are elected by the Nigerian people. Nigeria operates a multi-party system, with several political parties competing in elections. The two major political parties in Nigeria are the All Progressive Congress (APC) and People's Democratic Party (PDP) (Dhikru, 2020). Nigeria has one of the largest and greatest economies in Africa and is also referred to as the "Giant of Africa." The country has made efforts to diversify its economy by promoting sectors such as agriculture, manufacturing, and services. Nigeria is famous for its diverse culture, with over 250 ethnic groups and languages. The three major ethnic groups in Nigeria are the Hausa-Fulani, Yoruba, and Igbo. Each ethnic group has its own distinct traditions, languages, and customs. Nigerian culture is influenced by a blend of indigenous traditions, colonial heritage, and globalization. Traditional Nigerian music includes various genres such as highlife, juju, afrobeat, and fuji. Nollywood, Nigeria's film industry, is among the largest in the world. Nigerian cuisine is diverse and tasty, with popular dishes including jollof rice, egusi soup, suya (grilled meat), and pounded yam. Traditional clothing varies across ethnic groups but often includes vibrant fabrics and intricate designs (Obomeghie, 2021).

4.1. Czechoslovakia

Czechoslovakia was a country located in Central Europe that existed from 1918 to 1992. Its history is marked by significant political, social, and economic developments such as World War II, Communist period, and Velvet Revolution. This comprehensive overview will delve into the key events and transformations that shaped Czechoslovakia throughout its existence. Czechoslovakia emerged as an

independent state following the collapse of the Austro-Hungarian Empire at the end of World War I. On October 28, 1918, Czechoslovak leaders proclaimed the establishment of an independent republic in Prague. The new country was named Czechoslovakia and Tomáš Garrigue Masaryk was elected the first president (Rick, 2000). During the interwar period, Czechoslovakia experienced a period of relative stability and economic growth. The country adopted a democratic political system and implemented progressive social reforms. The new country was one of the most industrialized nations in Central Europe and enjoyed a high standard of living compared to its neighbours. However, tensions between ethnic groups within Czechoslovakia persisted. The country was home to a diverse population consisting of Czechs, Slovaks, Germans, Hungarians, Ruthenians, Jews, and others. The issue of minority rights became a significant challenge for the government (Jaroslav and Oldřich, 2018)

In 1938, as Nazi Germany sought to expand its influence in Europe, it demanded the annexation of the predominantly German-speaking Sudetenland region from Czechoslovakia. Under pressure from France and Britain, Czechoslovakia reluctantly agreed to cede this territory to Germany in what became known as the Munich Agreement. The Munich Agreement failed to appease Hitler's ambitions, and in March of 1939, German soldiers occupied the remaining Czech lands, creating the Protectorate of Bohemia and Moravia. Slovakia, led by Jozef Tiso, declared independence as a separate state under German influence. The Czechoslovak government-in-exile, led by President Edvard Beneš, operated from London throughout the war (Jaroslav and Oldřich Pánek 2018). After the start of World War II, Czechoslovakia revolted against Nazi occupation. The Czechoslovak government-in-exile coordinated various acts of sabotage, espionage and the killing of Reinhard Heydrich, one of the architects of the Holocaust. In 1945, Soviet and Allied forces liberated Czechoslovakia from German control. The country's borders were restored, and the government-in-exile returned to Prague. However, the post-war period was marked by political turmoil and the beginning of Communist influence (Mahoney, 2011).

In February 1948, a Communist coup led by Klement Gottwald resulted in the beginning of a Communist regime in Czechoslovakia. The country came under Soviet influence and became a satellite state under the Eastern Bloc. Under Communist rule, Czechoslovakia experienced significant political repression and economic centralization. Dissent was suppressed, and opposition figures were persecuted. The economy stagnated due to inefficient central planning. In 1968, Czechoslovakia underwent a short period of liberalization that is known as the Prague Spring. Led by Alexander Dubček, the government introduced reforms aimed at creating "socialism with a human face." These reforms included greater political freedom, freedom of speech, and economic decentralization. However, fearing the loss of control over an Eastern Bloc country, the Soviet Union and other Warsaw Pact countries invaded Czechoslovakia

in August 1968. The invasion crushed the Prague Spring movement and reaffirmed Soviet dominance over the country (Cottrell, 2005).

In the late 1980s, Czechoslovakia experienced a wave of popular discontent against Communist rule. The Velvet Revolution, a peaceful mass protest headed shortly after the outset by a respected figure of the Czech Dissent Václav Havel and other dissidents, brought an end to Communist rule in late 1989. The post-Communist era saw Czechoslovakia transition to a democratic system and embrace market-oriented reforms. However, tensions between Czechs and Slovaks grew, leading to demands for greater autonomy. In 1992, negotiations between the leaders of the Czech people and the Slovaks resulted in the agreement to peacefully divide Czechoslovakia into two independent nations: the Czech Republic and Slovakia. On the 1st of January, 1993, Czechoslovakia was split into the Czech Republic and Slovakia, marking the end of its 74-year history as a single state (Rick, 2000).

4.2. Czech Republic

The Czech Republic is a nation that is landlocked and it is located in Central Europe. It shares borders with Slovakia at the east, Germany at the west, Austria at the south, and Poland at the northeast (Wikipedia, Czech Republic). The Czech Republic has a rich history and cultural heritage, making it a popular tourist destination. Czechia covers an area and land mass of approximately 78,866 square kilometers (30,450 m²). It is characterized by diverse landscapes, including mountains, plains, and plateaus. The highest peak is Sněžka, standing at 1,603 meters (5,259 feet) above sea level. The climate in the Czech Republic is warm during summer and very cold in winter. The average temperature in July, the warmest month, ranges from 20°C to 22°C (68°F to 72°F), while in January, the coldest month, temperatures range from -4°C to -7°C (25°F to 19°F) (WorldAtlas, Czech Republic).

The history of today's Czechia dates back to ancient times when Celtic tribes inhabited the region. In the 9th century AD, the Duchy of Bohemia was established under the rule of the Přemysl dynasty. Over the centuries, Bohemia became an important political and cultural center within the Roman Empire. During the period of Hussite Wars in the 15th century, Czech religious reformer Jan Hus played a significant role in challenging the authority of the Catholic Church (Mahoney, 2011). The Bohemian Kingdom later fell under Habsburg rule and was incorporated into the former Austro-Hungarian Empire. In 1918, after the end of World War I, Czechoslovakia was formed as an independent state. However, during World War II, Czechoslovakia was taken over by Nazi Germany under the rule of Adolf Hitler. After the war ended in 1945, Czechoslovakia regained its independence and underwent a period of communist rule under the authority of the former Soviet Union. The Velvet Revolution in 1989 marked the peaceful transition from a communism nation to a democratic one, leading to the split of Czechoslovakia in 1993. The Czech Republic

and Slovakia emerged as separate nations after the split (Rick, 2000). The Czech Republic is a parliamentary democracy with a multi-party system. The President is the head of state, while the Prime Minister is the head of government. The Parliament consists of two chambers: the Chamber of Deputies and the Senate. The country is a member of various international organizations, including the United Nations Organisation (UNO), NATO, and the European Union (EU). However, the Czech Republic does not use the euro as its currency and but the Czech koruna (CZK) as its national and official currency (Czech Republic, Wikipedia).

Czechia has a developed and industrialized economy. It has a high-income market economy with a strong focus on exports. Key sectors include automotive manufacturing, machinery, electronics, chemicals, and services. The country has attracted significant foreign direct investment due to its skilled workforce, strategic location within Europe, and favorable business environment. Prague, the capital city, is an important financial hub and a popular destination for international companies (Czech Republic, Britannica). The Czech culture is diverse and influenced by both Western and Eastern European traditions. It has a rich artistic heritage, particularly in literature, music, and visual arts. Renowned Czech composers include Antonín Dvořák and Bedřich Smetana. Czech cuisine is known for its hearty dishes such as goulash, *svíčková*, marinated beef with creamy sauce. Beer is very vital in Czech culture, with the country being famous for its breweries and infamous for its beer consumption per capita. Tourism is a big earner for the Czech economy. Visitors are drawn to historical sites such as Prague Castle, Charles Bridge, and the historic center of Český Krumlov. The country also boasts numerous natural attractions, including national parks, caves, and spa towns (Czech Republic, World Facebook).

5. Nigeria-Czechoslovakia relations before the split in the twentieth century

The diplomatic relations between Nigeria and Czechoslovakia which spanned from 1918 to 1993, encompassed political, economic, and cultural interactions. Czechoslovakia, during this period, classified Nigeria, Congo-Brazzaville, Tanzania, Ghana, Guinea, Mali and the United Arab Republic as countries of high economic interest and potentials (Zdeněk et al 2016). This period witnessed significant changes in both countries, including the formation of Czechoslovakia, Nigeria's struggle for independence, and subsequent political developments. Throughout these years, the relations between Nigeria and Czechoslovakia experienced fluctuations influenced by global events, ideological shifts, and domestic policies. The creation of Czechoslovakia in 1918 after the fall of the Austro-Hungarian empire marked the beginning of formal diplomatic relations between the Czechoslovakia and other independent countries around the world. However, due to geographical distance, limited interactions and the fact that Nigeria was still under British colonial rule made the relationship relatively low-key during this period. Czechoslovakia's primary focus was on consolidating its position in Europe after the first world war, while Nigeria gradually began to agitate for independence (Obomeghie, 2021).

Czechoslovakia was very passionate about establishing relations with newly independent nations of Africa because they knew what they would benefit. The then Czechoslovak Foreign Minister Vaclav David was quite specific when he explained the basic problems of the newly independent countries in Africa and how to end the scourge of economic and political domination of colonialism, to strengthen and broaden their national sovereignty and independence. Czechoslovakia saw its ultimate duty as providing the much needed assistance to African countries in her efforts to achieving this course within the shortest possible time. The strategic importance and location of Africa, where Nigeria was also situated, was given much attention by the Czechoslovaks (Curt, 1963).

Czechoslovakia's first contacts with Nigeria was established before World War II, as earlier explained in the introductory part of this article, was when the Czech shoe company formed the subsidiary, Czechoslovak-Nigerian Export-Import Company (CNEICO), as a conduit for the purchase of Nigerian rubber for the soles of its shoes. Bata was a very successful shoe company. By 1929, Bata was the world's leading footwear producer and exporter. Before the start of World War II, the company already had over 100,000 workers, and its shoes were already being sold all over the world, mostly in African countries. The company established several factories in Africa, as its affordable footwear was very good for the African market, and Bata was soon known as the "shoes of Africa." Attempts were made to strengthen these relations but it yielded little results because it was not comfortable for the British, former colonial master of Nigeria (Muehlenbeck, 2016).

The idea of starting a Czechoslovak diplomatic representation in Nigeria first emerged in the mid-1950s when Nigeria was still a British colony. However, due to the Suez Crisis, efforts were delayed. The initial attempt at diplomatic representation occurred in March 1958, but it was rejected by Great Britain. Even after Nigeria gained independence, British influence persisted in its political affairs. Initially, Czechoslovak diplomats faced challenges in obtaining visas. Festus Okotie-Eboh, a former Bata accountant who had experience in Czechoslovakia, became the Minister of Finance in the newly independent Nigerian federal government. This presented a promising opportunity to establish relations between the two countries. Diplomat Emil Keblusek was assigned to initiate negotiations in Nigeria. The goal was to navigate around the pro-British Nigerian politicians, focusing on negotiations with Eboh and Nnamdi Azikiwe. In October 1961, diplomatic relations were officially established, and Emil Keblusek was tasked with setting up the embassy (Sieber, 2002). Political power in independent Nigeria was concentrated among the Hausa, Fulani, Ibo, and Yoruba tribes. The Yorubas, making up the majority in the western regions, became the focal point of early violence in independent Nigeria. Czechoslovakia refrained from involvement in these conflicts, understanding that none of the major political parties had a significant inclination to align with the communist state. Giving his own experience with the communist domination

of Czechoslovakia in 1948, he held a strong anti-communist stance. His interest in relations with Czechoslovakia was primarily economic. In June 1963 Keblusek was made the head, East African Department of the Czechoslovak Foreign Ministry and was succeeded as head of the embassy by Otakar Liska (Sieber, 2002).

Despite the rejection of communist states by the main political parties, there were factions sympathetic to communist ideals. These groups became targets for Communist Czechoslovakia. However, these parties were deeply divided and did not hesitate to criticize each other to secure support from their sympathetic electorate. Essentially, these parties were primarily interested in financial aid from Czechoslovakia, rather than genuine cooperation. As Karel Sieber points out, "the Czechoslovak leadership wasted money financing and bribing the most questionable figures in African political life without achieving anything. The loyalty of these individuals to communist Czechoslovakia lasted only as long as financial support came from Prague." Moreover, these parties were unsuccessful in elections (Sieber, 2002).

In the area of technical skills based on their historical experience in Africa, the Czechoslovaks emerged important partners for a number of African nations, especially the so-called 'radical' ones. Beginning from the late 1950s, Czechoslovakia began to render military assistance to Guinea, Mali, Nigeria, and Ghana (Marco, 2018). Nigeria gained independence from British colonial rule in 1960, which opened up new avenues for international engagement. Czechoslovakia was one of the first countries to congratulate Nigeria after attaining independence. Czech official missions were sent to attend the independence celebration. During this period, Czechoslovakia pursued a policy of supporting anti-colonial movements and newly independent nations as part of its broader foreign policy objectives. As a result, Czechoslovakia extended diplomatic recognition to Nigeria shortly after its independence (Curt, 1963). The Cold War dynamics also influenced Nigeria-Czechoslovakia relations during this period. While Nigeria initially pursued a non-aligned foreign policy stance, it leaned towards socialist ideologies under the regime of Prime Minister Abubakar Tafawa Balewa. This ideological alignment led to increased cooperation between Nigeria and Czechoslovakia in areas such as trade, education, and technical assistance (Wapmut, 2011). On 15th January, 1966, the civilian regime in Nigeria collapsed due to a military coup in which top politicians, including Festus Okotie-Eboh, were assassinated. While the military removed corrupt leaders, it failed to provide a lasting solution. General John Aguiyi Ironsi briefly assumed the role of head of state. By July 1966, another coup led by General Jacob Gowon took control. This period saw violent pogroms against the sizable Igbo community, resulting in the demise of thousands of people. The massacre involved Hausa soldiers and triggered Igbo retaliation against the small Hausa community in the Eastern of the country. (Sieber, 2002).

After Ironsi abolished the federation, the authority of provincial military commanders continued to expand following Gowon's coup. Consequently, Czechoslovakia shifted its focus to the regional rulers (Sieber, 2002). Furthermore, in October 1966, a report from the Czechoslovak embassy indicated that the secession of the Eastern part of the country (Biafra) was still a possibility. Ambassador Vítězslav Wagner was tasked with understanding the situation in the Nigerian provinces. A visit to the Eastern region, governed by Col. Chukwuemeka Odumegwu Ojukwu, took place. Col. Ojukwu was one of the first foreign representatives that informed the Czechoslovak representative that the East intended to separate from Nigeria. He expressed his plan to seek recognition of diplomatic relations and admission into the United Nations, along with the introduction of a new currency. Describing the differences between the Eastern and Northern part of Nigeria as "a contradiction between two different socio-economic formations (feudalism-bourgeois democracy)," Ojukwu pledged to do everything possible for the best relations with Czechoslovakia. Ojukwu even likened the Eastern region secession to the birth of Czechoslovakia, made possible by the fall of the Habsburg monarchy. He intended to purchase machines for printing of newspapers and magazines, a steady supply of arms, and the minting of new banknotes in Czechoslovakia. However, as a satellite state of the USSR, Czechoslovakia had to consult the Soviets about its stance on the emerging nation. The proposal to mint banknotes in Czechoslovakia was considered not feasible, and Czechoslovak arms could only be supplied through an intermediary to obscure their origin. Later, during a meeting in March 1967, there was an emphasis on Czechoslovak commercial interests primarily targeting Lagos and the North. Omnipol, an enterprise of the Federal Ministry of Foreign Trade, however, took a different stance, expressing enthusiasm about new potential markets for its arms and equipment. It's important to note that Czechoslovakia was one of the major suppliers of arms to 'third world countries,' potentially playing a significant role in the secession and maintenance of independence in the Eastern Nigeria. In March 1967, Chidi Dike arrived in Prague as a representative of Ojukwu with the aim of negotiating support for the Ojukwu regime in Czechoslovakia (Sieber, 2002).

In mid-1967, tensions between the central government and the eastern regime escalated, leading to the outbreak of a civil war. Even during that year, Czechoslovakia did not adopt a definitive position on the developments in Nigeria. It kept its options open, maintaining relations with both the Gowon and Ojukwu regimes. Nonetheless, deliveries of arms and equipment to the federal government had already commenced through an intermediary. While Czechoslovakia had previously exported arms to Africa, this marked the first time it was exporting arms to a country engulfed in a civil war. The decision seemed purely pragmatic, with ideology or sympathies playing no apparent role, as the weapons were sent to the feudal and Muslim north rather than the more progressive south, which might have been considered more advantageous. However, the Czechoslovak side was cognizant of the risks associated with selling arms through an intermediary that could end up supplying both warring parties. Additionally, the arms supplies were seen

as a challenge to the authority of Great Britain, the US, and West Germany. Therefore, the supplies were independent of a specific political stance and were determined by the Soviet Union (Sieber, 2002)

The Nigerian civil war broke out in July 1967 following a series of inter- ethnic quarrels and armed confrontations which had begun earlier. The Nigerian government, finding it very difficult to end the rebellion and unrest in Eastern Nigeria, requested for foreign military assistance from both the Eastern and Western nations. Soviet Russia and Czechoslovakia were the first countries that honoured the Nigerian government's request. Others nations were Poland and former German Democratic Republic. After the agreement between Nigeria and Soviet Russia in 1967, military weapons began to be transported to Nigeria. Czechoslovakia did not make a separate agreement relating to arms supplies with the Nigerian Government. The first military consignment was six L-29 Delfin trainer aircraft, a few hundred crates of Kalashnikov AK-47 automatic rifles and some heavy mortar guns (Orobator, 1983). The only exception was Czechoslovakia's ban on arms supplies to Nigeria in 1968, a policy which was reversed, however, after the Soviet invasion of Czechoslovakia in August 1968 (Oye, 1976). In January 1968, there was a shift as public opinion in Czechoslovakia, influenced by the so-called Prague Spring, started to oppose the export of arms to war devastated Nigeria. By the close of April in 1968, further arms shipments were stopped. Embargo on exports were swiftly imposed by the Netherlands, Italy, France, and Belgium (Sieber, 2002). Weapons were once again supplied following the August occupation of Czechoslovakia by Warsaw Pact troops. From this point onward, the activities of the USSR, which had been exporting arms to Nigeria, were once again mirrored, with economic gain taking precedence over public opinion for communist officials (Sieber, 2002).

The quality of Czechoslovak aviation engineering was greatly improved in 1961. The L-29 Delfin planes became regarded as the best jet trainer in the world. L-29 Delfins was exported to Egypt, Ghana, Guinea, Mali, Nigeria, Uganda, and later to Angola. Also, during the Nigerian Civil War, Czechoslovak aviation experts made offers Nigeria to train their pilots on to fly the L-29s, a sophisticated fighter Jet at the time (Muehlenbeck, 2016). Czechoslovakia found the opportunity to displace West German military aircraft supplies, instructors, and overall influence in this sector attractive. This eventually became a reality following the killing of a West German team members in a raid, coincidentally carried out by a Czechoslovak mercenary fighting on the side of Biafra (Sieber, 2002). Czechoslovakia provided Nigeria with economic aid, technical expertise, and scholarships for several Nigerian students to study in universities Czechoslovakia.⁹ Additionally, Czechoslovak companies participated in infrastructure projects in Nigeria, including the construction of roads and industrial facilities. These collaborations contributed to the development of Nigeria's economy and human capital during its early years as an independent nation. The political landscape in both Nigeria and Czechoslovakia underwent significant changes after the Civil War of Nigeria, which impacted on their bilateral relations. In Nigeria, a series of military coups and

political instability characterized this period. The government's focus shifted towards consolidating power domestically, leading to a decline in international engagements. Czechoslovakia also experienced some political changes during and after the Prague Spring in 1968 followed by a period of normalization under Soviet influence. This shift in Czechoslovakia's foreign policy priorities affected its engagement with African nations, including Nigeria (Richterova, 2021).

Furthermore, economic challenges faced by both countries also influenced their bilateral relations. Nigeria experienced an economic downturn due to falling oil prices and mismanagement of resources, leading to reduced capacity for international cooperation. Similarly, Czechoslovakia faced economic difficulties as its centrally planned economy struggled to adapt to changing global dynamics. These factors contributed to a decline in the intensity of Nigeria-Czechoslovakia relations during the later part of 1970s and 1980s. However, some level of cooperation continued, particularly in areas such as education and cultural exchanges. Nigeria-Czechoslovakia relations from 1918 to 1993 were characterized by periods of cooperation and engagement interspersed with challenges influenced by global events, ideological shifts, and domestic policies. While the early and later years after Nigerian independence witnessed increased collaboration between both countries, political changes and economic challenges later impacted the intensity of their interactions. Nonetheless, the diplomatic ties established during this period laid the foundation for future engagements between Nigeria and Czechoslovakia (Ojo, 1985).

6. Nigeria-Czech Republic relations since 1993

On January 1, 1993, Czechoslovakia was officially split into two independent nations, the Czech Republic and Slovakia. The separation was carried out peacefully, without any armed conflict or violence. Both countries became members of the United Nations and other international organizations in their own right (William, 2011). After the split, the Czech Republic continued to maintain a cordial relationship with Nigeria and this relation was mutually beneficial to both countries. Over the years, both countries have engaged in various areas of cooperation, including trade, investment, education, culture, and development assistance (Obomeghie, 2021).

Political and economic relations between Nigeria and the Czech Republic have been characterized by diplomatic engagements and cooperation at both bilateral and multilateral levels. High-level visits have played a significant role in strengthening ties between the two independent countries since 1993. In 2002, President Olusegun Obasanjo of Nigeria paid an official visit to Czechia, which marked a milestone in bilateral relations. The visit resulted in the signing of several agreements aimed at enhancing cooperation in areas such as trade, investment, and cultural exchange. Both countries have maintained regular diplomatic consultations through their respective embassies. These consultations serve as platforms for

discussing issues of mutual interest and exploring avenues for further collaboration. The political relations between both nations have remained stable and have continued to grow stronger over time (Dawood, 2021).

Economic relations between both countries have witnessed significant growth since 1993. Trade volumes between the both nations have increased steadily, with a focus on sectors such as machinery, automobiles, chemicals, textiles, and agricultural products. The Czech Republic had also shown interest in investing in Nigeria's energy sector, particularly in oil and gas exploration. In recent times, there has been an increase in bilateral trade missions and business forums aimed at promoting economic cooperation. These initiatives have provided opportunities for Nigerian and Czech businesses to explore potential partnerships and investment opportunities. Additionally, both countries have signed agreements to avoid double taxation and promote investment protection. Development cooperation has been an essential aspect of Nigeria-Czech relations since 1993. The Czech Republic provided development assistance to Nigeria through various channels, including technical cooperation, capacity building, and humanitarian aid. These initiatives have focused on areas such as healthcare, education, agriculture, and infrastructure development. In order to emphasize the importance of the Nigerian market for Czech businesses and increase their commercial opportunities in Nigeria, a new office for Czech - Trade was opened in Lagos, Nigeria in 2017 (Rudincová, 2019).

The Czech Republic supported Nigeria in capacity building programs by offering scholarships to Nigerian students to study in Czech universities. This has contributed to the human resource development of Nigeria and strengthened people-to-people ties between both nations. Educational cooperation has been a vital component of Nigeria-Czech relations. The Czech Republic has offered scholarships to Nigerian students to pursue undergraduate and postgraduate studies in various fields (Ojo, 1985). This has contributed to the human capital development of Nigeria while strengthening educational ties between both nations. Several Nigerian students have attested to the fact that they have either received full or partial scholarships from the Czech government to study in their universities. Cultural and educational exchanges have played a significant role in enhancing mutual understanding and friendship between Nigeria and the Czech Republic. Both countries have organized cultural festivals, exhibitions, and performances to showcase their rich cultural heritage (Curt, 1963). These events have fostered cultural exchange and promoted tourism between both nations.

Nigeria and the Czech authorities experienced an unpleasant diplomatic mishap due to the Nigeria government cancellation of a scheduled trip by the Czech Republic Prime Minister, Petr Fiala and his delegation, to Nigeria. The cancellation of the scheduled trip took place on November 6, 2023. This cancellation was not too pleasant to the authorities of the Czech Republic and it generated opinions and speculations that it was linked to the Czech Republic's support for Israel in the on-going war between

Palestine and Israel (Gencturk, 2023). The Nigerian government was able to clear the air on their action by insisting that the cancelled trip was not in connection with the Czech Republic's stand on the Palestine-Israeli war at meeting of the United Nations Organization. A media aid to the Minister of Foreign Affairs told the media in Nigeria that the Czech government notified the Nigerian authorities only thirteen days before the scheduled visit and that usual diplomatic procedure was that a one-month notice was supposed to be given to the Nigerian government in advance for them to adequately prepare to receive the Czech Prime Minister and his entourage. He further added that Nigeria has always considered the Czech to be a friendly nation and hope to welcome the Czech Republic Prime Minister to Nigeria at a more convenient time in line with the established diplomatic procedure in the near future (Afolabi, 2023).

7. The impact of Nigeria-Czechoslovakia and Nigeria-Czech relations since 1918

The bilateral relations between both nations were officially established after Nigeria gained independence from Britain. Czechoslovakia recognized Nigeria as an independent nation on October 1, 1960. This marked the beginning of diplomatic ties between both countries. This establishment of a diplomatic relations between both countries marked an important phase in formal and official diplomatic relations between sovereign states. In the area of commerce and trade, there has been the export of raw materials from Nigeria. Nigeria has, since independence, exported raw materials such as oil, rubber, and cocoa to Czechoslovakia, while Czechoslovakia also reciprocated by also exporting machinery, equipment, and other manufactured goods to Nigeria making both countries benefit immensely from the trade relations (Ondřej and Rudincová 2012).

Both countries have established joint ventures in various sectors of their economies, including agriculture, manufacturing, and infrastructure development. In the 1970s and 1980s, Czechoslovakia invested heavily in Nigeria's agricultural sector, and Nigeria has also invested in Czechoslovakia's automotive and manufacturing sectors. Making both countries to benefit. The two countries have signed several economic cooperation agreements, including the Agreement on Trade and Economic Cooperation in 1974 and the Agreement on Promotion and Protection of Investments in 1993. These agreements have aimed to promote trade and investment between both countries and provide a framework for economic cooperation. The global economic trends of the past century, such as the oil price shocks of the 1970s and the collapse of communism in 1989, have had a significant impact on the trade relations between Nigeria and Czechoslovakia (Dawood, 2021). The collapse of communism led to the establishment of democratic governments in East and Central Europe, including the Czech Republic, which has led to increased trade and investment between the regions (Jaroslav and Oldřich, 2018).

Nigeria and Czechoslovakia and later the Czech Republic have engaged in various educational exchanges. These exchanges have taken different forms, including student exchanges, academic

collaborations, scholarships, and training programs. Another key aspect of Nigeria-Czech relations has been education. Over the years, Nigerian students have been opportuned to study in Czech universities. Nigerian students studying in Czech universities have benefited from quality education and exposure to a different academic environment. They have gained knowledge and skills that they can apply back in Nigeria upon their return. There have also been academic collaborations between Nigerian and Czech institutions and this has played crucial roles in fostering educational development. These collaborations have involved joint research projects, faculty exchanges, curriculum development, and sharing of best practices. Through these academic collaborations, both countries have been able to benefit from each other's expertise and resources. Nigerian institutions have benefited from the knowledge and experience of Czech academics, while Czech institutions have gained insights into the unique challenges and opportunities in the Nigerian educational system (Ondřej and Rudincová 2012).

Scholarships and training programs have been instrumental in promoting educational relations between Nigeria and Czechoslovakia/Czech Republic. The Czech government, through its Ministry of Education, has offered scholarships to Nigerian students to pursue higher education in Czech universities. These scholarships have provided opportunities for Nigerian students who may not have had access to quality education otherwise. Training programs have also been organized by both countries to enhance the skills of educators and administrators. These programs have focused on areas such as curriculum development, pedagogy, educational leadership, and management. By investing in the professional development of educators, Nigeria and Czech Republic have aimed to improve the quality of education in their respective countries (Obomeghi, 2021).

Since the early 20th century, Czechoslovakia was a major player in the global scientific community, with many prominent scientists and researchers while Nigeria is just beginning to develop its own scientific infrastructure and capacity. Over the years, Nigeria and Czechoslovakia, now known as the Czech Republic, have had collaborations on several scientific and technological initiatives, including agriculture, mining, and energy. In the 1950s and 1960s, the Czechoslovak Government provided technical assistance to Nigeria on the development of its agricultural sector, which helped to improve food production and reduce hunger in the country (Obomeghi, 2021). Nigeria and the Czech Republic signed a memorandum of understanding (MoU) for technology transfer and assistance to Nigeria. Nigeria's interest in the partnership deal was represented by the National Agency for Science and Engineering Infrastructure (NASeni) while Czech Republic was represented by the Technology Agency of Czech Republic. The Czech Republic was chosen because it was noted for its advanced technology while Nigeria had the much needed huge population that the Czech Republic could explore and derive lots of profits and gains (NIPC, 2020).

In addition, Czechoslovak scientists and researchers have made significant contributions to Nigeria's scientific development, particularly in the fields of medicine and engineering. For instance, during the 1970s and 1980s, Czechoslovak doctors and medical researchers worked alongside their Nigerian counterparts to develop new treatments for diseases such as malaria and tuberculosis. Moreover, the two countries have also collaborated on a number of joint research projects, including the development of new technologies for the exploitation of Nigeria's vast mineral resources. These collaborations have not only helped to improve the scientific capacity of both countries but have also fostered greater understanding and cooperation between them (Dawood, 2021).

In the sphere of Military technology, training and weapons of warfare, the Nigerian government has related with the Czech government and benefitted greatly from it. The kind of relationship between Nigeria and Czechoslovakia in terms of military training and weapons relations can be said to be one of cooperation and mutual benefit. Over the years, both countries have engaged in various forms of military collaboration, including training programs, exchange visits, and arms sales (Raji, 2021). One significant aspect of the Nigeria-Czechoslovakia military relationship has been the provision of military training to Nigerian personnel. Czechoslovakia offered specialized training programs to Nigerian military officers, covering a wide range of areas such as infantry tactics, artillery operations, armoured warfare, aviation, and logistics. These training programs aimed to enhance the professional skills and capabilities of Nigerian armed forces personnel. The training programs provided by Czechoslovakia have helped to enhance the professionalism and operational effectiveness of Nigerian armed forces personnel. This has contributed to the overall readiness and combat capabilities of Nigerian military forces (Abdulmalik, 2021).

One significant aspect of the Nigeria-Czechoslovakia military relationship has been the provision of military training to Nigerian personnel. Czechoslovakia offered specialized training programs to Nigerian military officers, especially the Nigerian Airforce, covering a wide range of areas such as infantry tactics, artillery operations, armored warfare, aviation, and logistics. These training programs aimed to enhance the professional skills and capabilities of Nigerian armed forces personnel (Abdulmalik, 2021). There are various kinds of training programmes that were organized by the Czech government for the Nigerian Airforce which range from three to twelve months depending on the kind of arrangement that was made. Selection of officers for training was based on the performance of the officers. There were training programmes for both junior and senior officers which was usually paid for by Nigerian authorities (Raji, 2021).

The Czech Republic also sold and rendered after sale services and repairs of Nigerian military aircrafts and jets. Some of the military jets that are manufactured by the Czech Republic includes Aero L-39 Albatros, L-159 etc (Nigeria Czech Fighters, 2007). Helicopters were purchased by the Nigerian

government from the Czech authorities. From time to time, Nigerian Airforce officers are also selected and sent on training to the Czech Republic to learn how to fly and repair the Helicopters which is also paid for by the Nigerian government. Aero Vodochody is the name of the Czech Republic owned company that manufactures and services and sometimes delivers military jets from the Czech Republic to Nigeria after special arrangements between the governments of both countries (Rojoeef, 2022).

Also, cultural influence has also impacted greatly between Nigeria and Czechoslovakia. It can be observed in various aspects such as arts, music, literature, and sports. Nigerian literature has gained recognition in Czech literary circles, with translations of Nigerian novels and movies into Czech language contributing to cultural exchange. Additionally, Nigerian music and dance have found their way into Czech cultural events and festivals, showcasing the richness and diversity of Nigerian culture. Cultural events such as exhibitions, film festivals, and art shows have provided platforms for Nigerians and Czechs to appreciate each other's cultural heritage. These interactions have fostered mutual respect, understanding, and appreciation for the cultural diversity of both nations. In recent years, Nigeria-Czech cultural relations have continued to evolve with the creation of cultural centers and organizations promoting cultural exchange programs. These initiatives aim to deepen the understanding of each other's cultures through language courses, workshops, seminars, and artistic collaborations (Muehlenbeck, 2016). This to a very extent has impacted positively on both countries.

lastly, in 2023, the Nigeria Institute of International Affairs (NIIA), and the Czech Republic embassy in Nigeria partnered to discuss Africa's global relevance. The NIIA Director General stated that the Czech Republic has always been an important and notable player in the global space, noting that the country's perspectives was very valuable in discussions about Africa's role in the international scene. Zdenek Krejci, the Czech Republic ambassador to Nigeria, in his comments appreciated the NIIA for bringing together academics, scholars and industry leaders together to discuss Africa at the world stage. He also recommended that Nigeria should invest in quality education to develop its citizen's capacity and capabilities to reduce Nigerians' emigration to other foreign nations (Ileyemi, 2023).

8. Conclusion

In conclusion, this article has brought to light several facts that indicate that Nigeria and Czechoslovakia had relations before and after the split of Czechoslovakia. The relations, which encompasses politics, trade and commerce, education, cultural exchange and military assistance, have had significant impact on both nations. This study also provides a comprehensive overview of the relations between Nigeria and Czechoslovakia during the period under study. Prior to the split of Czechoslovakia in 1993, Nigeria and Czechoslovakia had established formal diplomatic relations before World War II and in the early 1960s, shortly after Nigeria gained independence from their colonial masters. During this period,

both nations focused on building economic and cultural ties, with Czechoslovakia providing technical assistance and investment in Nigeria's infrastructure and industries, particularly in the areas of agriculture, transportation, and energy.

In the 1970s and 1980s, Nigeria and Czechoslovakia strengthened their relations through the signing of several bilateral agreements, including an agreement on trade and economic cooperation, an agreement on cultural exchange, and on scientific and technical cooperation. These agreements facilitated the exchange of goods, services, and knowledge between both nations and promoted mutual understanding and respect. Following the split of Czechoslovakia into the Czech Republic and Slovakia in 1993, Nigeria continued to maintain strong diplomatic relations with the Czech Republic. The relations continued to evolve and contribute to the mutual understanding and appreciation of each other's cultures. In the 1990s and early 2000s, the Czech Republic, after the split, focused on strengthening their economic ties with Nigeria, particularly in the areas of trade, investment, and technology transfer. In recent years, Nigeria-Czech Republic relations have continued to evolve, with both countries cooperating in areas such as education, science, inter marriages, military, and culture. The Czech Republic have also provided technical assistance and investment in Nigeria's infrastructure and industries, particularly in the areas of military technology, transportation, energy, and agriculture. Both countries have benefited from these relations and there is the desire for even more strengthened relations in the future despite all the problems and challenges that threatens their diplomatic relations.

REFERENCES

Abdulmalik M. B, (2021) "Flight Officer of Nigerian Airforce that was in the Czech Republic for military training for twelve months: An oral interview".

Afolabi, O. (2023) "How Nigeria cancelled Czech PM visits over Israel's risking investment" <https://pluboard.com/2023/11/14/policy/how-nigeria-cancelled-czech-pm-visit-over-israel-risking-investment/>, (13.11.2023).

Basil, U. (2022). "Nigeria-Biafra War and the Politics of Oblivion: Implications of Revealing the Hidden Narratives through Transformative Learning." Doctoral Dissertation. Florida: Nova Southeastern University.

Britannica (2023) "Czech Republic," <https://www.britannica.com/place/Czech-Republic/Resources-and-power> (26.9.2023).

Britannica (2023) "The interwar years," <https://www.britannica.com/topic/history-of-Europe/The-interwar-years> (28.9.2023).

Britannica (2023) "Vaclav, Havel" <https://www.britannica.com/search?query=Vaclav%2C+Havel>, (26.9.2023)

Curt, F. B. (1963) "Czechoslovakia's Penetration of Africa, 1955-1962" *World Politics* 15(3), 404-405.

Dawood, O. E. (2021) Professor of African History, University of Iyamho, Edo State, Nigeria. An oral interview.

Dhikru, A. Y. & Antonia TS (2020) "Politics, Political Parties, and the Party System in Nigeria: Whose Interest?" *International Letters of Social and Humanistic Sciences* no. 89, 33-50.

Gencturk, A. (2020) "Nigeria cancels Czech premier's visit, citing government's inability to provide adequate reception" <https://www.aa.com.tr/en/africa/nigeria-cancels-czech-premiers-visit-citing-governments-inability-to-provide-adequate-reception/3046628>, (13.11.2023).

Havel Channel (2023). "Vaclav Havel" <https://www.vaclavhavel.cz/#scr4>, (26.9.2023).

Hedley, B. (2012) "The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics," New York: Palgrave Macmillan: 157.

Jaroslav, P. & Oldřich, T. (2018) "A History of the Czech Lands," Prague: Charles University Karolinum Press.

Marco, W. (2018) "The Challenge of Western Neutralism during the Cold War: Britain and the Buildup of a Nigerian Air Force" *Journal of Cold War Studies* 20(2), 99-128.

Muehlenbeck, P. (2016) "Czechoslovakia in Africa, 1945–1968," London: Palgrave Macmillan.

Nigeria Investment Promotion Commission (2020), "Nigeria, Czech Republic Sign MoU for Technology Transfer" <https://www.nipc.gov.ng/2020/12/12/nigeria-czech-republic-sign-mou-for-technology-transfer/> (30.9.2023).

Obomeghie, W. (2023) a writer and Journalist, Nigeria: An oral interview.

Ojo, O. J. B. (1985) "The Soviet Union and Nigeria: The Quest for Influence 1967-1983" *Africa Spectrum* 20(2), 167-189.

Ondřej, H. H. & Rudincová, K. (2012) "Sub-Saharan Africa in Czech Foreign Policy, part iv, bilateral relations with selected countries and regions," A conclusion of the chapter devoted to Czech

foreign policy towards Sub-Saharan Africa in the yearbook of Czech Foreign Policy of the Institute of International Relations [Sub_saharian_africa_OHH_New3.PDF](#) (14.10.2023).

Orobator, S. E. (1983) "The Nigerian Civil War and the invasion of Czechoslovakia," *African Affairs* 82(327), 201 – 202.

Oye, O. (1976) "Nigeria and the Great Powers: The Impact of the Civil War on Nigerian Foreign Relations" *African Affairs* 75(298), 24.

Popa, L. & Diana, R. (2016) "Formal And Significant Mutations of Traditional Diplomacy," *Annals of University of Craiova - Economic Sciences Series*, 1(44), 230-239.

Premium Times online ((2023) "NIIA, Czech Republic embassy partner to discuss Africa's global relevance," <https://www.premiumtimesng.com/news/top-news/633982-niia-czech-republic-embassy-partner-to-discuss-africas-global-relevance.html> (29.9.2023).

Raji, H. (2021) A Flight lieutenant of Nigerian Airforce that was in the Czech Republic for military training for twelve months: An oral Interview.

Richard, L. C. (2011) "Diplomacy in the Twenty-First century: Change and Evolution," A major Research Paper presented at the Faculty of Social Sciences, University of Ottawa <https://ruor.uottawa.ca/bitstream/10393/23894/1/RICHARD,%20Laurence-Camille%2020115.pdf>, . (28.9.2023).

Richterova, D, Mikuláš, P. and Natalia, T. (2021) "Banking on Military Assistance: Czechoslovakia's Struggle for Influence and Profit in the Third World 1955–1968" *The International History Review* 43(1), 90-108.

Rick, F. (2000) "The Czech Republic: A nation of velvet", France: Harwood academic publishers,

Robert, C. C. (2005) "The Czech Republic: The Velvet Revolution," Philadelphia: Chelsea house publishers.

Rojof, M. (2022) "Czech Republic Flies Upgraded Albatros Aircraft to Nigeria," https://www.thedefensepost.com/2022/11/14/nigeria-army-albatros-upgrade/?expand_article=1 (29.9.2023)

Rudincová, K. Ž. (2019) "Sub-Saharan Africa in the Czech Foreign Policy: Approaching Africa as a partner: Czech Foreign Policy in 2017 Analysis: 204 – 220 [file:///C:/Users/AsusMTK/Downloads/10%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/AsusMTK/Downloads/10%20(1).pdf) (15.10;2023).

Sieber, K. (2002) "Československo a Nigérie v letech 1961-1967" *Historie a vojenství* 51(1), 3-34.

Sieber, K. (2002) “Československo a občanská válka v Nigérii (1967-1970)” *Historie a vojenství*, (51), 267-302.

Stuart, M. (2006) “Reordering diplomatic theory for the twenty-first century: a tripartite approach.” Doctoral Dissertation. Sydney: Bond University.

Toyin, F. (2001) “Culture and Customs of Nigeria” Westport: Greenwood Press.

Toyin, F. & Matthew, M. H. (2008), “A history of Nigeria,” New York: Cambridge University Press.

Vilém, Ř. & Josef, K. (2020). “New Impulses for Czech Strategy in Africa,” a working policy paper of the European Union: 15 <https://www.facebook.com/HannsSeidel-Stiftung-Tschechien-NadaceHannse-Seidela-v->. (25.9.2023).

Wapmut, S. (2014) “Trade and Investment Relations between Nigeria and Russia” *Journal of African Foreign Affairs* 1(2), 73-92.

William, M. M (2011) “The history of the Czech Republic and Slovakia,” California: Green Publishers.

Wikipedia (2023) “Czech Republic” https://en.wikipedia.org/wiki/Czech_Republic (26.9.2023).

Wikipedia (2023) “Nigeria” <https://en.wikipedia.org/wiki/Nigeria> (26.9.2023).

Wikipedia (2023) “Prague Spring,” https://en.wikipedia.org/wiki/Prague_Spring, (29.9.2023).

Wikipedia (2023) “Sněžka” <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Sn%C4%9B%C5%BEka>, (26.9.2023).

WorldAtlas “Czech Republic” <https://www.worldatlas.com/maps/czech-republic> (26.9.2023).

World Facebook (2023) “Czech Republic” <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/czechia/> (26.9.2023) R

Zdeněk, O, Jaromír, H. & Miroslav, S. (2016) “The allocation of Czech foreign aid in Sub-Saharan Africa: the influence of historical relationships” *International Journal of Economic Policy in Emerging Economies*, 9(4), 325 – 343.

31 MART 2024 YEREL SEÇİMLERİNDE İSTANBUL VE ANKARA'DAKİ FAVORİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKAN ADAYLARININ X KULLANIM PRATİKLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Tuğba Canbek* M. İnanç Özekmekçi**

ÖZET

Çalışma; X sosyal platformu özelinde seçim dönemlerinde adayların sosyal medya kullanım pratiklerinin, 31 Mart 2024 tarihinde Türkiye’de düzenlenen yerel seçimlerde İstanbul ve Ankara’daki favori iki adayın X paylaşımları üzerinden analiz edilmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda çalışmada adayların 15-30 Mart tarihleri arasında seçim kampanyaları çerçevesinde yaptıkları paylaşımlar konularına ve paylaşım türlerine göre tasnif edilerek analiz edilmiştir. Paylaşım konularının tasnifinde 7 kod kullanılmıştır: Ziyaret/Etkinlik/Açılış, Seçim Propagandası/Miting, İcraat, Vaat/Proje, Seçim Güvenliği ve Duyuru/Bilgilendirme. Paylaşım türü kategorisi altındaysa adayların yaptıkları paylaşımlar önce etkileşimli paylaşım olup olmadıklarına göre kodlanmış, etkileşimli paylaşımlar ise X sosyal platformunun etkileşim sağlama özellikleri olan hashtag, retweet ve mention kullanımına göre tasnif edilmiştir. Elde edilen verilerden hareketle İstanbul ve Ankara’daki favori belediye başkan adaylarının seçim kampanya süreci boyunca X kullanım pratikleri karşılaştırılarak bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal İletişim, Sosyal Medya, 31 Mart 2024 Yerel Seçimleri, Twitter

Jel Kodlar: D72, D83, H70

* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, tgb.canbek@gmail.com, 0009-0004-9647-360X

** Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ozekmekci@erciyes.edu.tr, 0000-0003-0996-6664

Makale Geçmişi/Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application: 27 Mayıs 2024

Düzeltilme Tarihi / Revision Date: 26 Haziran 2024

Kabul Tarihi / Acceptance Date : 24 Haziran 2024

AN EVALUATION ON THE X-USE PRACTICES OF THE FAVORITE MAYORAL CANDIDATES IN ISTANBUL AND ANKARA IN THE 31 MARCH 2024 LOCAL ELECTIONS

Abstract

This study aims to analyze the social media usage practices of candidates during election periods on platform X, specifically focusing on the posts of the two leading candidates in Istanbul and Ankara, the two largest cities in Turkey, during the local elections held on March 31, 2024. In this study, the posts made by candidates within the framework of their election campaigns between March 15 and March 30 were categorized and analyzed according to their topics and types. Seven codes were used for categorizing the topics of the posts: Visits/Events/Opening Ceremonies, Election Propaganda/Rallies, Achievements, Promises/Projects, Election Security, and Announcements/Information. Under the category of post types, the candidates' posts were first coded based on whether they were interactive. Interactive posts were further categorized according to the interactive features of the X social platform, including the use of hashtags, retweets, and mentions. Based on the data obtained, the social media usage practices of the leading mayoral candidates in Istanbul and Ankara during the election campaign period were compared in order to draw conclusions.

Keywords: *Political Communication, Social Media, March 31, 2024 Local Elections, Twitter*

Gel Codes: *D72, D83, H70*

1. GİRİŞ

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de internet kullanımının yaygınlık kazanmasıyla birlikte sosyal medya platformlarının gerek siyasetçiler gerekse seçmenler tarafından son yıllarda yoğun olarak kullanılmaya başlanması, geleneksel siyasal iletişim sürecindeki aktörler, yöntemler ve içerikler açısından önemli bir dönüşüme yol açmıştır. Siyasetçilerin temel aktör olduğu tek taraflı siyasal iletişim pratikleri yerini seçmenlerin de sürece dahil olduğu ve karşılıklı etkileşime dayanan yeni iletişim modellerine bırakmaya başlamıştır. Sosyal medya platformlarının en belirgin özelliklerinden biri olan etkileşimli iletişim sayesinde siyasetçiler ve yurttaşlar arasındaki duvar nispeten ortadan kalkmaya başlamış ve siyasal iletişim çok yönlü bir sürece doğru evrilmiştir (Sinha, 2023).

Facebook, Instagram, X ve Youtube gibi platformlar, siyasetçilerin program ve düşüncelerini kamuoyuna iletmelerine ve seçmenlerin onlarla etkileşime girmelerine olanak tanımaktadır (Raooof, Zaman, Ahmad ve Al-Qaraghuli, 2013). Sosyal medya kullanımı, seçmenlere ulaşılması ve onlarla etkileşim kurulması potansiyeline ek olarak sağladığı maliyet etkinliği açısından da seçim süreçlerinde adaylar açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır (Haman, 2023). Adayların sosyal medya kullanım sıklıkları, kullanım tarzları, sahip oldukları kullanıcı hesabının türü, doğrulanmış bir hesap olup

olmadığı ve takipçi sayısı gibi faktörler seçimlere yönelik analizlerde sıklıkla başvurulan kriterler haline gelmiştir (Lin, 2017).

Bu çalışma seçim süreçlerinde adayların sosyal medya kullanım stratejilerinin analiz edilmesi gereken önemli bir faktör olduğu önermesinden hareket etmektedir. Bu doğrultuda çalışmada, 31 Mart 2024'te tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlerde Türkiye'nin en büyük iki şehrindeki yerel seçim yarışının favorileri olan iktidar ve ana muhalefet partisi adaylarının seçim sürecindeki sosyal medya kullanım pratikleri X platformu üzerinden karşılaştırılmıştır. Ankara için yapılan karşılaştırmada; @mansuryavas06 kullanıcı hesabıyla Şubat 2011'den itibaren X kullanıcısı olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) adayı Mansur Yavaş'ın ve @turgutaltinok06 kullanıcı hesabıyla Eylül 2011'den itibaren X kullanıcısı olan Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti) adayı Turgut Altınok'un paylaşımları incelenmiştir. İstanbul için de @ekrem_imamoglu kullanıcı hesabıyla Kasım 2011'den bu yana X kullanıcısı olan CHP adayı Ekrem İmamoğlu'nun ve @murat_kurum kullanıcı hesabıyla Haziran 2013'ten bu yana X kullanıcısı olan Ak Parti adayı Murat Kurum'un paylaşımları incelenmiştir. Her iki il için de yerel seçimlere yönelik faaliyetlerin en yoğun olduğu düşünülen 15 Mart-30 Mart 2024 tarihleri arasındaki süreçte adayların doğrudan yaptıkları paylaşımlar dikkate alınmıştır.

Çalışmada, ele alınan adayların X kullanım pratikleri, üç temel ekseninde karşılaştırılmıştır. Bunlardan ilki, adayların seçim dönemindeki günlük ileti paylaşım sayıları ve bu paylaşımların konuları üzerinden yapılmıştır. İkinci olarak ise adayların paylaşımlarının türü üzerinden yani adayların kendi iletilerini paylaşırken mention, hashtag ve retweet şeklinde etkileşimli paylaşım yollarını kullanmaları üzerinden bir karşılaştırmaya gidilmiştir. Son olarak ise adayların paylaşımlarından hangilerinin en çok beğeni, retweet, yorum ve görüntülenme biçiminde karşılık aldığı yani paylaşımın etkileşimi üzerinden bir karşılaştırılmaya gidilmiştir. Bu çerçevede Ankara'da aday olan Mansur Yavaş ve Turgut Altınok ile İstanbul'da aday olan Ekrem İmamoğlu ve Murat Kurum'un yukarıda belirtilen tarih aralığında X platformunda paylaştıkları toplam 856 ileti örneklem olarak alınmıştır.

Adayların günlük ileti paylaşım sayıları ve bunların konularına göre dağılımının karşılaştırılmasında metinsel verilerin gruplandırılması yoluyla, elde edilen verilerin birbirileriyle bağlantılı ve anlamlı olacak biçimde kategorize edildiği; sosyal bilimler araştırmalarında da sıklıkla tercih edilen bir nitel araştırma yöntemi olan nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi deseni kullanılmıştır (Weber, 1990, Akt. Çakır ve Erkan, 2019). Verilerin kategorizasyonu, araştırmada yol haritasının belirlenerek daha sistematik bir çalışma yürütülmesini sağlamakta ve veriler arasında ilk bakışta fark edilmeyen anlamların ortaya çıkarılmasına imkân tanımaktadır (Metin ve Ünal, 2022). Bu doğrultuda, adayların ilgili tarihlerdeki paylaşımları seçime yönelik olanlar ve seçime yönelik olmayanlar şeklinde iki ana temaya ayrılmıştır. Adayların seçime yönelik olmayan paylaşımları inceleme dışında bırakılarak çalışma seçime ilgili olan paylaşımlarla sınırlandırılmıştır. Nitekim aşağıda da belirtileceği gibi adayların ilgili tarihler arasında yaptıkları paylaşımların %90'ından fazlası seçimlere ilişkindir. Daha sonra, seçimlere yönelik paylaşımlar paylaşım konuları ve paylaşım türleri

olarak iki kategoriye ayrılmıştır. Adayların seçime yönelik paylaşımları ise paylaşımın konusu ve paylaşımın türü olmak üzere iki farklı kategoride değerlendirilmiştir.

Paylaşım konusu kategorisi altında adayların seçimlere ilişkin attığı her bir ileti belirlenen 7 kod altında tasnif edilmiştir. Seçimlere yönelik paylaşımlarda konulara göre oluşturulan kodlar şunlardır: Ziyaret/Etkinlik/Açılış, Seçim Propagandası/Miting, İcraat, Vaat/Proje, Seçim Güvenliği ve Duyuru/Bilgilendirme.

Paylaşım türü kategorisi altındaysa adayların yaptıkları paylaşımlar önce etkileşimli paylaşım olup olmadıklarına göre kodlanmış, etkileşimli paylaşımlar ise X sosyal platformunun etkileşim sağlama özellikleri olan Hastag, Retweet ve Mention kullanımına göre tasnif edilmiştir. Bu doğrultuda aşağıda Tablo-1’de gösterilen kod ağacı oluşturulmuştur.

Tablo 1. Kod Ağacı

Tema	Kategori	Kod
Seçime Yönelik Konularda Paylaşım	Paylaşım Konusu	* Ziyaret/Etkinlik/Açılış *Seçim Propagandası/ * Miting * İcraat * Vaat/Proje * Seçim Güvenliği *Duyuru/Bilgilendirme
	Paylaşım Türü	* Etkileşimli Paylaşım (Hashtag, Retweet, Mention) * Etkileşimsiz Paylaşım
Seçim Dışı Konularda Paylaşım(İnceleme Dışı)	Paylaşımın Etkileşimi	* Beğeni * Yorum * Retweet * Görüntülenme

Araştırmada kullanılan paylaşımlar, içeriğin ana konusu dikkate alınarak tek bir koda karşılık gelecek şekilde sınıflandırılmıştır. Ancak, etkileşimsel ve biçimsel açıdan bir paylaşımda birden çok türün kullanılması sebebiyle, kullanılan her bir yöntem için değerlendirme yapılmıştır. Örneğin bir

paylaşımında metin, hashtag ve mention özelliklerinin hepsinin bir arada kullanılması durumunda, tek bir paylaşım için her bir özellik işleme alınmıştır.

Bu doğrultuda adayların X paylaşım konuları ve türleri kategorilerinde oluşturulan kodların kapsamı aşağıda Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Kodların Kapsamı

Kod	Kapsamı
Ziyaret/Etkinlik/Açılış	Esnaf ziyaretleri, kamu kurum ve kuruluşları ile STK ziyaretleri/buluşmaları, iftar programları, sergi/müze açılışları vb.
Seçim Propagandası/Miting	Seçim kapsamında parti başkanları ile yapılan etkinlikler, rakip adaylara yönelik eleştiriler, aday olunan ilin tanıtımına yönelik içerikler, meydan konuşmaları, mitingler, ilçe başkan adaylarının tanıtımı vb.
İcraat	Yol, köprü, kavşak ile metro, otobüs hattı gibi ulaşım iyileştirmeleri, park, bahçe düzenlemeleri, bakım evleri v.b.
Vaat/Proje	Dezavantajlı ve gelir düzeyi düşük gruplara yönelik maddi yardımlar, ulaşım hizmetleri, yeşil alanlar, deprem riski/ kentleşme konularına yönelik vaat ve projeler vb.
Seçim Güvenliği	Seçim görevlilerinin ve ilgili kurumların adaletli davranması, oy sayım süreçlerine yönelik bilgilendirici ve vatandaşları sandıklara sahip çıkmaya çağıran paylaşımlar vb.
Duyuru/Bilgilendirme	Seçim çalışmaları kapsamında adayların katılacağı radyo/televizyon programlarının duyurulması, miting/etkinlik/davet/ziyaret duyuruları vb.
Hashtag	“#” işareti kullanılarak belirli bir konu üzerinden içerik üretilmesi.
Retweet	Başka bir kullanıcıya ait bir gönderinin tekrar paylaşılması.
Mention	Diğer kullanıcıların “@” işareti ile birlikte içeriğe dahil edilmesi ve içerikte farklı kullanıcılardan bahsedilmesi.
Beğeni	Küçük bir kalp simgesiyle ifade edilerek iletinin takdir edildiğinin diğer kullanıcılar tarafından gösterilmesi.
Yorum	Gönderilen iletiye ilişkin duygu ve düşüncelerin diğer kullanıcılar tarafından gönderinin altına yazılması.
Görüntülenme	Gönderilen iletinin, kullanıcılara zaman akışında veya arama sonuçlarında kaç kere sunulduğunun gösterilmesi.

Çalışma; X sosyal platformu özelinde seçim dönemlerinde adayların sosyal medya kullanım pratiklerinin, 31 Mart 2024 tarihinde Türkiye’de düzenlenen yerel seçimlerdeki en büyük iki şehrindeki favori iki adayın X paylaşımları üzerinden analiz edilmesini amaçlamaktadır. Çalışmada diğer sosyal medya platformlarından ziyade X platformunun seçilmesinin nedeni, hem bu platformun gündemi belirleme kapasitesinin yüksek olması hem de siyasetçilerce seçim dönemlerinde aktif bir şekilde kullanılmasıdır. Diğer yandan X platformunun kısa ve öz oluşu, anında paylaşım yapılabilme özelliğiyle sahip olduğu avantajlar (Hofferberth, 2023), çalışmanın X platformu üzerinden yürütülmesinde etkili olmuştur. Çalışmadan elde edilecek bulguların, giderek daha fazla araştırmaya konu olan sosyal medya ve siyaset ilişkisine dair bundan sonraki çalışmalara katkı sağlaması umulmaktadır. Çalışmada ilk olarak, sosyal medyanın siyasal iletişim alanında yükselen gücü, siyasetçilere sağladığı fırsatlar bağlamında değerlendirilmiş akabinde ise eski adıyla Twitter olarak bilinen X platformunun bir siyasal iletişim aracı olarak kullanılması ve seçim dönemlerinde adayların X platformu kullanım stratejileri tartışılmıştır. Üçüncü bölümde ise Ankara ve İstanbul Büyükşehir Başkanı adaylarının X kullanım pratikleri değerlendirilmiştir.

2. Sosyal Medyanın Siyasal İletişim Alanında Yükselen Gücü

Son yıllarda iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, siyasal iletişim süreçlerine de yansımış ve bu alanda büyük bir dönüşüme yol açmıştır. Sözsüz iletişim faaliyetlerinden başlayarak dil aracılığıyla sözlü iletişime geçilmesi, mağara resimlerinden yazının icadıyla birlikte de yazılı iletişime geçilmesi iletişim tarihinin dönüm noktaları olarak kabul edilir. Modern sanayi toplumundaysa gazete ve kitapların kamuoyu oluşturacak şekilde yaygınlık kazanmasını kablolu iletişim faaliyetlerine geçilerek telgraf ve telefon kullanılmaya başlanması izlemiş, 20 yüzyıldaysa radyo ve televizyonun icadıyla iletişim alanında büyük bir dönüşüm yaşanmıştır. Günümüzde ise internet teknolojilerine dayalı iletişim tekniklerinin gelişimi ile iletişim alanında yeniden büyük bir dönüşüme tanık olunmaktadır (Crowley ve Heyer, 2019).

Siyasal iletişim; siyasal aktörlerin kendi ideolojileri ve amaçları doğrultusunda hedef kitleyi etkilemesi, bu kitleye kendi fikirlerini aktarıp kabul ettirmesi amacıyla kullanılan iletişim yöntemleri olarak tanımlanmaktadır (Aziz, 2003, Budak, 2018). Demokratik yönetimlerde bu yöntemler sadece seçim dönemlerinde adaylar ve yurttaşlar arasındaki ikna stratejilerinden ibaret değildir. Seçim dönemleri dışındaki siyasal reklam, pazarlama, kamuoyu yoklamaları da dahil olmak üzere her türlü iletişimsel faaliyet siyasal iletişimin bir parçası olarak kabul edilmektedir (Aslan, 2021). İnternet teknolojisinin gelişimiyle birlikte ortaya çıkan sosyal medya platformları ise yeni bir siyasal iletişim yöntemi olarak etkinliğini her geçen gün arttırmaktadır.

Sosyal medya, insanların bilgi, düşünce, fotoğraf, video ve hatta canlı yayın aracılığıyla ne yaptıklarını internet üzerinden paylaşma olanağı sağlayan ve karşılıklı etkileşim yaratan araçlardır (Doğan, 2019). Sosyal medya yerine sosyal ağ siteleri kavramını kullanan Boyd ve Ellison (2008) ise

bu tür platformları kullanıcıların profil oluşturarak birbirleriyle bağlantıda oldukları ve diğer kullanıcılarla iletişim kurmalarını sağlayan web temelli ağlar olarak tanımlamaktadır.

Sosyal medya platformlarının kullanıcı sayıları dünya çapında sürekli bir artış eğilimi göstermektedir. “*Digital 2023 Global Overview Report*” araştırmasında, 8,01 milyar kişi olarak tespit edilen dünya nüfusunun % 50’sinden fazlasının sosyal medya kullanıcısı olduğu belirtilmektedir (We Are Social, 2023). İnternet kullanıcılığı ve sosyal medya hesabı sahip olma arasındaki bu ilişki, internet kullanıcılarının tek yönlü iletişim sunan internet sayfaları ile yetinmeyerek, içerik üreticisi konumunda etkileşimli iletişime dayanan sosyal medya platformlarını kullanmayı tercih ettiğini göstermektedir. Dünya nüfusunun yarıdan fazlasının sosyal medya kullanıcısı olması, ekonomiden siyasete, sağlıktan eğitime, spordan eğlenceye hemen her alanda sosyal medyanın milyarlarca insan arasında yaratabileceği etkileşimi göstermesi ve global ölçekteki gücü açısından önemli bir göstergedir.

Günümüzde sosyal medya platformları, siyasi partiler ve siyasetçiler açısından gündem ve kamuoyu oluşturma, propaganda faaliyetleri, bilgilendirme ve reklam çalışmaları kapsamında kullanılan en etkili iletişim araçlarından biridir (Darı, 2018). Sosyal medyanın siyasi iletişimdeki artan rolü, akademik çalışmaların giderek daha fazla yoğunlaştığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu etkinin hem olumlu hem de olumsuz yönleri bulunmaktadır. Nitekim, sosyal medya platformları bir yandan siyasal katılımın ve söylemin doğasını değiştirirken, diğer yandan siyasal aktörler için hem fırsatlar hem de zorlukları beraberinde getirmektedir.

Yeni medya olarak da adlandırılan sosyal medya araçları; partiler, siyasetçiler ya da sivil toplum kuruluşları açısından bir yenilik olmaktan çıkarak, günümüzde özellikle seçim dönemlerinde siyasal iletişim açısından alternatif demokratik faaliyet alanlarından biri haline gelmiştir (Chen, 2015). Demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan siyasal katılım konusunda; ekonomik, demografik, sosyal ya da psikolojik bazı faktörlerin yanında günümüzde sosyal medya platformları da kendini göstermeyi başarmıştır. Yeni medya araçları, sosyal ağlardaki geniş kullanıcı yelpazesi ve çeşitlilik nedeniyle sosyal sınıf, statü, eğitim, etnik köken gibi farklılıklara rağmen çok daha fazla sayıda vatandaş katılım süreçlerine entegre etmektedir (Sala, 2014).

Ayrıca, enformasyona erişim, farklı siyasal aktörler açısından alternatif katılım olanakları, çevrimiçi platformlardaki tartışma ortamlarında ortaya çıkan fikir alışverişleri; internetin siyasal iletişim bağlamında özgürleştirici bir araç olarak görülmesini sağlamaktadır (Drüeke, 2012). Sosyal medya, siyasetçilerin geleneksel medyada maruz kaldıkları kısıtlamalardan kurtulmalarına katkı sağlayarak, siyasal iletişimde stratejik iletişim kanallarının bir parçası haline gelmiştir (Thimm, Einspänner-Pflock, ve Anastasiadi, 2016). Böylelikle sosyal medya platformlarının demokratik toplumlarda etkileşimli ve liberal bir iletişim ağı oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Sosyal medya aracılığıyla siyasetçiler, kısa süre içerisinde çok geniş kitlelere ulaşabilmekte, mekan ve zaman kısıtlaması olmaksızın günün her anında paylaşımında bulunarak seçmene ilk kaynaktan bilgi sunabilmektedir.

Günümüzde özellikle gençler arasında geleneksel kitle iletişim araçları birincil haber kaynağı olma pozisyonundan uzaklaşarak, internet ve sosyal medya platformları ön plana çıkmakta ve gençlerin siyasetçileri takip ederek bilgi edinmelerini sağlamaktadır (Marquart, Ohme ve Möller, 2020). Bu durum günümüzde bilgi edinme aracı olarak sıklıkla tercih edilen sosyal medya platformlarının siyasal iletişimdeki rolünü artmaktadır. Sosyal medya sayesinde bilgiye erişimin maliyeti azalırken, siyasal bilgiye ulaşmanın kolaylaşmasıyla siyasal katılım da artmaktadır (Aishat vd. 2015).

Sosyal medya platformlarının siyasal iletişim açısından taşıdığı önemli bir işlev de bu tür platformların siyasetçiler tarafından propaganda faaliyetlerinde sıklıkla tercih edilmesidir. Çalışmaların hız kazandığı seçim dönemlerinde, sosyal medya platformları seçim propagandası kapsamında, profesyonel ve stratejik kampanya faaliyetlerine entegre bir araç haline dönüşmektedir (Thimm vd., 2016). Seçim dönemlerinde bir seçim stratejisi olarak seçmen tercihi ve kararlarında olumlu bir izlenim bırakmak amacıyla adayların kişisel yönlerini de ön plana çıkardıkları kampanyalar yürütülmektedir (Russmann, 2022). Bu doğrultuda adaylar, sosyal medya hesaplarından kişisel ve sosyal yönlerini gösterebilmekte, “halkın içinden biri” imajını uyandırabilmekte ve yine kendi hassasiyetleri doğrultusunda inanç, etnik köken, cinsiyet eşitliği, hayvan hakları ya da çevre konularında duyarlı bir yaklaşım sergileyerek seçmenin kafasında bir aday imajı oluşmasını sağlamaktadırlar.

3. Bir Siyasal İletişim Aracı Olarak X ve Siyasetçilerin Kullanım Stratejileri

Bir mikroblog platformu olan X, 2006 yılında Twitter adıyla kurulan bir sosyal medya platformudur. Statista (2023) raporunda dünya genelinde 666 milyon kullanıcıya sahip olduğu belirtilen bu platformda kullanıcılara bir profil oluşturarak kısa ve sık sık içerik paylaşmalarına imkân sağlanmaktadır. Twitter; siyasal kampanyalar ve propaganda faaliyetleri açısından her geçen gün rolü artan ve siyasilerce de yoğun olarak kullanılan bir platformdur. Twitter, siyasal aktörlerce benimsenerek kabul edilmesi sayesinde, makro ölçekte siyasal iletişim faaliyetlerinin, mikro ölçekte ise seçim kampanyalarının modernleşmesine katkı sağlamaktadır (Thimm vd., 2016).

X'in siyasi konular üzerindeki etkisinin anlaşılması; 2009 yılında İran'daki seçimlere şaibe karıştığı iddiasının o zamanki adıyla Twitter ile haber ajanslarından önce dünyaya servis edilmesi ile başlamıştır (Çakır ve Erkan, 2019). Platform, siyasetçilerin kamuoyunun nabzını tutmasında, görünürlüklerinin artırılmasında, çeşitli paydaşlarla etkileşime geçmelerine ve bilgi yaymalarına olanak tanınması bakımından ön plana çıkmaktadır ve siyasi gündemin oluşturulması ya da yönlendirilmesinde özellikle etkili bir rol oynamaktadır (Paul, Parameswar, Sindhani ve Dhir, 2021; Kelm, 2020). Siyasetçiler, X'i hem geleneksel siyasal iletişimin yerine bir alternatif olarak hem de mensup oldukları partinin iletildiği genel mesajları güçlendiren bir araç olarak kullanmaktadır. Bu anlamıyla X kullanımı siyasetçiler açısından ister seçim dönemi olsun ister bunun harici dönemlerde olsun genel hatları itibarı ile Frame'in (2015) ifadesiyle bir halkla ilişkiler aracı olarak görülmektedir.

Sosyal medyanın siyasal iletişim aracı olması elbette sadece seçim süreciyle sınırlı değildir. Ancak seçim dönemleri, siyasetçilerin vatandaşlarla iletişime ve etkileşime girme uğraşının en sık gerçekleştiği zaman dilimleridir. Bununla birlikte kamuoyunun sosyal medya aracılığıyla etkilenmesi görünenden daha zor bir iştir ve geleneksel iletişim bilgi ve tecrübesine ilaveten siyaset özelinde de bir takım bilgi ve yetkinlikler gerektirmektedir (Aziz, 2003). Sosyal medyada verilmek istenen mesajın doğru zamanda doğru yerde uygun araç ve yöntem belirlenerek hedef kitleye ulaştırılması, siyasal iletişimin başarısı açısından önemli bir faktördür (Kılıç, 2014 Zhang, Johnson, Seltzer ve Bichard, 2010). Bu açıdan adayların sosyal medya platformlarından hangisini ne şekilde kullandığını ifade eden sosyal medya platformunu kullanım stratejileri siyasetçiler açısından seçim kampanyaları döneminde önem arz etmektedir.

Siyasetçilerin sosyal medya kullanım pratikleri üzerine yapılan araştırmalar, Facebook, Instagram ya da X gibi platformlarından hangisinin nasıl kullanılacağına ilişkin belirlenmesinin çeşitli faktörlere bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Hoffmann, Suphan, ve Meckel (2016), siyasetçilerin sosyal medya kullanımında kendilerinin kullanım motivasyonlarının belirleyici bir rol oynadığını vurgularken, Quinlan, Gummer, Roßmann ve Wolf (2018) ise üye olunan partinin niteliği ve mali kaynakların etkisini ön plana çıkarmaktadır. Diğer yandan Steffan (2020) yaptığı çalışmada, adayların ideal aday çerçevesini oluşturmak için popülist kampanya stratejilerini daha fazla kullandıklarını ve Instagram'ın görsel öz-sunum için tercih edilen platform olduğu sonucuna ulaşmıştır. Hemsley, Stromer-Galley, Semaan ve Tanupabrungsun (2018) ise ABD için yerel seçimler anlamına gelen valilik seçimlerinde X'in özellikle çıkış yapmak isteyen iddialı adaylarca görünürlük kazanmak ve potansiyel seçmenlerle etkileşim kurmak için daha sık kullanıldığını ifade etmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi, sosyal medya kullanımının siyasal iletişimdeki giderek yükselen belirleyiciliğine rağmen konuyla ilgili literatür; siyasetçilerin sosyal medyayı giderek daha fazla kullandıklarını ancak seçmenleriyle etkileşimlerinin düşük seviyelerde kaldığına yönelik bulgular ortaya koymaktadır. Bu durumun ise, siyasetçilerin seçmenlerin olumsuz yorumlarıyla daha az muhatap olma ve siyasal mesajları kontrol etme kaygılarından kaynaklandığı belirtilmektedir. (Lukamto ve Carson, 2016; Larsson 2014),

Bu bağlamda, siyasetçilerin X kullanım pratikleri incelendiğinde bunların da çeşitlilik arz ettiği görülmektedir. Bazı siyasetçiler açısından X platformu ağırlıklı olarak mesajlarını yayınlamak için geniş kitlelere ulaşma amacıyla kullanırken, kimileri ise bu platformu daha çok iki yönlü iletişim ve sohbet aracı olarak benimsemektedir (Grant, Moon ve Busby Grant, 2010). Ayrıca, siyasi partiler de X'i gündemlerini tanıtmak, politik görüşlerini paylaşmak ve kamuoyunu etkilemek için stratejik bir araç olarak kullanmaktadır (Paul vd., 2021). Bu kullanım, partilerin seçmen kitleleriyle doğrudan iletişim kurmalarına ve politik mesajlarını geniş kitlelere hızlı bir şekilde iletmelerine olanak tanımaktadır. Dolayısıyla, Twitter'ın politik iletişimdeki rolü, sadece bireysel politikacıların değil, aynı zamanda siyasi partilerin de stratejik iletişim faaliyetlerinde önemli bir yer tutmaktadır.

Elbette X kullanımının kamuoyu üzerindeki etkisi, kullanıcının bu platformu ne derece etkin kullandığıyla yakından ilişkilidir. Bununla birlikte Conway, Kenski ve Wang'ın (2013) ortaya koyduğu gibi yapılan paylaşımların sıklığı ile bunların yarattığı etki hem her zaman doğru orantılı değildir hem de siyasetçilerin kullanım pratikleri ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir. Siyasetçilerin X kullanım pratikleri içinde yaşadıkları ülkenin kültürel ve siyasal bağlamlarından ayrı düşünülmemeyeceği için bu pratikler de bu değişkenlere bağlı olarak çeşitlenmektedir. Örneğin, Graham, Jackson ve Broersma (2016), Hollandalı adayların, sosyal medyanın benimsenmesi ve parti disiplini gibi faktörlerden kaynaklanan farklılıklardan dolayı, Britanyalı meslektaşlarına kıyasla X platformunu kullanımlarının daha aktif ve etkileşimli olduklarını tespit etmiştir. Yine farklı ülkelerden siyasetçilerin X kullanım pratiklerini karşılaştıran Roth, Peters ve Seruga (2014), Almanya'daki politikacıların Twitter'ı daha az sıklıkla ve daha resmi bir tonda kullanırken, ABD'deki politikacıların daha sık ve samimi bir dil kullandıklarını tespit etmiştir. Aharony (2012) de bu bulguları destekler nitelikte olup, liderlerin şeffaflık ve halkla ilişkiler açısından Twitter'ı benimsediklerini, ancak kullanım sıklıklarının ve yöntemlerinin birbirinden farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Bu farklılıklar, politikacıların sosyal medya stratejilerinin ve hedef kitlelerine ulaşma yöntemlerinin çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

Siyasetçilerin X kullanım pratiklerinde, yaptıkları paylaşım sayıları ve bunların içerikleri kadar bu paylaşımların etkileşimli yani içerisinde bir hashtag, mention ya da retweet olup olmadığı da akademik camiada önemli bir analiz konusu olmaya başlamıştır. Nitekim Hanna, Sayre, Bode, Yang ve Shah'nin (2021) de ifade ettiği gibi özellikle seçim dönemlerinde adaylar ve takipçilerinin kullandıkları hashtagler ve mentionlar temel alınarak haritalanabilmesi ve bunun üzerinden siyasi eğilimlerin ve iletişim stratejilerinin belirlenmesi mümkün hale gelmektedir. Diğer yandan bu noktada altı çizilmesi gereken bir başka husus da etkileşimli paylaşım özelliği sayesinde, X platformunun sadece siyasi söylem ve bilginin yayılma işlevinin ötesine geçerek aynı zamanda belirli gruplar arasında etkileşim ve bağ kurma açısından da siyasal iletişimde önemli bir rol oynamaya başlamasıdır. Ne var ki Grant vd. (2010) ve Frame (2015) tarafından yapılan çalışmalar, politikacıların Twitter'ı daha çok tek yönlü bir iletişim aracı olarak gördüklerini ve etkileşimden ziyade kendi mesajlarını yaymaya odaklandıklarını göstermektedir. Bu durum, sosyal medyanın sağladığı potansiyel etkileşim olanaklarının tam anlamıyla kullanılmadığını ortaya koymaktadır.

Özellikle seçim dönemlerindeki X paylaşımlarındaki hashtag kullanımına ilişkin çalışmalar, bu sosyal platformun farklı potansiyel kullanım alanlarını ortaya koymaktadır. Örneğin Enli (2018), X platformunun takipçi ağının zayıf bağlar niteliğinde olduğunun altını çizerek hashtag kullanımının geçici kamusalılıklar oluşturma yani kullanıcılar arasında geniş bir kitleye hızlı ve etkili bir biçimde ulaşma kapasitesini vurgulamaktadır. Filho, Rosseti ve Viterbo (2017) ve Manchón (2019) ise hashtag kullanımının içeriği ve stratejileri üzerine yoğunlaşmıştır. Siyasi kampanyalarda kullanılan hashtaglerin içerik analizini yürüten Filho vd., bu hashtaglerde sıklıkla adı-soyadı ve kampanya sloganlarının yer aldığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, siyasi kampanyaların kişiselleştirilmiş ve kolayca hatırlanabilir

mesajlar üzerinden şekillendirildiğini göstermektedir (Filho vd., 2017). Çalışmasında siyasal partileri birer “marka” olarak ele alarak inceleyen Manchón (2019) ise, parti, aday ve marka olmak üzere üç ana hashtag türünü belirlemiştir. Bunlardan markalı hashtagler parti ya da adayların seçim kampanyalarının genel mesaj ve sloganlarını yansıtan hashtag türleridir.

X’de adayların mention özelliğini kullanımlarına dair yapılan araştırmalar, bu özelliğin kullanımında farklı mesaj stratejilerinin adaylarca belirlendiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, mention özelliğinin stratejik kullanımı, adayların belirli mesajları belirli kitlelere yönlendirmesine olanak tanırken, aynı zamanda siyasi iletişimin dinamiklerini de şekillendirmektedir. Örneğin Hemsley (2018) ABD’deki eyalet valiliği için aday olanların mention özelliğini stratejik bir hedef kitle belirleme aracı olarak kullandıklarını ve bu sayede seçmenlerle daha doğrudan bir iletişim kurduklarını belirtmektedir. Seçim süreçlerinde siyasetçilerin mention kullanımının arttığını ifade eden Fenoll, Cárcamo-Ulloa ve Sáez-Trumper (2018) ise çalışmasında, mention kullanımının siyasetçilerin mevcut destekçilerinin görüşlerini pekiştiren “yankı odaları” yaratabileceğinin altını çizmektedir.

X platformunda yapılan etkileşimli paylaşım türlerinden biri olan retweet özelliği de adayların seçim süreçlerinde kullandıkları siyasal iletişim yollarından biridir. Bu özelliğin, adayların seçim kampanyasına ilişkin mesajlarını daha geniş kitlelere ulaştırmalarını sağlama ve seçmenlerle dinamik bir iletişim kanalı oluşturma potansiyelinin altı çizilmektedir. Yine retweet özelliğinin adayların destekçileriyle olan bağlarını güçlendirme ve seçmen katılımını artırma kapasitesine sahip olduğu belirtilmektedir. (Ruiz Del Olmo, 2018).

Buradan hareketle, siyasetçilerin özellikle seçim dönemlerinde X platformunda mention, hashtag ve retweet kullanımının günümüz siyasi iletişim pratiklerinde stratejik unsurlar olarak öne çıkmakta olduğu ifade edilebilir. Bu stratejilerin incelenmesi, sosyal medyanın seçim kampanyaları üzerindeki etkisini ve adayların seçmenlerle nasıl etkileşimde bulunduğunu daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır.

4. 31 Mart 2024 Yerel Seçimlerinde İstanbul ve Ankara’da Favori Büyükşehir Belediye Başkan Adaylarının X Kullanım Pratikleri

4.1. Ankara Büyükşehir Belediye Başkan Adaylarının Seçim Kampanyası Döneminde X Kullanım Pratikleri

Ankara’nın Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin en favori iki adayı olan iktidar partisi Ak Parti’nin adayı Turgut Altınok’un ve CHP adayı Mansur Yavaş’ın 27 Nisan 2024 tarihi itibarı ile X profillerinin genel görünümü Tablo 3’te gösterilmiştir. Buna göre Mansur Yavaş’ın takipçi sayısının Turgut Altınok’un takipçi sayısı arasında oldukça büyük bir fark bulunduğu, fakat adayların toplam paylaşım sayılarına bakıldığında Ak Parti adayının yaklaşık 4 kat daha fazla paylaşım yaptığı görülmektedir.

Tablo 3. Ankara Büyükşehir Belediye Başkan Adaylarının Twitter Hesapları Genel Görünümü

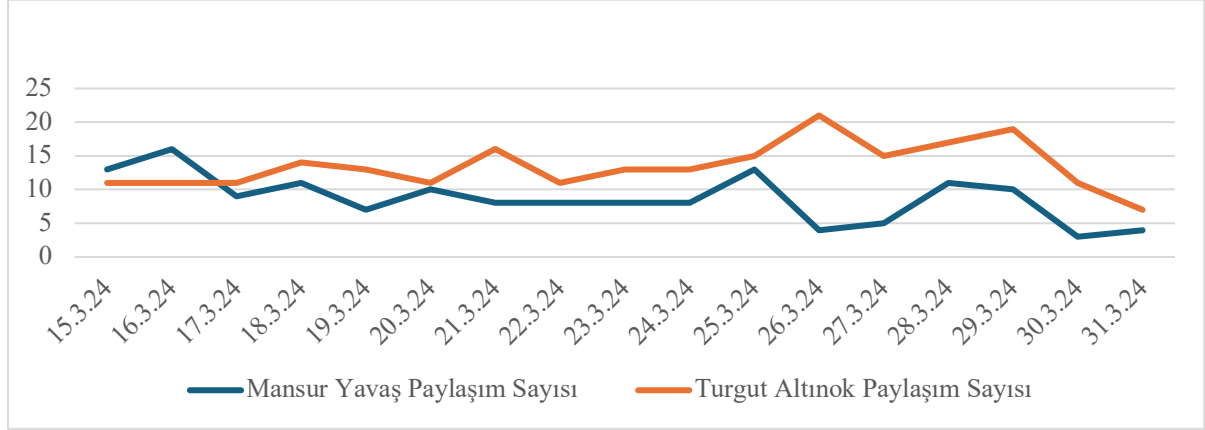
Aday	Takipçi Sayısı*	Takip Sayısı*	Toplam Paylaşım Sayısı*
Mansur Yavaş	7.581.282	421	10.596
Turgut Altınok	128.255	540	42.394

Kaynak: <https://x.com/mansuryavas06> , <https://x.com/turgutaltinok06>

Çalışmanın giriş kısmında belirtildiği gibi her iki adayında kullanıcı hesabı açma tarihleri, neredeyse aynı zamana denk gelmektedir ve adayların her ikisi de yaklaşık 13 senedir X kullanıcısıdır. Her ne kadar adayların takipçi sayısı ve paylaşım sayılarına ilişkin veriler seçimlerden yaklaşık bir ay sonrasına ait olsa da iki aday arasında ortaya çıkan farklılığın bu zaman diliminde ortaya çıkmış olma ihtimali düşük gözükmemektedir. Mansur Yavaş'ın bir önceki dönemde de Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nı yürütmesi, buna mukabil Altınok'un 1994 yılından bu yana Keçiören Belediye Başkanlığı'nı yürütmesi göz önüne alındığında takipçi sayıları arasındaki farkı hitap edilen kitlenin büyüklüğü üzerinden okumak mümkün gözükmemektedir. Ne var ki Mansur Yavaş'ın takipçi sayısı Ankara nüfusundan (5,6 milyon) oldukça fazla, Altınok'un takipçi sayısıysa Keçiören ilçesi nüfusuna (923 bin) göre oldukça düşüktür. Dolayısıyla bu noktada adayların hem seçimlerden önceki yıllarda ulusal siyaset gündemine etki edebilme kapasitelerinin hem de hedef seçmen kitlelerinin X platformu kullanım durumlarının takipçi sayılarındaki farkı açıklayabileceği söylenebilir. Yine bu çerçevede takipçi sayısının fazla olmasının geniş kitlelere ulaşılabilirlik, sosyal medyada tanınırlık, etkileşim ve geri bildirim açısından Mansur Yavaş'a seçim sürecinde bir avantaj sağladığı ileri sürülebilir. Diğer yandan daha az takipçi sayısına sahip olmakla birlikte Altınok'un X platformunu daha sık kullanması Conway vd.'nin (2013), tweetlerin sıklığı ile takipçi kazanımının doğru orantılı olmadığı tespitini doğrular niteliktedir. Yine de Altınok'un rakibine oranla bu platformu daha etkin kullanma çabası içinde olduğu söylenebilir.

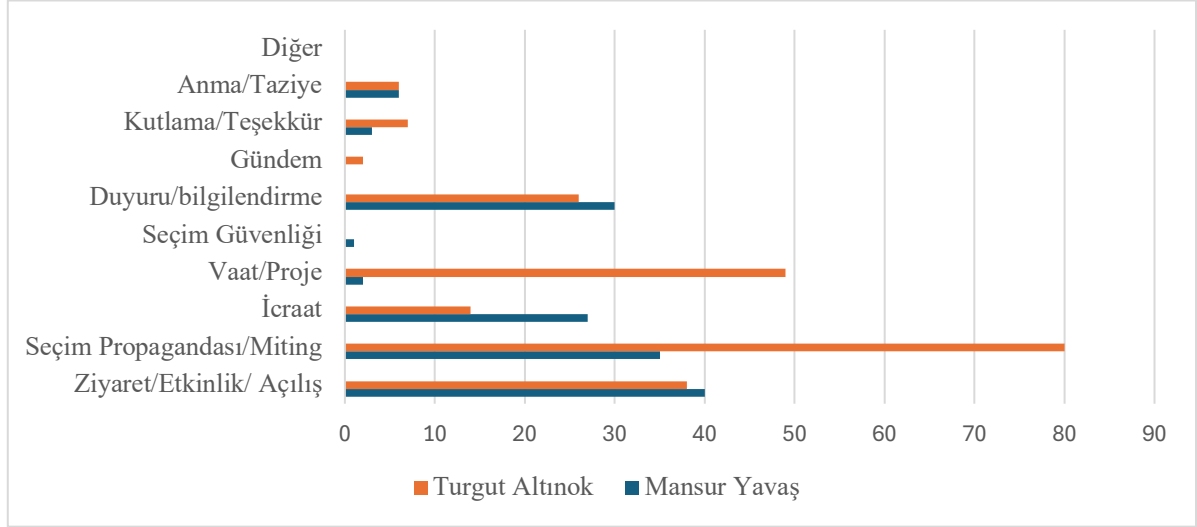
15 Mart-30 Mart tarihleri arasında Ankara Büyükşehir Belediye Başkan adaylarından CHP adayı Mansur Yavaş 144, AK Parti adayı Turgut Altınok ise 222 paylaşım yapmıştır. Grafik 1'de görüldüğü üzere; Turgut Altınok ilk iki gün dışında Mansur Yavaş'a göre daha fazla paylaşımda bulunmuştur. Belirtilen tarih aralığında Turgut Altınok'un günlük paylaşım ortalaması 13,8 iken Mansur Yavaş'ın ortalaması 9'dur. Bu açıdan AK Parti adayının CHP adayına göre X'i seçim döneminde de daha sık kullandığı anlaşılmaktadır. Ne var ki, Yavaş'ın yaptığı paylaşımlardan 135'i, Altınok'un ise 207'si doğrudan yerel seçimlere ilişkindir ve seçimlere ilişkin paylaşım yapma oranlarında ise Yavaş %94, Altınok ise %93 seviyesindedir.

Grafik 1. Ankara Büyükşehir Belediye Başkan Adaylarının 15-30 Mart 2024 Tarihleri Arasındaki Günlük Paylaşım Sayıları

Seçim kampanyaları döneminde belirlenen tarihler arasında adayların paylaşımlarının yerel seçim çalışmalarına yönelik konu dağılımı incelendiğinde, Mansur Yavaş'ın paylaşımlarında ziyaret ve etkinlik gibi konulara öncelik verdiği, Turgut Altınok'un ise seçim propagandası ve mitinglere ağırlık verdiği görülmektedir. Yine, her iki adayın da ziyaret/etkinlik/açılış, duyuru/bilgilendirme ve seçim güvenliği konularına ilişkin paylaşım sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. İki aday arasında paylaşım konuları bakımından esas farklılık seçim propagandası/miting'lere, icraatlarına ve vaat/projelere ilişkin paylaşımlarda ortaya çıkmaktadır (Grafik-2). İcraatlarına ilişkin olarak; Mansur Yavaş 27 (%19) paylaşım yaparken, Turgut Altınok 14 (%6) paylaşım yapmıştır. Adayların her ikisinin de belediye başkanlığı görevlerinde bulunmuş olmasına rağmen icraatlarına ilişkin yaptıkları paylaşımlarında beliren bu iki kata yakın farkın altının çizilmesi gerekmektedir. Seçim propagandası/miting ve vaat/proje konularındaki paylaşımlarda ise Turgut Altınok'un belirgin bir üstünlüğü söz konusudur. Nitekim, seçim propagandası/mitinglere ilişkin olarak Turgut Altınok 80 paylaşım yaparken (%36) Mansur Yavaş 35 (%24) paylaşımında kalmıştır. Benzer şekilde vaat/proje konusunda AK Parti adayı Turgut Altınok 49 (%21) paylaşım yaparken Mansur Yavaş'ın bu kategoriye ilişkin paylaşım sayısı sadece 2'dir (%1).

Grafik 2. Ankara Büyükşehir Belediye Başkan Adaylarının Konularına Göre Paylaşım Yoğunluğu

Mansur Yavaş ve Turgut Altınok'un etkileşimli iletişim bağlamında X kullanım pratikleri incelendiğinde; Tablo-4'te gösterildiği gibi genel olarak Turgut Altınok'un, rakibi Yavaş'a oranla platformun bu özelliğini daha çok kullandığı görülmektedir. Bununla birlikte Mansur Yavaş, etkileşimli iletişim pratiğinden mention özelliğini rakibine göre daha fazla kullandığı ortaya çıkmaktadır. Yavaş'ın mention özelliğini kullanarak yaptığı 26 paylaşımından 24'ü partisinin Ankara'nın ilçe belediye başkan adaylarının mention edildiği ve adayların tanıtımına destek olacak seçim propagandası/ziyaret, etkinlik, açılış kategorilerine yöneliktir. Mention özelliği kullanılan diğer iki paylaşım ise Ankara Berber ve Sanatkarlar Odası Başkanı ve bir sanatçıya yöneliktir. Turgut Altınok'un mention kullanım pratiğine bakıldığında ise 3 adetle oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bunlardan biri Ankaragücü Resmi Twitter Hesabının mention edildiği ve takımın sosyal tesislerinin yapımı ve deplasman maçları için otobüs tahsis edileceğine dair vaatlerin ifade edildiği video görüntüleriyle paylaşılan iletidir. Bir diğeri ise, Ak Parti Ankara İl Başkanı'nın mention edildiği "Bize her yer Angara, değil mi Başkanım?" ifadesi ve kentin yerel oyun havaları eşliğinde paylaşılan ve kentin kültürel kimliğinin paylaşıldığı video görüntüleridir. Üçüncü mention ise adayın katılacağı TV programına ilişkin duyuru/bilgilendirme kategorisine giren paylaşımır.

Mansur Yavaş'ın X platformunun retweet özelliğini oldukça az kullandığı görülmektedir. Adayın yaptığı iki retweetten biri Ankara Büyükşehir Belediyesi hesabından diğeri de Yenimahalle Belediye Başkanı'nın hesabından paylaşılan duyuru/bilgilendirme kategorilerine giren iletilerdir. Turgut Altınok'un retweet kullanımı rakibine oranla daha fazla olmakla birlikte bunlardan ikisi haber platformları ve Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürü'nün hesaplarından paylaşılan Duyuru/Bilgilendirme kategorilerine giren iletilerdir. Altınok, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Ankara'ya yönelik seçim propagandasına ilişkin 3, ziyaret/etkinlik/açılış kategorilerine giren 3 paylaşımını

retweetlemiştir. Altınok'un retweetlediği 2 ileti ise Ak Parti Ankara İl Başkanı Hakan Han Özcan'ın paylaştığı miting çağrısı ve Ak Parti Ankara mitinginin video görüntülerinden oluşan iletisidir. Altınok'un retweetlediği bir başka ileti de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Vedat Işıkhan'a aittir. Paylaşım, Türkiye genelinde, Sosyal Güvenlik Kurumu'na en borçlu 5 belediyenin tamamının CHP'li belediyelere ait olduğunu ve Ankara'nın bunlar arasında en borçlu belediye olduğunu ifade etmekte ve "Devlete prim borçlarını dahi ödeyemeyen bu belediye başkanları, millete hizmet borcunu nasıl ödeyecek?" sorusuyla bitmektedir.

Tablo 4. Ankara Büyükşehir Belediye Başkan Adaylarının Etkileşimli Paylaşım Sayıları

Aday	Hashtag	Retweet	Mention
Mansur Yavaş	12	2	26
Turgut Altınok	68	10	3

Kaynak: <https://x.com/mansuryavas06> , <https://x.com/turgutaltinok06>

Adayların hashtag kullanımlarına bakıldığında Turgut Altınok'un X platformunun bu özelliğini rakibine oranla epey fazla kullandığı görülmektedir. Yavaş, #AzLafÇokİş, #OlmazsanOlmaz, #YeşilinBaşkenti hashtagleriyle toplam 12 paylaşımda bulunmuştur. Bunlardan #YeşilinBaşkenti, kendi döneminde Ankara'ya yönelik icraatların aktarıldığı bir paylaşımken, diğer hashtagler ağırlıklı olarak ilçe mitinglerinin görüntülerinde kullanılmıştır. Hashtag kullanılan 68 paylaşım yapan Altınok'un ise, bu paylaşımlarından 45'i doğrudan yerel seçimlerle ilgili paylaşımlardır. Bunlardan #YaşlılaraSaygıHaftası, #AnkaranınTercihiAltınok, #GerçekBelediyecilik ve #AnkaraKazanacak hashtagleriyle, Vaat/Proje ve İcraat kategorilerine giren 12 paylaşım yapılmıştır. #AltınokSözü, #AnkaraKazanacak, #GerçekBelediyecilik, #AltınOkGeliyor, #AnkarayaAltınok ve #HızlanmaZamanı hashtagleriyle yapılan 27 paylaşım ise seçim propagandası kategorisine girmektedir.

Tablo 5'te Mansur Yavaş ve Turgut Altınok'un 15-30 Mart tarihleri arasında yaptıkları seçimlere ilişkin paylaşımlardan en fazla yorum ve beğeni alan, en fazla retweet edilen ile en fazla görüntülenen içerikler paylaşım konularına göre sınıflandırılmıştır.

Tablo 5. Seçimlere İlişkin En Fazla Etkileşim Alan Paylaşım

Aday	Etkileşim Türü	Tarih	Etkileşim Sayısı	Paylaşımın konusu
Mansur Yavaş	Yorum	28.03.2024	524	Seçim Propagandası/Miting
	Beğeni	28.03.2024	17.000	Seçim Propagandası/Miting
	Retweet	27.03.2024	883	İcraat
	Görüntülenme	30.03.2024	402.000	Seçim Propagandası/Miting
Turgut Altınok	Yorum	15.03.2024	5700	Duyuru/Bilgilendirme
	Beğeni	20.03.2024	7000	Duyuru/Bilgilendirme

Retweet	15.03.2024	3000	Duyuru/Bilgilendirme
Görüntülenme	15.03.2024	10.000.000	

Kaynak: <https://x.com/mansuryavas06> , <https://x.com/turgutaltinok06>

Adayların en fazla etkileşim aldıkları konulara bakıldığında, Mansur Yavaş'ın ağırlıkla seçim propagandası ve miting konularında yaptığı paylaşımların en fazla etkileşimi aldığı görülmektedir. Bu çerçevede CHP adayının 28 Mart 2024 tarihinde halkı oy vermeye çağıran bir iletiyle paylaştığı kendi tanıtım videosu en çok yorum alan paylaşım olurken, yine aynı tarihte “Ankara dediğim” başlığıyla başkentini özelliklerini yücelterek anlatıldığı video ile paylaşılan en yüksek beğeni alan paylaşım olmuştur. Mansur Yavaş'ın retweet yoluyla en çok etkileşimde bulunan iletisi ise 27 Mart tarihinde paylaşılan ve belediyeye alınan yeni otobüslerin duyurulduğu paylaşımıdır. 30 Mart tarihli “Büyük Keçiören mitingi, büyük yürekler” başlıklı CHP'nin Keçiören mitinginin fotoğraflarının yer aldığı ve ilçe belediye başkan adayının *mention*lanarak desteklendiği paylaşım ise Yavaş'ın seçim süreci boyunca en çok görüntülenmiş paylaşımıdır. Bu noktada, Mansur Yavaş'ın rakibi Turgut Altınok'un Keçiören eski belediye başkanı olduğunun altı çizilmelidir. Yukarıda da belirtildiği gibi Mansur Yavaş'ın seçim döneminde yaptığı paylaşımların konularına göre dağılımında Ziyaret/Etkinlik/Açılış kategorisi ağırlıktadır. Bununla birlikte adayın en çok etkileşim aldıkları, seçim propagandası/miting kategorisine giren ve hem siyasal sembolik anlamların güçlü vurgulandığı hem de bunların video ya da görseller eşliğinde sunulduğu paylaşımlardır.

Ak Parti adayı Turgut Altınok'un en fazla etkileşim aldığı paylaşımların tamamı duyuru/bilgilendirme kategorisinde toplanan paylaşımlardır. Seçim süreci boyunca rakibi Yavaş'ın aksine seçim propagandası ve miting kategorilerine giren paylaşımlara ağırlık verdiği yukarıda belirtilen Altınok'un en çok etkileşim alan paylaşımlarının duyuru/bilgilendirme kategorisinde olmasının nedeni, bunların kendisinin mal varlığına yönelik yaptığı açıklamalar olmasından ileri gelmektedir. Gerek konvansiyonel medyada gerekse diğer sosyal medya platformlarında ulusal bir gündeme dönüşen adayın mal varlığına ilişkin iddiaların kendisinin seçim çalışmalarının da önüne geçtiği anlaşılmaktadır. Altınok, 15 Mart 2024 tarihinde yaptığı “Biz dün neredeysek bugün de oradayız” başlıklı ileti ve ekinde yer alan mal varlığı beyanı görseli adayın yorum, retweet ve görüntülenme etkileşimlerini en fazla alan paylaşımıdır. Paylaşımın özellikle 10 milyon görüntülenme rakamına ulaşması konunun ulusal gündemde yer alma kapasitesini gösterme açısından oldukça dikkat çekicidir. Yine 20 Mart tarihinde paylaşılan ve Altınok'un kendi mal varlığına ilişkin çıkan haberlere yönelik suç duyurusunda bulunacağına ilişkin paylaşımı da 7000 beğeni alarak bu kategorideki en yüksek rakama ulaşmıştır.

4.2. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan Adaylarının Seçim Kampanyası Döneminde X Kullanım Pratikleri

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin en favori iki adayı olan iktidar partisi Ak Parti'nin adayı Murat Kurum'un ve ana muhalefet partisi CHP'nin adayı Ekrem İmamoğlu'nun 27 Nisan

2024 tarihi itibarı ile X profillerinin genel görünümü Tablo 6’da gösterilmiştir. Buna göre Ankara adaylarına benzer şekilde; Ekrem İmamoğlu’nun takipçi sayısı Murat Kurum’un takipçi sayısı arasında oldukça büyük bir fark bulunduğu görülmektedir. Ancak Ankara’daki adayların aksine İstanbul’da takipçi sayısı fazla olan adayın toplam paylaşım sayısı da fazladır.

Tablo 6. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan Adaylarının Twitter Hesapları Genel Görünümü

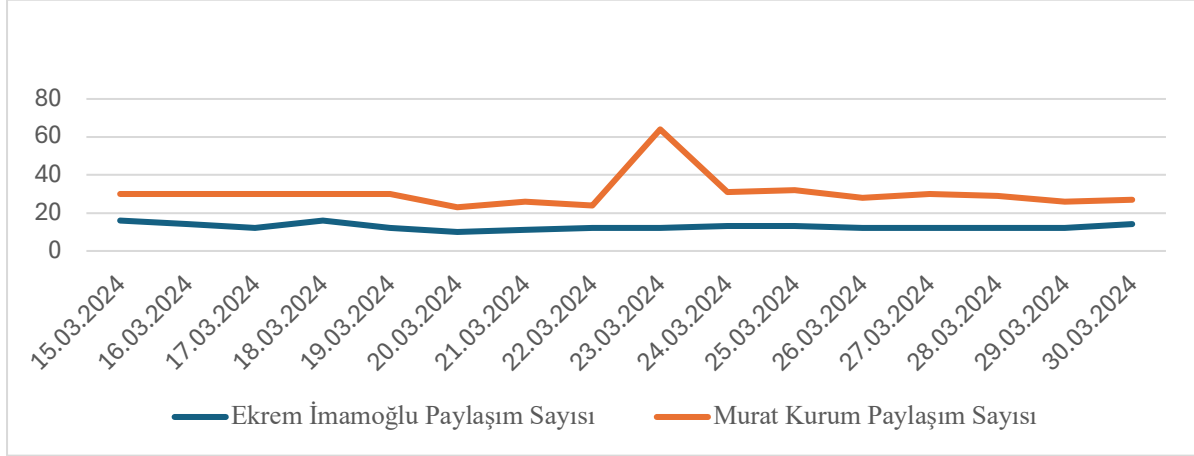
Aday	Takipçi Sayısı*	Takip Sayısı**	Toplam Paylaşım Sayısı*
Ekrem İmamoğlu	9.140.484	786	28.630
Murat Kurum	939.034	318	11.601

Kaynak: https://x.com/ekrem_imamoglu, https://x.com/murat_kurum,

Her ne kadar adayların takipçi sayısı ve paylaşım sayılarına ilişkin veriler seçimlerden yaklaşık bir ay sonrasına ait olsa da iki aday arasında ortaya çıkan farklılığın bu zaman diliminde ortaya çıkmış olma ihtimali düşük gözükmemektedir. Çalışmanın giriş kısmında belirtildiği gibi, 2011 yılında hesabını açmış olan İmamoğlu, 2013 yılında hesap açan Kurum’a göre daha eski bir X kullanıcıdır. Ancak bu durumun gerek toplam takipçi sayısı gerekse yapılan paylaşımlardaki fark açısından belirleyiciliği düşük gözükmemektedir. Murat Kurum’un adaylık sürecinden önceki gerek yüksek bürokrat gerekse icracı bakanlık görevlerinde bulunmasına karşılık, İmamoğlu’nun 2014’te önce Beylikdüzü, 2019 seçimlerinde de İstanbul Büyükşehir Belediye başkanı olmasının takipçi sayısındaki üstünlüğünü açıklaması muhtemel gözükmemektedir. Ancak yine bu noktada adayların hem seçimlerden önceki yıllarda ulusal siyaset gündemine etki edebilme kapasitelerinin hem de hedef seçmen kitlelerinin X platformu kullanım durumlarının takipçi sayılarındaki farkı açıklayabileceği söylenebilir. Yine bu çerçevede gerek takipçi sayısının gerekse paylaşım sayısının fazla olmasının geniş kitlelere ulaşılabilirlik, sosyal medyada tanınırlık, etkileşim ve geri bildirim açısından Ekrem İmamoğlu’na seçim sürecinde bir avantaj sağladığı ileri sürülebilir.

15 Mart-30 Mart tarihleri arasında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan adaylarından CHP adayı Ekrem İmamoğlu 203, AK Parti adayı Murat Kurum ise 287 paylaşım yapmıştır. Grafik 3’te gösterildiği gibi; Murat Kurum’un günlük paylaşım sayısı rakibine göre daha fazladır. İncelenen tarihlerde Murat Kurum’un günlük paylaşım ortalaması 17,9 iken, Ekrem İmamoğlu’nun ortalaması 12,6’tür. Bu açıdan AK Parti adayının CHP adayına göre X’i daha sık kullandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, Kurum’un paylaşımlarının 278’i, İmamoğlu’nun ise 196’sı doğrudan yerel seçimlere ilişkindir ve seçimlere ilişkin paylaşım yapma oranı her iki aday için de %97 seviyesindedir.

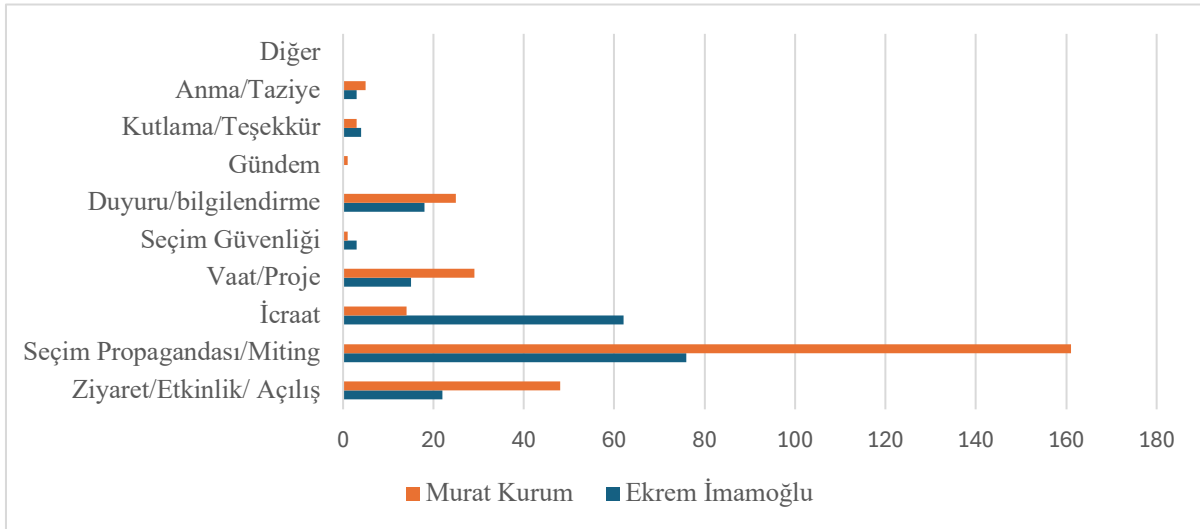
Grafik 3. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan Adaylarının 15-30 Mart 2024 Tarihleri Arasındaki Günlük Paylaşım Sayıları

Kaynak: https://x.com/ekrem_imamoglu, https://x.com/murat_kurum.

Günlük paylaşım sayıları açısından göze çarpan bir başka husus, her iki aday için günlük 10-20 aralığında seyretmekte olan paylaşım sayısının, Murat Kurum'un 23 Mart'ta yaptığı 52 paylaşım ile pik yapmış olmasıdır. Bunun nedeni bu paylaşımlardan 37'sinin "#BirlikteBaşaracağız" hashtagi ile İstanbul'daki AK Partili ilçe belediye başkan adaylarına ait gönderilerin paylaşılmasıdır.

Grafik 4. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan Adaylarının Konularına Göre Paylaşım Yoğunluğu

Belirlenen tarihler arasında adayların Grafik 4'te de gösterilen yerel seçim çalışmalarına yönelik yaptıkları paylaşımların konu dağılımı incelendiğinde, her iki adayın da seçim propagandası/mitinglere ilişkin paylaşımlara öncelik verdiği anlaşılmakla birlikte, Murat Kurum'un bu alanda hem rakibine göre daha fazla paylaşım yaptığı hem de bu paylaşımların adayın genel paylaşımları içindeki payının (%56) daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. İmamoğlu'nun seçim propagandası/miting kategorisine giren paylaşımları adayın toplam paylaşımlarının %37'sini oluşturmaktadır. İmamoğlu'nun Kurum'a göre

üzerine daha fazla eğildiği kategori ise icraatlardır. Bu kategoride İmamoğlu toplam paylaşımlarının %31.5'ini oluşturan 62 paylaşım yaparken, Çevre ve Şehircilik eski Bakanı olan Kurum bu kategoride, toplam paylaşımlarının %5'ini oluşturan 14 paylaşım yapmıştır. Ziyaret/Etkinlik/Açılış, Vaat/Proje ve Duyuru/Bilgilendirme bölümlerine ilişkin konularda yapılan paylaşımlarda ise Murat Kurum'un rakibine belirgin bir üstünlüğü söz konusudur. Nitekim, Ziyaret/Etkinlik/Açılış kategorisinde Kurum 48 (%16) paylaşım yaparken İmamoğlu bu kategoride 22 (%11) paylaşım yapmıştır. Kurum'un Vaat/Proje kategorisine giren paylaşımı 29 (%10) iken İmamoğlu'nun bu kategoride paylaşımı 15'te (%7) kalmıştır. Her iki aday açısından vurgulanması bir başka husus ise Ankara'daki seçimlerin aksine İstanbul'da seçim güvenliğine ilişkin paylaşımların daha fazla olmasıdır.

Adayların etkileşimli iletişim bağlamında kullanım pratikleri incelendiğinde; Tablo 7'de gösterildiği gibi Ekrem İmamoğlu'nun X'in etkileşimli iletişim özelliklerinin kullanımı konusunda rakibinin epey gerisinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Ekrem İmamoğlu'nun hashtag kullanımı yoktur. AK Parti adayı Murat Kurum'un ise özellikle hashtag kullanımına ağırlık verdiği görülmektedir. Kurum'un kullandığı 125 hastag'in 43'ünü #BirlikteBaşaracağız ifadesi oluştururken, bunun da 37 tanesini AK Parti'nin İstanbul diğer ilçe belediye başkan adaylarının tanıtımı oluşturmaktadır. Kalan 6 tanesi ise adayın doğrudan kendi seçim propagandasına aittir. Bu hashtagi 21 adetle #BirlikteKazanacağız ifadesi izlemiştir. Bu hashtagle yapılan paylaşımların 12 tanesi adayın kendi ilçe mitingleri, 5'i seçim propagandası, 1'i ise ziyaret kategorisine girmektedir. Kurum seçime yönelik vaat/projelerine ilişkin hashtag kullanarak 15 paylaşım yapmıştır. Bu paylaşımlarda kullanılan hashtagler şu şekildedir: #HerAnındaHepYanında (5), #HızlıveSağlamAdımlar (5), #GeleceğeYolculuk(1), #NisanGelecekDertlerBitecek(2), #Sadeceİstanbul (1), #YaptıkYineYaparız(1).

Ekrem İmamoğlu, İstanbul Gönüllüleri kullanıcı hesabının Seçim Güvenliği ve Seçim Propagandası kategorisine giren 3 paylaşımını retweetlemiştir. Adayın retweetlediği diğer iki paylaşım ise eşi Dilek İmamoğlu'na aittir. Bunlardan ilki, "Semahat teyzemin ellerinden öpmeye geldim. Kendisinden hayır duamızı aldık" içeriğiyle yapılan ve seçim propagandası kategorisine giren video paylaşımıdır. Diğer ise "Yine sevgi ve yeniden iyilik kazanacak..." içeriğiyle seçimden bir gün önce yapılan ve seçim meydanından verilen bir aile fotoğrafıdır. Murat Kurum'un retweetlediği 25 paylaşımından 4'ü kendisinin katılacağı programlara ilişkin olarak haber kanalları tarafından yapılan bilgilendirme paylaşımlarıdır. Kurum'un yaptığı retweetlerde, kendisinin seçilmesi halinde doğrudan devlet bürokrasisinin desteğinin arkasında olduğunu ve bu şekilde kente yönelik katkı sağlayacağı mesajını vermek istediği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede adayın yaptığı retweetlerden beşi Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın hesabından yapılan paylaşımlardır. Bunlardan 3'ü Cumhurbaşkanı tarafından doğrudan İstanbul'daki seçimlere yönelik yapılan ve seçim propagandası kategorisine giren paylaşımlardır. 2 tanesi ise Cumhurbaşkanı'nın katıldığı iftar programı ve deprem konutları teslim törenine ilişkin videolardır. Yine Murat Kurum'un retweetlediği iki paylaşım Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Abdülkadir Uraloğlu'nun hesabından yapılan videolu paylaşımlardır. Bunlardan

birincisi “2019 sonrasında İBB tarafından geliştirilerek yapım aşamasına geçirilen yeni bir raylı sistem hattı YOKTUR!” içeriğiyle paylaşılan ve CHP adayı olan İmamoğlu döneminde şehrin ulaşım sorununa ilişkin bir icraatın olmadığını altının çizildiği seçim propagandası kategorisine giren paylaşımdır. Ulaştırma Bakanının retweetlenen ikinci paylaşımı ise #TürkiyeHızlanıyor hashtag’i ile paylaşılan "Direksiyonda Sn. Murat Kurum ile konforlu, çilesiz ve zamanı yönetebildiğimiz bir yolculuk yaptık. İstanbul’un direksiyonunda biz oldukça İstanbullu rahat edecek...” içerikli seçim propagandası kategorisine giren paylaşımdır. Kurum yine parti teşkilatının kendisini desteklediği paylaşımları retweetlemiştir. Bu çerçevede Kurum’un yaptığı retweetlerden 9’u Ak Partili İstanbul ilçe belediye başkan adayları, İstanbul milletvekilleri, Parti ve İl Teşkilatı tarafından Murat Kurum’u desteklemek için yapılan paylaşımlardır. Yine, Kurum’un retweet özelliğini kullandığı üç paylaşım adayın, savunma sanayi alanında faaliyet gösteren ve iktidara yakınlığı ile bilinen bir holdinge yaptığı ziyarete ilişkindir. Yine iktidar partisine yakınlığı ile bilinen bir sivil toplum örgütünün adayı etiketleyerek, “İstanbul gençliği; Manevi iklimini koruyan, Gerçek hizmeti kendilerine sunan, Geleceğe emin adımlarla yürüyen bir ağabey hak ediyor!İstanbul gençliği muradına erecek, hak ettiği güzelliklere kavuşacak...” içeriği ile paylaştığı ileti aday tarafından retweetlenmiştir. Böylelikle Ak Parti adayının yaptığı retweetlerde ağırlıklı olarak gerek devlet bürokrasisi, gerekse iktidar partisine yakın sivil toplum üyeleri gerekse kendi parti teşkilatının desteğini yansıtmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

Tablo 7. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan Adaylarının Etkileşimli Paylaşım Sayıları

Aday	Hashtag	Retweet	Mention
Ekrem İmamoğlu	0	5	25
Murat Kurum	125	25	44

Kaynak: https://x.com/ekrem_imamoglu, https://x.com/murat_kurum.

Adayların X platformunun etkileşimli paylaşım özelliklerinin mention’ı kullanmalarına bakıldığında, Ekrem İmamoğlu’nun diğer etkileşimli paylaşım özelliklerine nazaran bu özelliği daha yoğun kullandığı anlaşılmaktadır. İmamoğlu’nun yaptığı 25 mention’un 21’i CHP’nin İstanbul ilçe belediye başkan adaylarıdır. 2 mention ise İmamoğlu’nun başkanlığı dönemindeki icraatlarına referans veren İstanbul Otopark İşletmeleri ve İstanbul Ulaşım Kartıdır. 1 mention ise eşine yönelik yapılmıştır ve ziyaret/etkinlik kategorisine giren içeriğe sahiptir. Murat Kurum’un mention özelliğini kullanarak yaptığı paylaşımlardan 4 tanesi seçim propagandası kategorisine giren ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın da ilçelerde yapılacak olan mitinglere katılacağı belirtilen paylaşımlardır. Bunun haricinde Kurum’un mention özelliğini kullandığı paylaşımlarının önemli bir oranını, aralarında Cumhurbaşkanı Yardımcısının, Bakanların, KKTC Cumhurbaşkanı ve Başbakanının gibi devlet erkanının mention özelliğiyle öne çıkarıldığı 16 paylaşım bulunmaktadır. Bu paylaşımlardan 10’u ziyaret/etkinlik kategorisine giren seçim çalışmaları oluşturmaktadır. Etkileşimli paylaşımlardan üç tanesi ise Ulaştırma

Bakanı Abdülkadir Uraloğlu'nun etiketlendiği ve Ulaştırma Bakanlığı tarafından yapımı tamamlanan İstanbul Arnavutköy-Havalimanı Metro Hattı'nın açılışına ilişkindir. “Biz projelendirdik. Biz sıfırdan başladık. Biz bitirdik. Biz açtık” içeriğiyle paylaşılan iletilerde, seçimlerden sonra bu türden alt yapı hizmetlerinin hükümetin desteği vasıtasıyla artacağı vurgulanmış ve İstanbul'daki mevcut metro hattı uzunluğunun iki katına çıkarılacağı vadedilmiştir. Benzer şekilde adayın mentionlu paylaşımlarından biri de, “Türkiye'nin en büyük Teknoloji ve Girişimcilik Merkezi olarak lanse edilen Terminal İstanbul'un kurulacağına ilişkin vaadine ilişkin paylaşımıdır. Paylaşımında Sanayi ve Teknoloji Bakanı Fatih Kaçır, Ulaştırma Bakanı Abdülkadir Uraloğlu ve Baykar Teknoloji Yönetim Kurulu Selçuk Bayraktar'ın etiketlenmiştir. Bunların yanı sıra Kurum'un mention etkileşimli paylaşımlarından 13 tanesi Ak Parti'nin İstanbul ilçe adaylarının da katıldığı ziyaret/etkinlik ya da seçim propagandası kategorisine giren paylaşımlardır.

Tablo 8'de Murat Kurum ve Ekrem İmamoğlu'nun 15-30 Mart tarihleri arasında yaptıkları paylaşımlarda en fazla yorum ve beğeni alan, en fazla retweet edilen ile en fazla görüntülenen içerikler paylaşım konularına göre sınıflandırılmıştır.

Tablo 8. En Fazla Etkileşim Alan Paylaşımlar

Aday	Etkileşim Türü	Tarih	Etkileşim Sayısı	Paylaşım
Ekrem İmamoğlu	Yorum	30.03.2024	2.400	Seçim Propagandası/Miting
	Beğeni	30.03.2024	63400	Seçim Propagandası/Miting
	Retweet	30.03.2024	5800	Seçim Propagandası/Miting
	Görüntülenme	23.03.2024	3.400.000	Seçim Propagandası/Miting
Murat Kurum	Yorum	26.03.2024	1600	Vaat /Proje
	Beğeni	26.03.2024	25.300	Seçim Propagandası/Miting
	Retweet	30.03.2024	6100	Seçim Propagandası/Miting
	Görüntülenme	25.03.2024	4.700.000	Seçim Propagandası/Miting

Kaynak: https://x.com/ekrem_imamoglu, https://x.com/murat_kurum

Adayların en fazla etkileşim aldıkları konulara bakıldığında gerek Ekrem İmamoğlu'nun gerekse Murat Kurum'un en çok etkileşim aldıkları paylaşımların Seçim Propagandası/Miting kategorisine giren paylaşımlar olduğu görülmektedir. Bu çerçevede CHP adayının en fazla görüntülenen paylaşımı, 3,4 milyon görüntülenmeyle “Çocuklarımızın geleceği için oylarımızı birleştiriyoruz. Tam yol ileri!” başlıklı iletisidir. İleti, İstanbul'da yaşayan ve doğum yapmaya giden bir kadının çocuğunun şehirdeki geleceğine dair duyduğu kaygıların yansıtıldığı bir video klip eşliğinde paylaşılmıştır. Ekrem İmamoğlu'nun en çok beğeni alan paylaşımı ise 63.400 beğeni alan “İstanbul çok güzel bir bahara uyanacak” iletisiyle paylaşılan 30 Mart tarihli Sultanbeyli mitingine ait video görüntüleridir. En çok

yorum alan paylaşımsa seçimden yine bir gün önce paylaşılan “Yarın hepimiz oyumuzu kullanacak sonra da oyumuza sahip çıkacağız. Güzel bir gün olacak; iyilik, güzellik, kardeşlik ve demokrasi adına güzel bir gün.” iletisidir. Bu paylaşım adayın yaklaşık 9 dakika süren ve seçimlere yönelik oy verme çağrısı ve genel değerlendirme yaptığı bireysel videodan oluşmaktadır. Bu paylaşım aynı zamanda İmamoğlu’nun en çok retweet edilen iletisi olmuştur. Daha önce belirtildiği gibi, Ekrem İmamoğlu’nun seçim döneminde yaptığı paylaşımların konularına göre dağılımında seçim propagandası/miting paylaşımlarının ağırlıkta olmakla birlikte rakibine oranla icraatlar kategorisine giren paylaşımları belirgin bir biçimde daha fazladır. Bununla birlikte aday icraatlar kategorisine giren paylaşımlarında en yüksek etkileşimi alamamıştır. Yine bu noktada en çok etkileşim alan paylaşımların bir video eşliğinde paylaşılan iletiler olduğu vurgulanmalıdır.

Ak Parti adayı Murat Kurum’un en çok görüntülenen paylaşımı “Sandık..” ifadeli metinle bir video eşliğinde paylaşılan iletisidir. İstanbul’un çeşitli sorunlarını dile getiren yurttaşların mevcut belediye başkanının önceki dönem vaatlerini yerine getireceğini “sandıklarını” vurgulayan video doğrudan rakip adaya karşı “oy sandığı” ile sesteşlik kurularak kurgulanmıştır. Murat Kurum’un en çok beğeni alan paylaşımı ise 25.300 beğeni alan “Ailem” iletisiyle paylaşılan 26 Mart tarihli, adayın ailesiyle birlikte seçim meydanları ve miting karelerinden oluşan video görüntüleridir. En çok yorum alan paylaşım ise seçimden bir gün önce paylaşılan "Yarın sandıkta bir tercih yapacağız. Ya güvenli evlerimizde huzurla oturacağız ya da riskli binalarda depremi bekleyeceğiz. 31 Mart'ta sağlam İstanbul'dan yana olun" metni ve #YaptıkYineYaparız" hashtagi ile yapılan videolu paylaşımıdır. İki buçuk dakikalık videoda, İstanbul'daki deprem riskinin altı çizilerek, Murat Kurum’un bakanlığı döneminde İstanbul'da gerçekleştirdiği kentsel dönüşüm projeleri örneklendirilmiş ve kendisinin seçilmesi durumunda güçlü bir hükümet desteğiyle kentin depreme hazırlıklı hale getirilmesi için gerekli olan dönüşümlerin yapılmaya devam edileceği vadedilmiştir. Murat Kurum’un en çok retweet alan paylaşımı ise yine seçimden bir gün önce "Aydınlık bir İstanbul gününde buluşmak üzere." ifadesiyle paylaşılan videodur. Videoda Murat Kurum seçim sürecini değerlendirip destekleri için yurttaşlara teşekkür etmekte ve iradelerini gösterme çağrısını yinelemektedir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

31Mart 2024 yerel seçimlerinde İstanbul ve Ankara’daki iktidar ve ana muhalefet partilerinin büyükşehir belediye başkan adaylarının seçim sürecinde X sosyal medya platformunda yaptıkları paylaşımlar; paylaşım yoğunluğu, paylaşımın türü ve ortaya çıkan etkileşim bağlamında karşılaştırılmıştır. Ancak böylesi bir karşılaştırmadan önce, adayların takipçi sayıları üzerinden bir mukayeseli üstünlüğün olup olmadığı hususunun bu noktada altının çizilmesi gerekmektedir. Hem Ankara hem de İstanbul’da CHP adaylarının takipçi sayıları dolayısıyla da sosyal platform üzerinden doğrudan takipçilerine ulaşma kapasitesi bağlamında rakiplerine yönelik çok ciddi bir üstünlüğü söz konusudur. Her ne kadar Mansur Yavaş ve Ekrem İmamoğlu, halihazırda büyükşehir belediye başkanı oldukları şehirlerde yeniden aday gösterilmiş olsalar ve her ikisi de daha önceden ilçe belediye

başkanlığı görevinde bulunmuş olsalar da rakipleriyle aralarındaki takipçi sayısı farkını bunun üzerinden açıklayabilmek mümkün gözükmemektedir. Zira tüm adayların X platformu üzerinde hesap açma tarihleri aşağı yukarı aynı olduğu gibi Ak Parti'nin Ankara adayı da önceden önemli bir ilçenin belediye başkanlığını yürütmüş, İstanbul adayı da önceden bakanlık görevinde bulunmuş bir isimdir. Bu noktadan hareketle takipçi sayısı arasındaki farkın ve dolayısıyla CHP'li adayların etki kapasitelerinin potansiyel olarak daha fazla oluşunu bir başka çalışmanın konusunu oluşturacak şekilde iki faktör üzerinden açıklamak mümkün gözükmemektedir: Adayların popülerlik bağlamında ulusal siyaset üzerinde etki kapasiteleri ve hedef seçmen kitlelerinin internet kullanımı bağlamında niteliği. Bununla birlikte AK Partili adayların CHP'li adaylara göre seçim kampanyaları döneminde daha fazla günlük ortalamayla paylaşım yaptıkları, dolayısıyla bu sosyal medya platformunu rakiplerine göre daha fazla kullanma çabası içinde oldukları ortaya çıkmaktadır. Fakat, yapılan paylaşımların seçimlerle ilgili olması noktasında her iki partinin adaylarının paylaşım oranı aynıdır. Dolayısıyla Ak Partili adayların daha fazla paylaşım yapmakla birlikte, paylaşım sayısının fazlalığını seçimle ilgili daha fazla içerikte paylaşım yapmak şeklinde bir avantaja dönüştüremedikleri anlaşılmaktadır.

Ele alınan tarihler arasında adayların paylaşımları konu dağılımı açısından karşılaştırıldığında, seçim sürecinde yaptığı ziyaret ve etkinlikleri paylaşmaya ağırlık veren Mansur Yavaş dışındaki bütün adayların X sosyal medya platformunu ağırlıklı seçim propagandası/miting kategorisine giren paylaşımlar için kullandıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Ak Parti İstanbul adayı Murat Kurum'un rakibine oranla; rakip adaylara yönelik eleştiriler, aday olunan ilin tanıtımına yönelik içerikler, düzenlenen mitingler vb. gibi doğrudan propagandaya yönelik paylaşımlara ağırlık verdiği tespit edilmiştir. Her iki şehirde AK Partili ve CHP'li adaylar arasında ortaya çıkan önemli fakat beklenen bir farklılık, adayların vaat ve icraat kategorilerine giren paylaşımlarında ortaya çıkmaktadır. Mevcut belediye başkanırken yeniden aday gösterilen bir siyasetçinin geride bırakılan dönemde ne gibi hizmetler sunduğunu paylaşması yani icraatlarını kamuoyuna açıklaması oldukça tabiidir. Benzer şekilde rakiplerinin de mevcut başkanların geçmiş dönemlerine ilişkin eleştirilmesi üzerinden vaatlerini paylaşması beklenebilir. Gerçekten de her iki şehirde de seçime mevcut büyükşehir belediye başkanı olarak giren her iki adayın icraat kategorisindeki paylaşımları rakiplerine oranla daha fazlayken, rakipleri AK Partili adayların vaatlere yönelik paylaşımları daha çoktur. Fakat bu noktada iki hususun altının çizilmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki seçime halihazırda Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olarak giren Mansur Yavaş'ın vaat kategorisindeki paylaşımlarının %1 gibi çok düşük düzeyde kalmasıdır. Ekrem İmamoğlu rakibine göre daha az sayıda vaatlere ilişkin paylaşım yapmakla birlikte yine de rakibinin çok gerisinde kalmamış ve %7.1'lik bir oran yakalamıştır. Diğer yandan Ak Partinin her iki şehirdeki adaylarının da seçimden önce icracı makamlarda bulunması göz önüne alındığında, Turgut Altınok'un Keçiören Belediye Başkanı iken ilçe düzeyinde, Murat Kurumun ise Çevre ve Şehircilik Bakanı olarak ulusal düzeyde yaptıkları icraatları ön plana çıkaran paylaşımlarla büyükşehirler düzeyinde yapabileceklerini ortaya koyma noktasında geride kaldıkları anlaşılmaktadır.

Adayların etkileşimli iletişim bağlamında X kullanım pratiklerine bakıldığında genel olarak bütün adayların etkileşimli iletişim özelliklerini kullanmalarının zayıf düzeyde kaldığı söylenebilir. Bununla birlikte Ak Partili adayların bu özellikleri, mention özelliğini daha çok kullanan Mansur Yavaş dışında rakiplerine göre daha çok kullandığı bu noktada belirtilmelidir. Sınırlı kullanımlarına rağmen etkili paylaşım özelliklerinin kullanımından adaylar ve partiler düzeyinde bir sonuca varmak mümkün görünmektedir.

Etkili paylaşım özelliklerinden mention kullanımında CHP adayları Mansur Yavaş ve Ekrem İmamoğlu'nun ortak özelliği, kendi aday oldukları illerde mensubu buldukları partinin ilçe belediye başkan adaylarını tanıtmak ve desteklemek üzere kullanmış olmalarıdır. AK partili adaylar arasında diğer ilçe belediye başkan adaylarının paylaşımlar yoluyla desteklenmesini anlamlı bir biçimde yapan Murat Kurum olmuş ve bunun için ise daha çok hashtag kullanımını tercih etmiştir. Bununla birlikte Kurum, özellikle kendisinin de diğer ilçe belediye başkan adaylarıyla birlikte katıldığı etkinlik/ziyaret kategorisine giren paylaşımlarında diğer adayları etiketleyerek de desteğini göstermiştir. Kurum'un mention özelliğini kullanımının önemli bir kısmını, Cumhurbaşkanı başta olmak üzere çeşitli devlet erkanına yönelik olduğu görülmektedir. Çoğunlukla propaganda ve vaat kategorilerine giren bu paylaşımların ortak özelliği, yerel seçim yarışında hem hükümetin gücünün kendisinin seçilmesi durumunda arkasında olduğunun hem de özellikle bakanlıklar düzeyinde İstanbul için yapılan yatırımların kendisinin seçilmesi halinde hızlanarak devam edeceği mesajını kamuoyuna iletmektir. Bu açıdan mention kullanımının literatürde stratejik bir hedef kitle belirleme aracı olarak kullanıldığının altının çizilmesine karşılık, Ak Parti İstanbul Büyükşehir adayı örneğinde daha çok, adayın kendisini aşan parti, lider ya da devlet otoritesine bağlılık üzerinden zaten şekillenmiş bir kitleyi harekete geçirmek üzere kullanıldığı anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle Kurum mentionları ile ulusal düzeydeki siyasal otoriteleri ve bunların popülerliğini yerel seçim yarışına dahil etmeye çalışmaktadır. Daha önce de belirtilen, CHP'nin adaylarının ulusal politikayı etkileme kapasitesinin karşısında Kurum'un bu stratejisi oldukça rasyonel gözükmektedir. Nitekim CHP adaylarının, kendi parti başkanları ve örgütleri de dahil olmak üzere ulusal düzeydeki aktörlere yönelik herhangi bir referansı bulunmamaktadır.

X'in etkili paylaşım özelliklerinden hashtag kullanımına bakıldığında, bu özelliğin Ak Partili adaylarca benimsendiği, Ekrem İmamoğlu'nun bu özelliği hiç kullanmadığı, Mansur Yavaş'ın ise çok az kullandığı görülmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi Ak Partili adayların hashtag kullanımı daha çok kendi partilerinin diğer ilçe belediye başkan adaylarının tanıtımına yöneliktir. Bu çerçevede adaylar tarafından hashtag kullanımı, belirli bir hedef kitleyi ilgilendiren spesifik konularda "geçici kamusalıklar" oluşturarak mesajın iletilmesi şeklinde değil adayın kendi mesajını yaymak ya da kendisini tanıtmak amacıyla kullanılmaktadır. Filho vd.'nin (2017) siyasetçilerin hashtag kullanımında ad-soyad ve kampanya sloganlarının yaygınlıkla kullanıldığı tespitinin Ak Partili adaylar için de geçerli olduğu bulunmuştur.

X'in etkili paylaşım özelliklerinden retweet özelliğine bakıldığında, bu özelliğin CHP'li adaylar tarafından çok az, Ak Partili adaylar tarafından ise çok sınırlı düzeyde kullanıldığı görülmektedir. Ak Partili adayların sınırlı retweet kullanımlarında ise temel stratejileri, yukarıda Murat Kurum'un mention kullanma özelliğine benzer şekilde adayların seçilmeleri durumunda hükümet desteğinin arkalarında olduğu mesajının verilmesine yöneliktir.

Adayların paylaştıkları iletilerin yarattıkları etkileşim bakımından karşılaştırılmasında ise ilginç bir tablo ortaya çıkmaktadır. Turgut Altınok'un duyuru/bilgilendirme kategorisine giren paylaşımlarına gelen yorum, retweet ve paylaşımının görüntülenmesi açısından diğer bütün adaylardan çok ileridir. Yukarıda da belirtildiği gibi bunun nedeni kendisinin mal varlığına ilişkin tartışmaların ulusal gündemde de yer bulmasıdır. Dolayısıyla kendisi dışında diğer adaylar seçim propagandası/miting, vaat/proje ve icraat kategorilerinde en çok etkileşimi yaratırken Altınok'un yarattığı etkileşimin kendisi hakkındaki tartışmalarla sınırlı kaldığı ve doğrudan seçim propagandası ya da vaat-icraatlar şeklindeki paylaşımlarının yaratacağı etkileşimin önünü kestiği anlaşılmaktadır.

Altınok hariç tutulduğunda, her iki partinin İstanbul adaylarının özellikle en çok görüntülenen paylaşım sayıları belirgin bir biçimde fazladır. Bu çerçevede gerek CHP gerekse Ak Parti İstanbul adaylarının en çok görüntülenen iletileri, mesajların sinematik kurguyla verildiği video-kliplerden oluşmaktadır. Bu videoda İmamoğlu gelecek kaygısı olan bir anne kurgusu üzerinden farklı kesimlerin oylarını birleştirme çağışı yaparken; Kurum, rakibinin bir önceki seçimlerde verdiği sözleri tutmadığına ilişkin yurttaşların "aldanmışlıklarına" vurgu yapan bir kurgu kullanmıştır. Bu noktada Mansur Yavaş'ın en çok görüntülenen paylaşımının ise rakibi olan adayın belediye başkanlığı yaptığı ilçede düzenlenen mitinge ilişkin fotoğraflarla olan paylaşımı olduğu vurgulanmalıdır.

Adayların en çok beğeni alarak etkileşim yaratan paylaşımlarına bakıldığında, Mansur Yavaş için en yüksek beğeni kent kimliğini ön plana çıkardığı paylaşımına gelmiştir. Murat Kurum'un en çok beğeni alan paylaşımı ailesinin yer aldığı seçim çalışmaları videosuyken, İmamoğlu'nun en çok beğeni alan paylaşımı Sultanbeyli mitingine ait video görüntüleridir. Adayların yorumlar üzerinden yarattıkları etkileşime bakıldığında, seçime birkaç gün kala yaptıkları paylaşımların Yavaş, İmamoğlu ve Kurum'un yüksek yorum aldıkları paylaşımlar oldukları görülmektedir. Burada CHP'li adayların halkı oy vermeye ve oylarına sahip çıkamaya çağırdıkları videolu paylaşımlar en çok yorumu alırken, Murat Kurum'un en çok yorum alan paylaşımı İstanbul'daki deprem riskine dikkat çeken bir metnin yer aldığı, hashtag ve video kullanımının olduğu paylaşımıdır. Adayların en çok retweetlenen mesajları vasıtasıyla yarattıkları etkileşime bakıldığında, bunun Mansur Yavaş için icraat kategorisine giren paylaşımı olduğu görülmektedir. İmamoğlu'nun yukarıda belirtilen en çok yorumu alan paylaşımı aynı zamanda en çok retweetlenen paylaşımıdır. Murat Kurum'un en çok retweet alan paylaşımı ise seçimden bir gün önce "Aydınlık bir İstanbul gününde buluşmak üzere." ifadesiyle paylaşılan videodur. Bu çerçevede genel olarak değerlendirildiğinde, Turgut Altınok'un istisnai durumu bir kenara bırakıldığında adayların

videolu ve doğrudan seçim propagandası kategorisine giren paylaşımlarının en çok etkileşimi yarattığı anlaşılmaktadır.

Son tahlilde, yukarıda ifade edilenlerin yanı sıra bu çalışmada yapılan ve örneklem dahilindeki karşılaştırmalardan ortaya üç önemli sonucun ortaya çıktığı söylenebilir. Bunlardan ilki CHP’li adayların seçim sürecinde sosyal medya kullanımlarında bireysel kimliklerini daha ön plana çıkararak, Ak Partili adayların ise iktidar partisi olma özelliklerini ön plana çıkararak paylaşım stratejileri izledikleridir. İkincisi adayların hepsinin etkileşimli paylaşım özelliklerini yeterince kullanmadığı ve bunu kullandıkları zaman ise etkileşim potansiyelini yeterince açığa çıkaracak şekilde yapmadıklarıdır. Son olarak ise adayların video/görsel kullanarak yaptıkları paylaşımların daha fazla etkileşim sağladığıdır.

KAYNAKÇA

- Aharony, N. (2012) “Twitter Use By Three Political Leaders: An Exploratory Analysis” Online Information Review, 36 (4): 587-603.
- Aishat, A. A., Norsiah, A. H. ve Mohd, S. I. (2015) “Social Media and Youth Online Political Participation: Perspectives on Cognitive Engagement” New Media and Mass Communication, 44: 8-15.
- Altınok, T. [@turgutaltinok06]. Gönderiler [Twitter profili]. Nisan 16, 2024 tarihinde <https://x.com/turgutaltinok06> adresinden alınmıştır.
- Aslan, A. (2021) “Siyasal İletişim Bağlamında Sosyal Medyanın Seçmenler Üzerindeki Etkisi “Kayseri Örneğinde Bir Araştırma” ” 1. Baskı. Ankara:Nobel Bilimsel.
- Aziz, A. (2003) “siyasal iletişim”, 10. Baskı. Ankara:Nobel Yayınevi.
- Boyd, D. M. ve Ellison, N. B. (2008) “Social Network Sites: Definition, History and Scholarship” Journal of Computer-Mediated Communication, 13(1): 210-230.
- Budak, E. (2018) “Sosyal Medyada Propaganda Süreçleri: 2017 Referandum Örneği” e-Kurgu-Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi, 26(2): 39-55.
- Chen, P. J. (2015) “New Media in The Electoral Context: The New Normal” C. Johnson, J. Wanna ve H. A. Lee (Ed.), The 2013 Australian Federal Election içinde (s. 81-94). Canberra:ANU Press.
- Conway, B.A., Kenski, K. ve Wang, D. (2013) “Twitter Use By Presidential Primary Candidates During The 2012 Campaign”, American Behavioral Scientist, 57 (11): 1596-1610.
- Crowley, D ve Heyer, P. (2019) “İletişim Tarihi Taş Devri Sembollerinden Sosyal Medyaya”, 7. Baskı. (B. Ersöz, Çev.). Ankara:Siyasal Kitabevi.

- Çakır, H. ve Erkan, T. (2019) “1 Mart 2019 Yerel Seçimlerinde İstanbul Ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkan Adaylarının Twitter Kullanım Pratikleri Üzerine Bir Araştırma”, *Tarih Okulu Dergisi*, 12(40): 32-60.
- Darı, B. (2018) “Sosyal Medya Ve Siyaset: Türkiye’deki Siyasi Partilerin Sosyal Medya Kullanımı” , *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (1): 1-11.
- Doğan, Ş. (2019) “Sosyal Medyanın Kamuoyu Oluşturmada Kullanımı: 16 Nisan 2017 Anayasa Değişikliği Referandumu Sürecinde Siyasi Aktörlerin Sosyal Medya Paylaşımlarının İçerik Analizi”, *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1): 423-442.
- Drüeke, R. (2012) “Rethinking Political Communication and The İnternet: A Perspective from Cultural Studies and Gender Studies.”, E. Zobl and R. Drüeke (Ed.), *Feminist Media içinde* (s. 226-237). Berlin: Transcript Verlag.
- Enli, G. ve Simonsen, C. A. (2018) “ ‘Social Media Logic’ Meets Professional Norms: Twitter Hashtags Usage By Journalists and Politicians”, *Information, Communication & Society*, 21(8): 1081–1096.
- Fenoll, V., Cárcamo-Ulloa, L. ve Sáez-Trumper, D. (2018) “The Usage of Twitter from The Spanish Media During The Elections”, *Estudios Sobre El Mensaje Periodístico*, 24(2): 1223-1238.
- Filho, W.D., Rosseti, I. ve Viterbo, J. (2017) “On Tweets, Retweets, Hashtags And User Profiles İn The 2016 American Presidential Election Scene”, *Proceedings of the 18th Annual International Conference on Digital Government Research*, 120-128.
- Frame, A. Ve Brachotte, G. (2015) “Le Tweet Strategique: Use of Twitter as a PR Tolga bey French Politicians”, *Public Relations Review*, 41: 278-287.
- Graham, T., Jackson, D. ve Broersma, M. (2016) “New Platform, Old Habits? Candidates’ Use of Twitter During The 2010 British and Dutch General Election Campaigns”, *New Media & Society*, 18(5): 765 - 783.
- Grant, W.J., Moon, B., ve Busby Grant, J. (2010) “Digital Dialogue? Australian Politicians' Use of The Social Network Tool Twitter”, *Australian Journal of Political Science*, 45(4): 579 - 604.
- Haman, M. (2023) “Political Communication on Social Media in Latin America: Unequal Use of Twitter By Members of Parliament”, *Profesional De La Información*, 32(3): 1-21.
- Hanna, A., Sayre, B., Bode, L., Yang, J. ve Shah, D. (2021) “Mapping the Political Twitterverse: Candidates and Their Followers in the Midterms”, *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 5(1): 510-513.

- Hemsley, J., Stromer-Galley, J., Semaan, B., ve Tanupabrunsun, S. (2018) “Tweeting to The Target: Candidates’ Use of Strategic Messages and @Mentions on Twitter”, *Journal of Information Technology & Politics*, 15(1): 3–18.
- Hofferberth, M. (2023) “Analyzing Tweets”, F. Badache, L. R. Kimber ve L. Maertens (Ed.), *International Organizations and Research Methods* içinde (s. 160-161). Michidan:University of Michigan Press.
- Hoffmann, C.P., Suphan, A., ve Meckel, M. (2016) “The Impact of Use Motives on Politicians’ Social Media Adoption”, *Journal of Information Technology & Politics*, 13(3): 239 - 256.
- İmamoğlu, E. [@ekrem_imamoglu]. Gönderiler [Twitter profili]. Nisan 16, 2024 tarihinde https://x.com/ekrem_imamoglu adresinden alınmıştır.
- Kelm, O. (2020) “Why Do Politicians Use Facebook and Twitter The Way They Do? The Influence of Perceived Audience Expectations”, *Studies in Communication and Media*, 9(1): 8-34.
- Kılıç, S. (2014) “Kitle İletişim Araçlarının Gelişimi Ve Sosyal Medyanın Siyasal İletişimi Etkileme Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kurum, M. [@murat_kurum]. Gönderiler [Twitter profili]. Nisan 16, 2024 tarihinde https://x.com/murat_kurum adresinden alınmıştır.
- Larsson, A.O. Ve Kalsnes, B. (2014) “ ‘Of Course We Are on Facebook’:Use and Non-Use of Social Media Among Swedish and Norwegian Politicians”, *European Journal of Communication*, 29: 653-667.
- Lin, H. C. (2017) “How Political Candidates' Use of Facebook Relates to The Election Outcomes”, *International Journal of Market Research*, 59(1): 77-96.
- Lukamto, W. ve Carson, A. (2016) “POLITWEETS: Social Media as a Platform for Political Engagement Between Victorian Politicians and Citizens”, *Communication Research and Practice*, 2(2): 191–212.
- Manchón, L.M. ve Guerrero-Solé, F. (2019) “The Use of Hashtags as a Political Branding Strategy / El Uso De Los Hashtags Como Una Estrategia De Marca Política”, *Revista Internacional De Relaciones Públicas*, 17(9): 5-24.
- Metin, O. ve Ünal, Ş. (2022) “İçerik Analizi Tekniği: İletişim Bilimlerinde ve Sosyolojide Doktora Tezlerinde Kullanımı”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı): 273-294.
- Marquart, F., Ohme, J. ve Möller, J. (2020) “Following Politicians on Social Media: Effects for Political Information, Peer Communication, and Youth Engagement”, *Cogitatio Media and Communication*, 8(2): 197-207.

- Paul, J., Parameswar, N., Sindhani, M. Ve Dhir, S. (2021) “Use of Microblogging Platform for Digital Communication in Politics”, *Journal of Business Research*, 127(1): 322-331.
- Raoof, J. K., Zaman, H. B., Ahmad, A. ve Al-Qaraghuli, A. (2013) “Using Social Network Systems as a Tool for Political Change”, *Academic Journals*, 8(21): 1143-1148.
- Roth, M., Peters, G. ve Seruga, J. (2014) “Tweeting Politicians: An Analysis of the Usage of a Micro Blogging System”, Hammoudi, S., Cordeiro, J., Maciaszek, L., Filipe, J. (Ed.) *Enterprise Information Systems. ICEIS 2013 içinde* (351-364). Berlin:Springer
- Ruiz del Olmo, F.J. ve Bustos Díaz, J. (2018) “Retweets By Candidates as Part of The Political Communication” *Estudios Sobre El Mensaje Periodístico*, 24(2): 1703-1713.
- Russmann, U. (2022) “Social Media As Strategic Campaign Tool: Austrian Political Parties Use Of Social Media Over Time”, D. Taras ve R. Davis (Ed.), *Electoral Campaigns, Media, and The New World of Digital Politics İçinde* (s. 263-282). Michigan:University of Michigan Press.
- Sala, J. F. A. (2014) “Twitter’s Road to Parliament”, *ARSP:Archiv Für Rechts-Und Sozialphilosophie / Archives for Philosophy of Law and Social Philosophy*, 100(3): 336–346.
- Sinha, P. (2023) “Social Media: Political Mobilizer to Evaluator”, 6th International CEO Communication, Economics, Organization & Social Sciences Congress, ABD.
- Statista. (2023) “Digital & Trends-Social Media Usage Worldwide”, Almanya. <https://www.statista.com/study/12393/social-networks-statista-dossier/>
- Steffan, D. (2020) “Visual Self-Presentation Strategies of Political Candidates on Social Media Platforms: A Comparative Study”, *International Journal of Communication*, 14: 3096–3118.
- Thimm, C., Einspänner-Pflock, J. ve Anastasiadi, M. (2016) “Twitter During The 2014 European Elections in Germany – Analyzing Politicians’ Campaigning Strategie” , A. Frame, A. Mercier, G. Brachotte and C. Thimm (Ed.), *Tweets From The Campaign Trail içinde* (s. 197-222). Lausanne: Peter Lang AG.
- Quinlan, S., Gummer, T., Roßmann, J., ve Wolf, C. (2018) “ ‘Show Me The Money and The Party!’ – Variation in Facebook and Twitter Adoption By Politicians”, *Information, Communication & Society*, 21(8): 1031–1049.
- We Are Social. (2023) “Digital 2023-Global Overview Report”, Birleşik Krallık. <https://wearesocial.com/uk/blog/2023/01/digital-2023/>
- Yavaş, M. [@mansuryavas06]. Gönderiler [Twitter profili]. Nisan 16, 2024 tarihinde <https://x.com/mansuryavas06> adresinden alınmıştır.

Zhang, W. , Johnson, T. J. , Seltzer, T. ve Bichard, S. L. (2010) “The Revolution Will Be Networked
The Influence ff Social Networking Sites on Political Attitudes and Behavior”, *Social Science
Computer Review*, 28 (1): 75-92.

DEMOCRACY PROMOTION AND PUBLIC DIPLOMACY: US EFFORTS TO COMMUNICATE WITH THE PEOPLES OF THE MIDDLE EAST IN THE EARLY YEARS OF THE 21ST CENTURY

Umut YUKARUÇ*

ABSTRACT

The United States. (US) intervened in Afghanistan and Iraq in the aftermath of the 9/11 attacks, and the resulting policies tarnished its image more than ever before. While fighting terrorism, the US also sought to engage with people in the Middle East to promote democracy in the region. In addition, public diplomacy proved to be an effective method of promoting democracy. However, the image of the US among the peoples of the region remained negative. This article discusses the role of public diplomacy as an important tool for democracy promotion and attempts to explain why this approach alone has not improved America's image in the Middle East. It first defines the concept of democracy promotion and then analyses the potential role of public diplomacy in this context. Finally, it analyses US public diplomacy efforts up to 2005 and discusses the effectiveness of these strategies.

Keywords: Democracy Promotion, Public Diplomacy, United States, Middle East

Jel Codes: F50, N12, N42

DEMOKRASİNİN TEŞVİKİ VE KAMU DİPLOMASİSİ: ABD'NİN 21. YÜZYILIN İLK YILLARINDA ORTA DOĞU HALKLARIYLA İLETİŞİM ÇABALARI

ÖZ

ABD, 11 Eylül 2001 saldırıların ardından Afganistan ve Irak'a müdahale etmiş ve bunun sonucunda ortaya çıkan politikalar imajını her zamankinden daha fazla olumsuz etkilemiştir. Terörizmle mücadele ederken, ABD aynı zamanda bölgede demokrasiyi teşvik etmek amacıyla Orta Doğu halklarıyla ilişki kurmaya çalışmıştır. Buna ek olarak, kamu diplomasisi, yeni iletişim kanallarını kullanarak bölge halkına ulaşma hedefiyle demokrasinin teşvik edilmesi için etkili bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır. Bazı teoriler bu yaklaşımı mantıklı bir seçim olarak görmektedir. Ancak 21. yüzyılın ilk yıllarında

* Dr. Öğr. Üyesi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, umutyukaruc@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-9107-5961

Makale Geçmişi/Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application: 9 Haziran 2024

Düzeltilme Tarihi / Revision Date: 25 Haziran 2024

Kabul Tarihi / Acceptance Date : 24 Haziran 2024

Araştırma Makalesi/Research Article

ABD'nin imajı bölge halkları arasında olumsuz olmaya devam etmiştir. Bu makale, demokrasinin teşvik edilmesinde önemli bir araç olarak kamu diplomasisinin rolünü tartışmakta ve Orta Doğu'daki Amerikan imajının neden sadece bu yaklaşımla iyileşmediğini açıklamaya çalışmaktadır. Bu amaçla, öncelikle demokrasinin teşviki kavramı tanımlanmakta ve ardından kamu diplomasisinin bu bağlamdaki potansiyel rolü analiz edilmektedir. Son olarak, 2005 yılına kadar ABD'nin kamu diplomasisi çabalarını analiz etmekte ve bu stratejilerin etkinliğini tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Demokrasi Teşviki, Kamu Diplomasisi, Amerika Birleşik Devletleri, Orta Doğu*

Jel Kodları: *F50, N12, N42*

1. INTRODUCTION

The promotion of democracy is arguably one of the most significant foreign policy objectives following the events of 9/11. In the aftermath of the attacks, the United States (US) was understandably concerned about the threat posed by radical Islamists and believed that democratisation of the Middle East could help to address this security concern (Nye, 2004). Democracy promotion was previously employed as a tool against the 'Communist threat' during the Cold War, but its utilisation against the Middle East in the context of the 'War on Terror' introduced a number of new considerations. The concept of public diplomacy is not a novel one for the US. Indeed, there were numerous public diplomacy strategies employed against the Soviets, the majority of which were propaganda campaigns designed to influence public opinion, particularly in Europe and beyond. In the aftermath of the 9/11 attacks, the US faced a negative image among Middle Eastern populations thanks to the wars against Afghanistan and Iraq, which posed a challenge to democracy promotion efforts. Public diplomacy, therefore, emerged as a potential avenue for rectifying this situation.

The US may wish to consider public diplomacy in the Middle East as a strategy for repairing its post-9/11 image. Two theoretical approaches, communicative action theory and social constructivism, may lead to the conclusion that these efforts of the US may have positive results. However, from a Gramscian perspective, it can be argued that these efforts of the US may have the opposite effect. Therefore, this article will briefly discuss these approaches and their relationship with public diplomacy.

This article will initially examine the effectiveness of democracy promotion in the context of post-9/11 U.S. policies in the Middle East. To this end, the concept of democratic peace theory will be discussed, the nature of U.S. democracy promotion will be defined, and its relation with the Middle East will be emphasized. Secondly, the paper will define public diplomacy and assess its efficacy as a strategy for promoting democracy in the Middle East. While theories such as communicative action theory and social constructionism can be effective in explaining this strategy in a positive light, the Gramscian approach focuses on the negative aspects of these efforts. The article will conclude by describing the

public diplomacy strategies employed by the US to promote democracy in the Middle East until 2005 and assess the effectiveness of these strategies. In doing so, it will make use of some surveys that attempt to measure the perception of the people of the region towards the US.

2. Democracy Promotion

The concept of democracy promotion is inherently complex, as the term "democracy" itself is a contested subject (Jahn, 2012: 689). There are numerous forms of democracy, yet it can be posited that democracy promotion policies are designed to foster the establishment of new liberal democracies. The concept of democracy promotion is not a novel one for the US. As Powell (2009: 59) notes, there have been previous instances of democracy promotion strategies in the US foreign policy. He posits that following the First World War, Woodrow Wilson sought a peaceful future and democratic states were seen as an integral part of achieving this goal. After the Second World War, the scope of the US foreign policy was broadened, with the introduction of programmes such as Marshall Aid, which placed an emphasis on a liberal economic system as well as democracy in order to achieve a more peaceful world. Moreover, the promotion of democracy was employed in the aftermath of the Cold War, and following the events of 9/11, it became a central tenet of the Bush administration's foreign policy in order to combat terrorism (Powel, 2009: 59).

The US foreign policy approach to democracy promotion in the Middle East in the 21st century is influenced by two agendas: the first is the liberal agenda, which is influenced by democratic peace theory in the 1990s, and the second is the neo-conservative agenda, which emerged after the 9/11 attacks (Powel, 2009: 60). Both George H. W. Bush and Bill Clinton invoked democratic peace theory during their terms in office in order to justify the democratisation of the Third World, including Haiti (Owen IV, 2005: 123). However, George W. Bush appealed to the theory in order to garner public support for the Iraq War in the aftermath of the 9/11 attacks.

The democratic peace theory, which posits that democratic states are less likely to engage in conflict with one another, has been a source of contention between liberals and realists since the 1980s. The theory makes two claims. It asserts that democracies do not engage in warfare with other democracies. and it maintains that the use of force is illegitimate for democracies. Consequently, when they come into conflict with another democratic state, they rarely threaten to use force (Layne, 1994: 8). The theory posits two key features. Firstly, there are institutional constraints, as democratic governments must answer to their citizens in the electoral process. Secondly, there are features of democratic institutions, such as executive selection, political competition, and the pluralism of the foreign policy decision-making process, which represent checks and balance systems in the democracies. A further feature is that democratic norms, culture, perceptions and practices cause compromise and peaceful resolution of conflicts without violence. This is because states externalise their domestic values, thereby creating mutual trust and respect between democracies. Consequently, it can be said that if there can be

more democratic states, there would be more peaceful world because of these features of democratic peace theory (Layne, 1994: 9).

This theory has been the subject of considerable criticism, particularly from those who espouse a realist perspective. Rosato (2003) has identified flaws in both the normative and institutional logics of the theory. He asserts that the former does not operate as promised because the trust and respect mechanism between democracies is not as efficient as anticipated. Shared democratic values do not guarantee that states will feel trust or respect for one another. Instead, states will pursue their interests when there is a serious conflict of interests. There is also little evidence to support the institutional logic of the democratic peace theory (Rosato, 2003: 592). The latter also has flaws. Rosato (2003: 596) asserts that the public is not as affected as the theory predicts. The majority of the public remains unaffected by wars, and moreover, democratic publics are likely to embrace war when national interests and honour are at stake. Therefore, it can be argued that institutional constraints do not support the idea that democratic states do not wage war against each other. Nevertheless, liberals do not espouse the view that liberalism is inherently pacifist. As Kinsella (2005: 453) notes, liberalism has "strengthened the prospects for a world peace established by the steady expansion of a separate peace among liberal societies." Consequently, it is crucial to acknowledge that liberals believe that democracies can engage in warfare as readily as undemocratic states, provided that their opponents are not democratic.

Although there is no consensus among scholars on the efficacy of democratic peace theory, the majority of academic research indicates that democracies have created a separate peace. Additionally, some studies suggest that democracies are more likely to sign international agreements and become more interdependent in economic matters (Owen IV, 2005: 123). Furthermore, it can be argued that following the events of 9/11, the Bush administration employed this theory to justify their war on terror. They sought to achieve a peaceful, stable, and prosperous Muslim world through the democratisation of the region. They believed that the only way to provide security was to promote democracy in Middle Eastern countries. This included the ambition of changing the tyranny of Saddam Hussein with a democratic state in Iraq (ibid.). Nevertheless, it can be contended that the promotion of democracy has never constituted a primary objective of US foreign policy. Instead, the US has consistently supported authoritarian regimes in the region, rather than pro-democracy movements, in pursuit of its geopolitical interests (Powel, 2009:59).

At this juncture, it can be argued that the compatibility of democracy and Islam is a disputable issue. This is because the promotion of democracy in the Middle East is unlikely to succeed. However, there are numerous objections to this argument, which claim that Islam and democracy are compatible and that there are many common points between Islam and democracy. For instance, Esposito and Piscatori (1992: 434) claim that *shura* (or consultation) represents a consultation process and can be accepted as a parliamentary system in democracies. In addition to the concept of *shura*, there are two

other key elements of Islamic thought that are often cited as evidence of the compatibility of democracy and Islam: *ijma* and *ijtihad*. The former refers to the process of reaching a consensus, while the latter is the practice of independent reasoning. These concepts are often presented as evidence that Islamic teachings permit the implementation of democratic principles.

The US' approach to democracy promotion in the Middle East can be divided into three levels. The first level is the enforcement of democracy, which is an integral part of US interventions in the Middle East. This can be seen in the invasion and occupation of Iraq, which was justified by the pre-emptive war and the main goal of finding weapons of mass destruction (WMDs). However, democratisation of Iraq is also an important part of the intervention, as stated by Dalacoura (2005: 965). The second level is the creation of projects designed to support civil society organisations and facilitate the reform of state institutions through the encouragement of democratic change in collaboration with international organisations such as the Middle East Partnership Initiatives (MEPI). MEPI identified three key deficits in the Middle East: political freedom, women's empowerment, and knowledge. Additionally, the Broader Middle East and North Africa (BMENA) Partnership Initiative sought to foster closer ties between G8 countries and Middle Eastern governments (ibid.: 964-965). The third level of US democracy promotion is traditional and public diplomacy, which includes the speeches of the highest government representatives, such as Condoleezza Rice and Colin Powell, about democracy promotion. Additionally, the establishment of media agents, such as Radio Sawa, Al Hurrah, or Voice of America, is employed to initiate them into American values and win their "hearts and minds." This is also discussed in greater detail in the latter sections of this essay (ibid.: 964).

Nevertheless, the credibility of US democracy promotion in the Middle East has been contested by Middle Eastern populations. In his 2005 work, Ottaway identifies three primary arguments put forth by Arab commentators. The first is that the US call for democracy is merely a ruse to deflect international scrutiny, while the true agendas of the US remain opaque. The second argument asserts that the US lacks credibility in its pursuit of democracy, given its past support for authoritarian regimes in the region. The third argument challenges the US' right to interfere in the domestic affairs of Middle Eastern countries. The US has been accused of supporting authoritarian governments in the region and of having a flawed democracy of its own, with the death penalty still permitted in some US states. Furthermore, the US has been criticised for interfering in the domestic affairs of Middle Eastern countries without justification. Also, the relationship between the US and Israel has the potential to undermine the credibility of the US's democracy promotion agenda. In the past, the US has been complicit in Israel's mass killings and systematic destruction of Palestinian life. Many Arabs now believe that the US cannot be a promoter of democracy in the region while it is waging a war against Arabs in many countries through its support of Israel (Ottaway, 2005: 180). It can also be argued that the US' policies are not entirely consistent, which undermines the credibility of its democracy promotion agenda. For instance, Roosevelt was more

interested in promoting democracy in France than in supporting democracy in Poland, while Reagan was more focused on forcing democracy into Communist states than in promoting democracy in African states. Similarly, Bush was passionate about promoting democracy in Iraq but was not as supportive of democratic movements in Russia or Pakistan (McFaul, 2004: 158). Consequently, it can be argued that unless the US promotes democracy in a uniform manner across all countries, its credibility in the region will be severely compromised.

3. Public Diplomacy and Democracy Promotion

The emergence of Western democracies did not occur in a short-term period. In his 2012 work, Rosa Brooks asserts that the development of American democracy was not the result of external assistance or technical support from international actors such as the World Bank. Rather, it was the culmination of a long-term process that began in ancient Greece and continued through the Magna Carta, the English Bill of Rights, and the Declaration of Independence. She posits that although the American democratic process is lengthy, it is not without flaws. It is unreasonable to expect other societies to transform into democracies overnight. In the current era, the advent of sophisticated communication and transportation technologies has made the process of transformation or transition more straightforward. However, In his 2012 publication, Brooks (2012: 23) presents findings from a World Bank study, the World Development Report of 2011, which indicates that the 20 fastest-performing countries collectively spent an average of 27 years addressing corruption, 36 years achieving basic government effectiveness and 41 years developing a basic rule-of-law culture. Consequently, it can be argued that the promotion of democracy should not be hastened; rather, it should be approached in a gradual manner.

In addition, Nye (2004: 120) asserts that "democracy cannot be imposed by force." He puts forth the proposition that there should be policies enacted to facilitate the opening of regional economies, the reduction of bureaucratic controls, the stimulation of economic growth, the improvement of educational systems, and the encouragement of political changes. Furthermore, Nye (2008: 98) asserts that public diplomacy played a pivotal role in undermining the credibility of communism during the Cold War. The collapse of the Berlin Wall, he argues, was a testament to this assertion, as it ultimately resulted from the combined efforts of hammers and bulldozers, rather than military force. However, some scholars have expressed reservations about the efficacy of public diplomacy. This section of the article will seek to elucidate the concept of public diplomacy, before offering a rationale for its efficacy in light of communicative action theory and social constructivism.

3.1. Public Diplomacy and Different Approaches to Public Diplomacy

As previously stated, public diplomacy is not a novel concept. During the 20th century, when diplomacy came under the scrutiny of the media and public opinion, it attracted the attention of numerous states, particularly during the Cold War, when superpowers employed it to achieve their

international goals (Gilboa, 2008: 55). Following the events of 9/11, a new phase of public diplomacy emerged, with the objective of countering the activities of Islamist fundamentalists (ibid.: 56).

The term "public diplomacy" is defined as "the process by which direct relations are pursued with a country's people to advance the interests and extend the values of those being represented" (Sharp, 2006: 106). Tuch defines public diplomacy as "a government's process of communicating with foreign publics in an attempt to bring about understanding for its nation's ideas and ideals, its institutions and culture, as well as its national goals and policies" (Melissen, 2006: 11). The term public diplomacy is defined as a process in which an international actor engages with foreign publics with the intention of achieving foreign policy objectives (Cull, 2008). These actors can be governments, private individuals or groups, and they seek to influence public attitudes and opinions, which may have the potential to shape foreign policy decisions (Nisbet et al. 2004: 15; Snow, 2020: 8). This distinction between actors emphasises the traditional and "new" public diplomacy. The "new" public diplomacy includes not only states and their apparatuses, but also proposes new actors such as NGOs or non-state actors and new technologies that create new media channels (Hartig, 2016: 7). According to this new public diplomacy, then, non-state actors can also have the ability to shape a country's foreign policy not just governmental organisations.

The characteristics of public diplomacy have evolved since the Cold War period. Ross (2002: 76) identifies two significant developments that have transformed the nature of public diplomacy. The first is the proliferation of actors in the international system. In the past, governments were the primary actors engaged in public diplomacy. However, the advent of non-governmental organisations (NGOs) and individuals has expanded the scope of public diplomacy, with these entities pursuing their agendas in public forums worldwide. The second significant development is in communication and transportation technologies. Currently, as a result of these developments, people are more mobile, and there has been a proliferation of media outlets, including television, radio, and newspapers. Furthermore, the Internet and social media represent one of the most significant developments in communication technologies. Their role has increased, becoming a central hub for information and influencing public diplomacy strategies through facilitating the exchange of ideas about world affairs among states, NGOs, communities, firms, and individuals (Gilboa, 2008: 56). Nye (2008: 104) additionally posits that the Internet's flexibility and low cost enable it to be utilized in regions where authoritarian governments block traditional media. Furthermore, it is important to note that although Nye (2008: 104) asserts that only elites can access the Internet in poor regions, Dutta-Bergman (2006: 113-114) indicates that there is a high prevalence of Internet usage among the youth in the Middle East. The youth are more receptive to creative thinking, and the Internet access is likely to increase openness to American values.

As outlined by Nye (2004: 107), public diplomacy encompasses three distinct dimensions. Each of these dimensions necessitates direct government information and the establishment of long-term

cultural relationships. The first dimension, which is the focus of this discussion, is the dissemination of information on a daily basis. This information is intended to elucidate the context of domestic and foreign policies. The second dimension, strategic communication, involves the development of a set of simple themes that are employed in a political or advertising campaign. An illustrative example of this is the US campaign to influence European states to deploy missiles in Europe against the Soviets. The third dimension of public diplomacy is the development of long-term relationships with key individuals through a variety of means, including scholarships, exchanges, training, seminars, conferences, and access to media channels. For instance, after the Second World War, numerous key figures, such as Margaret Thatcher and Anwar Sadat, participated in American culture through academic and cultural exchanges (ibid.: 109). Furthermore, it is imperative to underscore that these interactions have involved more than 200 incumbent and former heads of state. Notably, over half of the leaders in the coalition against terrorism have previously participated in both academic and cultural exchanges (ibid.: 109-110).

At this point, the theory of communicative action can contribute to the public debate on democracy. According to Habermas, communication is symmetrical interactions characterised by “reciprocal expectations regarding the truth, appropriateness, and sincerity of statements” (Dutta-Bergman, 2006: 104). One of the fundamental tenets of communicative action is that all participants are open to the possibility of persuasion through the communication process. In the absence of these conditions, it is not possible to engage in dialogue between the parties involved (Dutta-Bergman, 2006: 104-105; Goodall et al., 2006: 7).

Habermas also asserts that in the process of communication, three characteristics are of paramount importance: truth, rightness, and sincerity, which facilitate consensus between actors (Zöllner, 2006: 168). Therefore, communicative action necessitates that actors be on equal terms and possess the capacity for mutual criticism in order to coordinate their actions through an agreement or negotiation (Zöllner, 2006: 168). Nye (2004: 111) also asserts that effective public diplomacy is a "two-way street." It is based on shared values and hearing, and understanding target audiences is also crucial, as is sending the message. Consequently, he posits that exchanges are more effective than mere broadcasting in the long term.

In other words, according to Gilboa, public diplomacy is defined as "direct communication with foreign peoples, with the aim of affecting their thinking, and ultimately, that of their governments" (Nisbet et al., 2004: 15). Therefore, it can be said that effecting foreign publics' opinion is crucial. Nevertheless, some academics and policymakers maintain that public opinion is of limited significance in the Middle East due to the prevalence of autocratic regimes. Instead, the opinions of national governing elites are deemed to be of greater importance. For instance, although the majority of Arabs were opposed to the Gulf War, several Muslim countries supported it due to their close ties with the US and the national elites in those countries (Nisbet et al., 2004: 13).

It is nevertheless an overly simplistic view to assert that public opinion does not play a role in Middle Eastern affairs. Indeed, there is considerable evidence to suggest that public opinion had a significant effect on the so-called Arab Spring, which took place after the period covered in this article. However, the channels through which it exerts influence on governments are different from those in Western democracies. They are more informal and less visible than in the West (Nisbet et al., 2004: 13). Moreover, it can be argued that Muslim public opinion may lead to an increase in the need for greater repression in order to sustain power and expenditure of more coercive resources. This is due to the fact that Muslim public opinion may threaten the legitimacy and support of these autocratic states. This was also the case during the Arab Spring.

Another theoretical approach that can be employed to demonstrate the potential for democracy promotion through the positive interaction of public diplomacy with publics is social constructivism. Wendt (1999: 104) asserts that ideas, norms, identities, perceptions, culture, and ideologies play a pivotal role in shaping foreign policies. Shared ideas, ideology, norms, and so forth shape state perceptions and their identities and interests (Wendt, 1999: 104). Realism assumes that all states are egoistic and pursue their own interests, whereas constructivism assumes that identities of states are variable and depend on historical, cultural, political, and social context (Van Ham, 2002: 261). Therefore, according to constructivism, it may be claimed that states' perceptions, identities, and ideologies can be affected by other states; shared knowledge, ideas, and norms can change the state identities. However, Van Ham (2002: 261) notes that constructivism offers little insight into the manner in which international norms and ideas are disseminated within the domestic sphere. At this juncture, it can be posited that public diplomacy strategies may serve to bridge this gap, acting as a conduit for the transmission of one state's ideas, values, and norms to another.

Identification is also a crucial aspect of constructivism. Shared knowledge enables states to identify each other in a negative or positive manner, which in turn determines the nature of future relations between those states. If states identify themselves negatively, there is a high probability of conflict between them. Conversely, if they identify themselves positively, there is a strong likelihood of close relations between them (Bozdağlıoğlu, 2003: 20). According to constructivism, there is a systemic process that plays an important role in the emergence of collective identity (ibid.: 21). Two systemic processes are identified: the first is the rising economic interdependence among states, which makes them more connected to each other; the second is the transnational convergence of national values, including political and cultural values, which increases the similarity between nations and facilitates positive identification (ibid.: 21). As a consequence of this positive identification, as Wendt (1999: 354) notes, the distinction between democratic and authoritarian states may diminish, thereby enhancing the alignment of state interests.

Then, it can be argued that constructivism and public diplomacy are closely related. In public diplomacy, the main objective is to influence ideas through shared values, cultures, or identities. The consequences of these concepts and the role of individuals in this process constitute an important part of the theory and provide an explanatory framework for public diplomacy.

It is, however, necessary to mention an approach that is sceptical of public diplomacy or, more generally, of soft power. This is Gramsci's approach. Antonio Gramsci's writings and ideas have been utilised by various disciplines, including the leadership of Raymond Williams and Stuart Hall in British Cultural Studies. In the 1970s and 1980s, communication and cultural studies applied Gramsci to their works. In the 1980s, a group of scholars from International Relations approached the discipline from the perspective of Gramsci, utilising his theory of hegemony. Gramsci's writings offer little insight into world politics. Nonetheless, IR scholars such as Robert W. Cox (1983), Stephen Gill (1993, 2008, 2012), Andreas Bieler and Adam David Morton (2004) and William I. Robinson (2005) applied Gramsci's theory and his concepts to the fields of international relations and International Political Economy. For example, Cox (1983) drew upon Gramsci's concept of hegemony to gain insight into the complexities of the world order. He observed that Gramsci acknowledged the state as the primary actor within the international system, yet proposed that it encompasses the social foundation of the state. This implies that a change in international power relations or world order can be traced back to a change in social relations (ibid.: 169). Cox (ibid.: 171) further developed Gramsci's ideas on this subject by stating that "a world hegemony is thus in its beginnings an outward expansion of the internal (national) hegemony established by a dominant class". The dominant mode of production in a state over time will inevitably become established as a dominant mode of production internationally, permeating other states and linked to other modes of production through complex international social relations connecting the social classes of different states. Following the Second World War, the American mode of production and culture expanded to other countries and after the dissolution of the Soviet Union, the US established its hegemony in the world. Neoliberal values, thoughts and norms were developed in the aftermath of the Second World War and subsequently disseminated from the West to other regions of the globe. These neoliberal ideas, values and norms have remained unchallenged. The promotion of democracy can be evaluated within this context.

Gramsci's concept of hegemony posits that both political society and civil society are of equal importance (Gramsci, 1971). The exercise of hegemony necessitates a mutually balancing combination of force and consent, with the overarching principle being that consent must be freely given. In this way, the ruling class must utilise civil society to justify and maintain its domination, and in turn, requires the active consent of the subordinated class. In the Gramscian sense, the political and civic realms are inseparable. The concept of hegemony is disseminated through various social, economic, cultural, gender, ethnic, social, and ideological structures (ibid.: 87). The private realm, including religious

institutions, the media, and educational institutions, becomes a conduit for the functioning of hegemony (ibid: 92). Accordingly, Gramsci posits that hegemony is "intellectual and moral leadership whose principal constituent elements are consent and persuasion rather than coercion" (Fontana, 1993: 140). In this conceptual framework, Gramsci postulated that intellectuals occupy a distinct role in the formation of a system of knowledge and values, with a particular focus on the transformation of these concepts into universal principles (ibid.). The intellectual position lies between the ruling and subordinated classes. In addition to being creators of a particular mode of life and worldview, intellectuals also serve as interpreters, translating the interests and values of a social group into general principles that apply across society.

These intellectuals act as guardians of society, and it is possible to develop and sustain hegemony through cultural production by these forces (Alexander, 2021: 14). Soft power and public diplomacy can be evaluated within this approach. As Gramsci and Nye suggest, consent is as crucial as coercion. Gramsci emphasises the role of intellectuals in creating consent, while Nye believes that popular figures can also create soft power. The integration of neoliberal values into the consciousness of the general public is facilitated by the efforts of public diplomacy and Western intellectuals (ibid.: 13-14). Ultimately, public diplomacy serves as a tool that enables an international actor and its values and ideas to be perceived as beneficial within the international system (ibid.: 17). This enables the international actor to exert influence over foreign publics, persuading them to endorse its foreign policy. In other words, in the Middle East case, public diplomacy strategies comprising official or unofficial institutions and new media tools can be understood to signify the establishment of US hegemony. The following section will analyse the US public diplomacy efforts in the Middle East at the beginning of the 21st century.

4. US Public Diplomacy and its Effect to Democracy Promotion in the Middle East

Following the events of 9/11, the US altered its foreign policy towards the Middle East. President Bush's advocacy for democracy in the Arab world was a notable manifestation of this shift. In particular, following his second election, this call became more pronounced. For example, in his second inaugural address, he employed the terms "freedom" 25 times, "liberty" 12 times, and "democracy" or "democratic" three times (Fukuyama and McFaul, 2007: 23). Furthermore, discussions of weapons of mass destruction (WMDs) and even terrorism were supplanted by a focus on the promotion of democracy (Rugh, 2006: 184).

However, the image of the US among the peoples of Middle Eastern states was not particularly positive, and the speech was not particularly persuasive for many Arabs because of the negative American image. A poll conducted in seven Islamic states in 2002 revealed that less than 35% of respondents expressed disapproval of American ideas of democracy, while less than 15% were in favour of the spread of American ideas and customs (Nye, 2004: 42). Additionally, another study found that

the favourable view of the US among the populations of six Middle Eastern countries declined from 2002 to 2004. Notably, in two countries, Saudi Arabia and Egypt, which are traditionally considered allies of the US, the approval rating dropped from 12 to 4 percent and from 15 to 2 percent, respectively (Rugh, 2006: 185).

One of the strategies employed by the US to promote democracy is public diplomacy. However, the Bush administration made several missteps during its first term, and the image of the US in the minds and hearts of the global community did not change as a result of these missteps. Firstly, the US invested in the media, establishing Radio Sawa and TV Alhurra, which broadcast in the region. These media outlets were established with the intention of changing the the image of the US in the region. However, they were unsuccessful because many people believed that these media instruments were not objective and that they were actually propaganda stations (El-Nawawy, 2006: 189-192). This unsuccessful initiative can be explained by the theory of communicative action, which was previously discussed. According to this theory, for a successful communication, truth is one of the crucial features. However, the subjectivity of these stations hindered this. Therefore, since people did believe that these stations were credible, it cannot be claimed that they were effective strategies for public diplomacy.

Secondly, and most importantly, the primary failure of US public diplomacy is the inconsistency between US foreign policy and public diplomacy. While US government officials were advocating for democracy in the region, the US was engaged in a war against Iraq and was also supporting Israel against Palestine (Kennedy and Lucas, 2005: 321). However, foreign policy and public diplomacy are interconnected, and what affects the US image is its foreign policy. A report published in 2004 revealed that the majority of Arab countries, including Saudi Arabia, Egypt, and the UAE, held positive perceptions of several US values, including education, technology, movies and television, and freedom and democracy (Amr, 2004). A survey conducted in 2003 and shared in the same report indicated that 81% of participants in Kuwait expressed a positive view of US education. Nevertheless, only 14% of respondents in Egypt, 3% of respondents in Saudi Arabia, and 11% of respondents in the UAE expressed an overall favourable view of the US (ibid.).

In the second term of George W. Bush, after 2005, the public diplomacy strategies underwent a significant shift. The Bush administration's intentions included the necessity for a long-term strategy, the importance of listening as much as speaking, and the fostering of a sense of common interests and shared values between Americans and the people of different countries, cultures, and faiths. The objectives of public diplomacy were to foster a sense of common interests and values between Americans and the people of different countries, cultures and faiths. In addition, the promotion of democracy, the isolation of extremists and the strengthening of shared values and common interests were also goals of public diplomacy (Scott-Smith and Mos, 2009: 234). In order to achieve the aforementioned goals, four strategies have been identified: the first is engagement with the US and

foreign media; the second is exchange programmes to build lasting relationships; the third is education for Americans to learn other languages and for others to learn English; and the fourth strategy is to empower US citizens and NGOs to utilise the resources at their disposal to a greater extent, as in some situations government officials may not be as effective or credible as individuals such as American Muslims (Scott-Smith and Mos, 2009: 234).

Then, following the events of 2005, the US initiated a series of diplomatic strategies with the objective of enhancing its reputation in the Middle East. However, a Gallup (2009) study conducted between 2006 and 2008 revealed that the US leadership was not favourably regarded in the Middle East, with only 15% of respondents approving of it. However, following Barack Obama's election as President of the US, he initiated direct communication with the populations of the region. For instance, he gave an interview to Al Arabiya television in which he stated that his objective was to restore the US' reputation and credibility and that he would endeavour to communicate with the region in new ways (ibid.). Subsequently, Obama closed the detention camps at Guantanamo Bay and withdrew the military forces from Iraq. These actions are now more credible when they are compared to the actions of Bush administrations. People in the Middle East also responded well. For instance, while 64% of Egyptians indicated that the US' withdrawal from Iraq would enhance its global reputation, 59% of Saudis and 56% of respondents from other countries similarly believed that the closure of the Guantanamo Bay detention facility would have a positive impact on the US' image.

It is important to reiterate that public diplomacy strategies cannot become credible unless they are compatible with foreign policies. This is exemplified by the case of the Middle East. The US interventions in the Middle East after 9/11 defined it as a hegemonic power and damaged its image. Consequently, it can be seen that the American image does not improve in the short term, even though it uses soft power or public diplomacy strategies and tools. In particular, the foreign policy decisions of the Bush era prevented the US from establishing links with the peoples of the region through public diplomacy. From a Gramscian perspective, radio and television channels and their 'intellectuals' may have been seen as part of American hegemony. However, it is only with the Obama era and the change in US foreign policies that has had an impact on the positive change in the American image among the peoples of the region. Thus, it can be argued that public diplomacy, which has the potential to enhance the American image and thereby serve as an invaluable instrument for the promotion of democracy on behalf of the USA, has instead become a tool that has the opposite effect.

5. Conclusion

Following the events of 9/11, the US experienced a sense of insecurity, which it believed could be alleviated by the democratisation of the Middle East. As a result, the promotion of democracy became a key objective of US foreign policy. However, the US government soon realised that the people of the Middle East held negative views of the US. It was therefore hypothesised that improving the US image

in the eyes of the Middle Eastern public might facilitate the process of democratisation. To this end, public diplomacy strategies were employed to influence people's opinions.

Some scholars contest the efficacy of public diplomacy, arguing that it is an overly optimistic approach. However, two theoretical frameworks, communicative action theory and social constructivism, offer insights into the potential effectiveness of public diplomacy in democracy promotion. Conversely, from the Gramscian perspective, public diplomacy or soft power can be perceived as the US public diplomacy strategies are not as 'soft' as they appear to be, and as if the US is not promoting democracy, but rather establishing its hegemony.

As a result, the initiative was ultimately unsuccessful due to two key reasons. Firstly, there was a lack of effective communication strategies. Secondly, there was a discrepancy between the public diplomacy strategies employed and the foreign policy objectives. Although there are commonalities between Islam and democracy, the Middle Eastern peoples' perception of the US has led to both its public diplomacy efforts and its democracy promotion efforts to remain fruitless. The negative image created by coercive US hegemony has led to the US not being seen as an actor trying to bring democracy to the Middle East. Consequently, in the early years of the 21st century, a public diplomacy that diverged from the tenets of US foreign policy was pursued, which had a detrimental effect on the promotion of democracy.

REFERENCES

- Alexander, C. R. (2021). Hegemony, Morality and Power: A Gramscian Theoretical Framework for Public Diplomacy. In *The Frontiers of Public Diplomacy* (9-24). Routledge.
- Amr, H. (2004). The need to communicate: How to improve US public diplomacy with the Islamic world. *Saban Center for Middle East Policy at the Brookings Institution*. <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/amr20040101.pdf>.
- Bieler, A., and Morton, A. D. (2004), 'A critical theory route to hegemony, world order and historical change: neo-Gramscian perspectives in International Relations', *Capital & Class*, 28 (1), 85-113.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2003), *Turkish Foreign Policy and Turkish Identity: a Constructivist Approach*, New York; London: Routledge.
- Brooks, R. (2012), 'Democracy Promotion: Done Right, A Progressive Cause', *Democracy*, (Winter 2012), 18-25.
- Cox, R.W. (1983), 'Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method', *Millennium- Journal of International Studies*, 12 (2), 162-175.

- Cull, N. J. (2008). Public diplomacy: Taxonomies and histories. *The annals of the American academy of political and social science*, 616(1), 31-54.
- Dalacoura, K. (2005), 'US Democracy Promotion in the Arab Middle East since 11 September 2001: a Critique', *International Affairs*, 81 (5), 963-979.
- Dutta-Bergman, M.J. (2006), 'U.S. Public Diplomacy in the Middle East: A Critical Cultural Approach', *Journal of Communication Inquiry*, 30 (2), 102-124.
- El-Nawawy, M. (2006), 'US Public diplomacy in the Arab world: The news credibility of Radio Sawa and Television Alhurra in Five Countries', *Global Media and Communication*, 2 (2), 83-203.
- Esposito, J.L. and Piscatori, J.P. (1991), 'Democratization and Islam', *Middle East Journal*, 45 (3), 427-440.
- Fontana, B. (1993), *Hegemony and Power: On the Relation Between Gramsci and Machiavelli*, Minneapolis; London: University of Minnesota Press.
- Fukuyama, F. and McFaul, M. (2007), 'Should Democracy Be Promoted or Demoted?', *The Washington Quarterly*, 31 (1), 23-45.
- Gallup (2009). Opinion Briefing: U.S. Image in Middle East/North Africa, *Gallup*.
<https://news.gallup.com/poll/114007/opinion-briefing-image-middle-east-north-africa.aspx>.
- Gilboa, E. (2008), 'Searching for a Theory of Public Diplomacy', *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616 (1), 55-77.
- Gill, S. (1993), *Gramsci, Historical Materialism and International Relations*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Gill, S. (2003), *Power and Resistance in the New World Order*, 2nd Ed., New York: Palgrave Macmillan.
- Gill, S. (2012), *Global Crises and the Crisis of Global Leadership*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Goodall, B., Trethewey, A. & McDonald, K. (2006), 'Strategic Ambiguity, Communication, and Public Diplomacy in an Uncertain World: Principles and Practices', *Consortium for Strategic Communication*.
- Gramsci, A. (1971), *Selections from the Prison Notebooks*, London: Lawrence and Wishart.
- Hartig, F. (2016). How China understands public diplomacy: The importance of national image for national interests. *International Studies Review*, 18(4), 655-680.
- Jahn, B. (2012), 'Rethinking Democracy Promotion', *Review of International Studies*, 38 (4), 685-705.

- Kennedy, L. and Lucas, S. (2005), 'Enduring Freedom: Public Diplomacy and US Foreign Policy', *American Quarterly*, 57 (2), 309-333.
- Kinsella, D. (2005), 'No Rest for Democratic Peace', *The American Political Science Review*, 99 (3), 453-457.
- Layne, C. (1994), 'Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace', *International Security*, 19 (2), 5-49.
- McFaul, M. (2004), 'Democracy Promotion as a World Value', *Washington Quarterly*, 28 (1), 147-163.
- Melissen, J. (2006), *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, Basingstoke [UK]; New York: Palgrave Macmillan.
- Nisbet, E.C., Nisbet, M.C., Scheufele, D.A., & Shanahan, J.E. (2004), 'Public Diplomacy, Television News, and Muslim Opinion', *The Harvard International Journal of Press/Politics*, 9 (2), 11-37.
- Nye Jr., J.S. (2004), 'Hard Power, Soft Power, and "The War on Terrorism"', in David Held and Mathias Koenig-Archibugi (Eds.), *American Power in the 21st Century*, Cambridge: Polity.
- Nye Jr., J.S. (2004), *Soft Power: the Means to Success in the World Politics*, New York: Public Affairs; London: Perseus Running.
- Nye Jr., J.S. (2008), 'Public Diplomacy and Soft Power', *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616 (1), 94-109.
- Ottaway, M. (2005), 'The Problem of Credibility' in Thomas Carothers and Martina Ottaway (eds.) *Uncharted Journey: Promoting Democracy in the Middle East*, Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace.
- Owen IV, J. M. (2005), 'Iraq and the Democratic Peace-Who Says Democracies Don't Fight?', *Foreign Affairs*, 84 (6), 122-127.
- Powel, B. T. (2009), 'The Stability Syndrome: US and EU Democracy Promotion in Tunisia', *The Journal of North African Studies*, 14 (1), 57-73.
- Robinson, W. I. (2005), 'Gramsci and Globalisation: From Nation-State to Transnational Hegemony', *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 8 (4), 559-574.
- Rosato, S. (2003), 'The Flawed Logic of Democratic Peace Theory', *The American Political Science Review*, 97 (4), 585-602.
- Ross, C. (2002), 'Public Diplomacy Comes of Age', *The Washington Quarterly*, 25 (2), 75-83.
- Rugh, W.A. (2006), *American Encounters with Arabs: the "Soft Power" of U.S. Public Diplomacy in the Middle East*, Westport, Conn.: Praeger Security International.

- Scott-Smith, G. and Mos, M. (2009) 'Democracy promotion and the New Public Diplomacy' in Inderjeet Parmar, Linda B. Miller, and Mark Ledwidge (Eds.), *New Directions in US Foreign Policy*, London: Routledge.
- Sharp, P. (2006), 'Revolutionary States, Outlaw Regimes and the Techniques of Public Diplomacy' in Jan Melissen (eds.), *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, Basingstoke [UK]; New York: Palgrave Macmillan.
- Snow, N. (2020). Rethinking public diplomacy in the 2020s. In *Routledge handbook of public diplomacy* (3-12). Routledge.
- Van Ham, P. (2002), 'Branding Territory: Inside the Wonderful Worlds of PR and IR Theory', *Millenium-Journal of International Studies*, 31 (2), 249-269.
- Wendt, A. (1999), *Social Theory of International Politics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Zöllner, O. (2006), 'A quest for dialogue in international broadcasting: Germany's public diplomacy targeting Arab audiences', *Global Media and Communication*, 2 (2), 160-182.

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE KOZMOPOLİTANİZM VE KÜRESELLEŞME

Ali Fuat BİROL*

ÖZET

Günümüzde, kozmopolitan teorisinin uluslararası ilişkiler teorisine potansiyel katkılarının göz önünde bulundurulması, küreselleşmenin getirdiği zorluklar nedeniyle oldukça zorlu bir hal almıştır. Her ne kadar 1990'larda kozmopolitan teori üzerine yapılan akademik çalışmaların sayısı önemli ölçüde artmış olsa da kozmopolitan teoriyi tek başına incelemek teorik kısıtlamaların bazılarını aşmak için yetersiz kalmaktadır. Daha kapsamlı bir kavrayış elde edebilmek için onu küreselleşme sürecinin sonuçlarıyla birlikte ele almak gerekmektedir. Böyle bir amacın sonucu olarak bu çalışmada, küreselleşme süreci bir siyasal mekân sorunu olarak tartışılacak ve küreselleşmenin sadece bir zaman/mekân sıkışması olarak ele alınamayacağı, farklı mekânlaşma biçimlerinin bir arada işlediği daha karmaşık bir süreci işaret ettiği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Böylece, kozmopolit siyaset ihtimali bir mekân sorunu bağlamında ele alınarak, küreselleşmenin bir kozmopolit siyasal düşünce için siyasal mekânı sağlayan bir süreç olmaktan ziyade, ulus temelli bir dünyada var olma biçimi ile kozmopolitan ideal arasında sıkışmış bir duruma işaret ettiği gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Kozmopolitanizm, Uluslararası İlişkiler Teorileri, Teritoryal Mekân

Jel Kodları: F50, F59, Y80

COSMOPOLITANISM AND GLOBALIZATION IN INTERNATIONAL RELATIONS

ABSTRACT

Considering the potential contributions of cosmopolitan theory to international relations theory has become challenging due to the challenges of globalization. Although the number of academic studies on cosmopolitan theory has increased significantly in the 1990s, studying cosmopolitan theory in isolation is insufficient to overcome some of its theoretical limitations. In order to gain a more comprehensive understanding, it is necessary to consider it together with the consequences of the globalization process. As a result of such an aim, this study will discuss the process of globalization as a problem of political space and try to show that globalization cannot be considered a mere compression of time/space, but points to a more complex process in which different forms of spatialization operate together. Thus, the possibility of cosmopolitan politics will be discussed in the context of a problem of space, and it will be tried to be shown that globalization, rather than being a process that provides a

* Dr. Öğretim Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü, afuatbirol@nevsehir.edu.tr, 0000-0002-0523-4063

Makale Geçmişi/Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application: 11 Haziran 2024

Düzeltilme Tarihi / Revision Date: 26 Haziran 2024

Kabul Tarihi / Acceptance Date : 24 Haziran 2024

Araştırma Makalesi/Research Article

political space for cosmopolitan political thought, points to a situation stuck between the way of being in a nation-based world and the cosmopolitan ideal.

Keywords: *Globalization, Cosmopolitanism, International Relations Theories, Territorial Space*

Jel Codes: *F50, F59, Y80*

1. GİRİŞ

Çağdaş kozmopolitan siyasi düşüncenin neo-liberal küreselleşmeyi ve liberal milliyetçiliği eleştirmesine rağmen, liberal bir dünyanın potansiyelini yansıttığı ve belirli liberal varsayımlara dayandığı çok açıktır (Beardsworth, 2011: 228). Başka bir deyişle, küreselleşmenin getirdiği liberal siyasal modelin aslında bir siyasal model olarak sorunlarını kabul etmelerine rağmen, liberal idealler kozmopolit yaklaşımlarda hala düşüncenin ana eksenini oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle, Richard Beardsworth (2011) kozmopolitan teorik taahhütlerin ikna edici olabilmesi için vites değiştirmesi gerektiğini iddia etmekte ve kozmopolitanizmin liberal evrenselciliğini farklı açılardan eleştiren Realizm, Marksizm ve Postmodernizm eleştirilerini dikkate alarak, kozmopolitanizmin sınırlarını ve potansiyellerini Uluslararası İlişkiler teorisiyle ilişkili olarak araştırması gerektiğini düşünmektedir.

Beardsworth, kozmopolitanizmin entelektüel kaynaklarının Aydınlanma sürecine dayanmasından dolayı bir Avrupa deneyimiyle ilişkili olmasına rağmen, söz konusu kuramsal yaklaşımın argümanlarının geçerliliğinin belirli bir mekânsal ya da tarihsel bağlama ait olmadığını düşünmektedir (Beardsworth, 2011: 228). Bu ihtimalin düşünülmesine neden olan, küreselleşme olarak adlandırılan ve günlük zaman ve mekân ilişkilerini belirleme iddiasındaki ulusal egemenlik sınırlarını aşan bir deneyimin yaşanmasıdır. Bu bağlamda, Breadsworth'un dikkat çekmeye çalıştığı kozmopolitan siyaset ihtimali, küreselleşme sürecinden ve onun mekânsal sonuçlarından ayrı olarak düşünülemez. Bu durum, uluslararası ilişkiler literatüründe artan kozmopolitan arayışların bir noktada Agnew'in (1994) "teritoryal tuzak" (territorial trap) kavramıyla ifade etmeye çalıştığı bir soruna işaret etmektedir. Modern siyaset düşüncesi, dünya mekanını birbirini dışlayan teritoryal devletlere bölünmüş olarak kavramakta ve siyasal iktidarın mekânı söz konusu bölüşülmüş alanlarla ilgili olarak düşünülmektedir. Bu da modern siyasetin aslında belirli bir mekânsallaşma biçimiyle ilişkili olarak ortaya çıktığını ve küreselleşmenin bu siyasal mekânı tartışmaya açmasına rağmen, hem bu mekânın hala günümüz siyasal ilişkilerin merkezinde yer almaya devam ettiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca küreselleşmenin mekânsallığı, kozmopolitan siyaset ihtimaliyle ilişkili olarak tartışılmamaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada, kozmopolitan siyasal düşünce bir mekân problemi olarak tartışılacak ve küreselleşmenin mekânı bu tartışma ışığında incelenmeye çalışılacaktır.

Bu amaçla, bu çalışmada ilk olarak küreselleşme tartışmaları mekân sorusu etrafında ele alındıktan sonra, uluslararası ilişkiler literatüründe kozmopolitan düşüncenin nasıl ele alındığı incelenecektir. Çalışmanın ilerleyen aşamasında, uluslararası ilişkiler literatüründe mekân sorunun nasıl

ele alındığı incelenecek, akabinde son olarak küreselleşmenin bir mekân sorunu olarak, aslında sadece dünya mekânının sıkışması olarak birey ile dünya mekânı arasındaki ilişkinin değişmesi olarak ele alınamayacağı, farklı mekânlaşma biçimlerinin bir arada işlediği daha karmaşık bir süreci işaret ettiği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Böyle bir sonuç, küreselleşmenin, kozmopolitan bir ideali sağlayan bir süreç olmaktan ziyade, ulus temelli bir dünyada var olma biçimi ile kozmopolitan ideal arasında sıkışmış bir duruma işaret ettiğini göstermektedir.

2. Küreselleşme Tartışmaları

Bugün dünya siyasetindeki kozmopolit teoriyi değerlendirmeye çalışmak ve uluslararası ilişkiler düşüncesine katabileceklerini düşünmek küreselleşmenin getirdiği sorunlarla birlikte oldukça zor bir hale gelmiştir. 1990'larda kozmopolit teoriye yönelik artan akademik çalışmalar (Daniele Archibugi;2008, David Held;1995 ve Andrew Linklater;1998) geniş bir yelpazede kendini göstermiş olsa bile, küreselleşme sürecinin getirdikleriyle birlikte yeterince ele alınmadan inceleniyor olması, kozmopolit tezinin kuramsal olarak yaşamış olduğu sıkıntuların aşılabilmesinin en temel nedeni olarak görülebiliriz.

İyi mi kötü mü tartışmalarına rağmen, küreselleşmeyi kaçamayacağımız bir süreç olarak gören Zygmunt Bauman (2006), benzer sonuçlarla ilişkili olarak küreselleşmenin küreselleşenler olarak hepimiz açısından benzer anlamları taşıdığını düşünmektedir (7). Küreselleşme David Harvey'in *Postmodernliğin Durumu* isimli çalışmasında "zaman/mekân sıkışması" olarak tanımlanmıştır. Söz konusu zaman/mekân sıkışması kavramı, aslında hepimizi etkileyen ve içinde yaşadığımız dünyayla kurduğumuz mekânsal ve zamansal ilişkileri değiştiren bir sürecin var olduğuna işaret eder. Harvey'in (1997) zaman/mekân sıkışmasıyla kastettiği, "mekân ve zamanın nesnel niteliklerinde yaşanan devrimci değişimlerin ... dünyayı görüş tarzımızı, bazen çok köklü biçimlerde" değiştirmesidir (270). Harvey, "sıkışma" ifadesiyle, kapitalizmin hayatın hızının artırmasını işaret ederken, bir yandan da "mekânsal engellerin dünya sanki üzerimize çökecekmişçesine aşıldığı" bir durumu anlatmaya çalışmaktadır (1997: 270).

Harvey zaman/mekân sıkışması olarak ifade ettiği süreci, kapitalist sistem ile kol kola giden modern süreç ile ilişkili olarak düşünmektedir. Yani Aydınlanma olarak ifade edilen tarihsel süreç ile zaman ve mekânı anlama biçimlerimiz esaslı bir biçimde değişmeye başlamış ve dünya artık daha günlük yerelliğimizi aşan, dünyayı bir bütün olarak kavradığımız bir mekâna dönüşmektedir. Agnew'a göre, bu mekânsal deneyim jeopolitik tahayyül olarak tanımlanabilir. Jeopolitik tahayyül tarihsel olarak, "Avrupa'nın bir bütün olarak dünyayla karşılaşması"na dayanmakta ve bu dünyada evrensel anlamda var olduğumuzu varsayan bazı sosyal ve siyasi pratikler aracılığıyla bir düşünce sistemi olarak inşa edilmektedir (Agnew, 2004: 6). Bu tahayyül, dünyada mevcut olmaya dair bu evrensel duyguyu işaret ediyor olsa bile, aslında Avrupalıların ya da daha doğru bir ifadeyle Batılıların bu dünyada birlikte-olma deneyiminden doğmuştur. Bu birliktelik duygusu, kişinin kendisini çevreleyen mekânı nasıl algıladığı

ve diğer varlıkların bu mekânda nasıl konumlandığı ile bağlantılıdır. Başka bir deyişle, Agnew'in (2004) modern jeopolitik tahayyül terimiyle bahsettiği şey, bu dünyada nasıl bulunduğumuza dair belirli bir mekân algısından başka bir şeye karşılık gelmez. Bu algı da belirli bir mekânda nasıl bir arada olabileceğimize dair belirli bir kabulle yakından ilişkilidir.

Kapitalist dünya ekonomisinin başlangıcıyla birlikte, Avrupa teritoryal modern devleti ortaya çıkmış ve bu süreç, sınırları belirlenmiş mekânsal alanların bölünmesine ilişkin yeni bir anlayışlar dizisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Agnew, 2004: 6). Söz konusu jeopolitik algılamının bir sonucu olarak, dünya ve onun mekânsallığı, devlet olarak ifade edilen belirli egemenlik ilişkisini sınırları belirlenmiş toprak parçası üzerinde uygulayan birimler arasında bölüştürülmüştür. Bu bölüştürmenin bir sonucu olarak, modern devlet hem siyasi ve ekonomik birim olarak bu jeopolitik tahayyülün merkezine yerleşmiş hem de belirli zaman ve mekân ilişkisiyle yakından ilişkili olmuştur.

Harvey'e göre toplumsal iktidarın izi, "para, zaman ve mekân üzerinde birbirleriyle kesişen" hakimiyet ilişkileri takip edilerek bulunabilir (1997: 255). Agnew'a göre para, zaman ve mekân üzerinde kontrol sahibi olmak için kullanılabilen gibi, bu ilişki tersi yönde işleyerek zaman/mekân üzerinde mevcut olan kontrol, para üzerinde kontrole de dönüştürülebilir (Agnew, 2004: 255). Ekonomik süreçlerde ve toplumsal hayatta hızlanmaya neden olan "kapitalist modernizasyon", para, zaman ve mekân arasındaki ilişkinin de hızlanmasına ve değişmesine neden olmuştur. Bu hızlanma esnek üretim biçimleriyle daha da artmış ve daha geniş mekanların üretim ilişkilerine dahil edilmesini beraberinde getirmiştir. Fordist üretim biçimleri daha çok dikey bütünleşme eğilimini taşıırken, esnek üretim bunu "tersine çeviren dikey ayrışma (taşeron iş verme, şirket dışından tedarik vb.) yönünde organizasyonel değişiklikler yoluyla" işlemektedir (Harvey, 1997:317). Bu yeni dikey ayrışma mali merkezileşmeyi devam ettirmesine ve kapitalin kapitalist ile ilişkisini dikey bir şekilde kurmasına rağmen, "üretimde artan bir dolambaçlılık yaratmakta" ve mekânın üretim ile ilişkilerini değiştirmektedir (Harvey, 1997: 317).

Harvey'in iddiasını daha iyi anlayabilmek için, onu John Urry'in , zaman mekân ilişkilerinin toplumsal olarak üç farklı mekânsallaşma biçiminin olduğu iddiasıyla birlikte düşünmek yerinde olacaktır (1999, 99). Bu mekânlaşmalardan ilki, günlük deneyimlerimiz zaman ve mekân içinde gerçekleşirler ve bu deneyimler zamansal ve mekânsal olarak bir tekillik ve biriciklik içerir (Urry, 1999: 99). Bu bir anlamda bireyin bir mekân ve zaman ilişkisi olarak günlük deneyimlerimizde ortaya çıkmasıdır. İkinci mekânsallaşma biçiminde, "belirli bir toplumsal kendilik (üretim ilişkileri, devlet, sivil toplum, sınıflar vs), belirli bir zamansal ve mekânsal yapılanma etrafında kurulur" (Urry, 1999: 99). Söz konusu ikinci mekânsallaşmayla ilgili olarak, örneğin, "modern devlet, oldukça merkezileşmiştir ve özne-yurttaşlar üzerinde mekânsal ve zamansal olarak dönüştürülmüş gözetim araçları aracılığıyla" belirli bir mekânsallaşma biçimi sağlamaktadır. Bu, bir kendilik durumunun hem zamansal hem de mekansal olarak inşasıdır. Üçüncü olarak, "toplumsal kendilikler, zamansal ve

mekânsal olarak birbirleriyle bağlantılıdır, zaman içinde ve mekân boyunca değişen karşılıklı ilişki içindedir” (Urry, 1999: 100).

Urry'nin altını çizdiği bu üç mekânsallaşma ışığında küreselleşmenin, bu üç mekânsallaşma biçiminin birbirinin içine geçtiği bir durumu işaret ettiği söylenebilir. Bir yandan Harvey'in altını çizdiği gibi zaman/mekân sıkışması olarak dünyanın bir ortaklaşma figürü olarak gündemden güne birer biricik mekânsallaşma olarak insanları toplumsal kendilikleri aşabilecek şekilde birbirine yaklaştırırken, bir yandan da bu mekansal yaklaşımlar belirli çatışma alanlarını oluşturmaktadır. Bu bir anlamda, günlük mekanımızı değiştirmekte ve farklı farklı mekânlaşma biçimlerinin var olduğu bir yer haline getirmektedir.

Küreselleşmenin kültürel bir hegemonyaya ve küresel bir tekdüzeliğe yol açtığı iddialarına rağmen, küreselleşmenin önemli ölçüde bölünmeye ve parçalanmalara da yol açtığını düşünen Bauman'a göre (2006), küreselleşme sürecince yerkürenin tekdüzeliğini teşvik eden nedenler ile onu bölen nedenler aynıdır (8). Ticari finans, ticaret ve bilgi akışının etkisi giderek daha küresel hale gelse de bu küreselleşme süreçleri bir dereceye kadar yerelleşmeyi de içermektedir. Bu anlamda küreselleşme daha diyalektik bir süreç olarak kavramsallaştırılabilir. Tek taraflı bir entegrasyon ya da tek tipleştirme ilişkisi yerine, karşılıklı olarak birbirine zıt eğilimlerden oluşan bir sürece işaret etmektedir.

Benzer şekilde küreselleşmenin tek yöne doğru hareket eden bir süreç olmadığını söyleyen Anthony Giddens, küreselleşmeyi “uzak yerlilikleri yerel olayların millerce ötedeki olaylar tarafından biçimlendirildiği bağlantılar kuran dünya çapında toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak” tanımlamaktadır (81). Bunun anlamı, daha önce Urry'in üç mekânsallaşma biçiminden bahsettiğinde ele alındığı gibi, birey ile dünya mekânı arasındaki ilişkinin toplumsal ve küresel boyutlarının iç içe girdiği bir mekânlaşma biçim ve pratiğine işaret etmesidir.

Bir tarafta ulus kavramı aracılığıyla hareket eden ve bireyin ulus aracılığıyla dünyayla ilişkisini öngören belirli bir toplumsallaşma biçimine işaret eden bir süreç varken, diğer tarafta, bireyin insanlık figürü üzerinden belirli bir dünyada olma biçimiyle alakalı olan kozmopolitizm kavramı ile gelişen bir ilişkisellik bulunmaktadır. Bu noktada küreselleşme ulusal olanı aşan bir süreç olarak, kozmopolitizm ile ilişkili gibi dursa da aslında mevcut küreselleşme süreci bu iki birey ve mekân arasındaki ilişki biçiminin arasındaki çelişkiyi tekrar gündeme getiren bir süreçten başkası değildir. Bu anlamda, küreselleşme bir kozmopolit ideali sağlayan bir süreç olmaktan öte, ulus temelli bir dünyada olma biçimiyle ve kozmopolit ideal arasında sıkışma olarak ifade edilebilecek bir durum olarak düşünülebilir.

Bu anlamda, bir arada kalmışlık ve iki farklı mekânsallaşma biçiminin birbirinin içine girmesi olarak küreselleşme, uluslararası ilişkiler mekanını yeniden düşünmeyi gerektiren bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda, küreselleşmenin mekânını düşünmek için öncelikle birey ile dünya

mekânı arasındaki ilişkinin irdelenmesi ve sorunsallaştırılması gerekmektedir. Bu bağlamda uluslararası ilişkiler pratikleri ve kozmopolitan pratikler birbirlerinden farklı konumda duruyor gibi görünmektedir. Buradan hareketle, uluslararası ilişkilerde kozmopolitan düşüncenin gelişiminin incelenmesi çalışma açısından yerinde olacaktır.

3. Kozmopolitanizm ve Uluslararası İlişkiler

Kozmopolitanizm ve uluslararası ilişkiler geleneğinin dünyayı algılama biçimleri başlangıçta oldukça farklı görünse de aslında uluslararası ilişkilerde kozmopolitan düşünce idealizmin evrenselliği ile realizmin ulusal göreceliliği arasındaki ikileme kadar geri götürülebilir (Beardsworth 2011, Vaughan-Williams 2007). Realizm/idealizm tartışması, uluslararası ilişkileri bir disiplin olarak kuran ilk büyük tartışma olmasının yanında, birey ile dünya mekânı arasındaki iki farklı biçime de işaret eder. Hartmut Behr, *Uluslararası İlişkiler Tarihi (History of International Relations)* isimli çalışmasında uluslararası ilişkiler kuramlarının tarihsel bağlamını bu noktadan hareketle inceler ve literatürü etkileyen iki siyaset felsefesi geleneğinin var olduğunu iddia eder. Bu iki gelenek bir tarafta bireysel eylem ve siyasetin referans noktası olarak evrensel hukuku öneren Immanuel Kant'ın siyaset düşüncesinde karşılığını bulan bir evrenselcilik (universalism) olarak karşımıza çıkarken, diğer tarafta ise, devletlerin tikel refahı ve çıkarlarını bir referans çerçevesi olarak gören Hegel tikelciliği (particularism) vardır (Behr, 2010: 1).

Evrenselci ya da tümelci (universalism) olarak ifade edebileceğimiz düşünce sistemi ile tikelcilik (particularism) olarak adlandırılan düşünce sistemi arasındaki derin farklılık ontolojilerinden kaynaklanmaktadır. Evrensel ve evrenselci ontolojiler birincil referans noktası olarak “insanlık” ve “beşeriyet” gibi kavramlara öncelik verme eğilimindeyken, buna karşılık, uluslararası siyasetin tikelci ontolojileri tekil ulus-devlete, onun refahına ve gücüne odaklanma eğilimindedir (Behr, 2010: 2). Burada söz konusu olan aslında, dünya imgesine yönelik iki farklı algılama biçimidir. Bir tarafta dünya ve onu kuran anlam, bireyin rasyonel yetileri tarafından aracısız olarak ortak bir figür olarak kavranabileceği bir ideal ile ilişkili olarak anlaşılırken, diğer tarafta ise dünyanın anlamı bir ilişkisellikte alakalı olarak, daha tikel anlamlar ve perspektifler ile anlaşılır. Bir yandan evrensel antropolojik, teolojik, hukuki, siyasi ve etik kavramları kullanarak insanlığa ve insana evrensel bir odaklanma sağlayan entelektüel bir yaklaşım geliştirilirken, diğer yandan “ulusal benlik”, “ulusal çıkar”, “ulusal egemenlik” ve hepsinden önemlisi ulusal bir ahlaki fayda perspektifini belirleyen tikelci kavramlar kullanılarak referans noktası olarak kendine yeterli varlıklara odaklanan bir ontoloji kurulmaktadır (Behr, 2010: 2).

Tümelci ve tikelci ontolojiler, uluslararası ilişkilerde birey ile dünya mekânı arasında iki farklı ilişkisellik ihtimalini ortaya koysalar da aslında uluslararası ilişkilerde uluslararası olanın mekânı hala temel sorun olmaya devam etmektedir. Bu sorunun merkezinde Antik Yunan'ın felsefi geleneğinde “polis” ve “cosmopolis” olarak izlerini bulabileceğimiz, siyasetin ikili okumasının arasında varsayılan

birbirini dışlayan bir ilişkinin olduğu düşüncesidir (Walker, 2003: 269). Söz konusu iki biçimsel okuma, küreselleşme sürecinin getirdiği ihtimalleri de bu ikilik bağlamında değerlendirmekte, ya siyaset için daha evrenselci ihtimallerin arayışında olmakta ya da bu ihtimallerin imkansızlığı üzerinde durmaktadır. Söz konusu evrenselci ihtimallerin mümkünlüğü tartışması, “polis” ve “cosmopolis” karşıtlar olarak konumlandırılan yaygın bir radikal düalizmin sonucu olarak, modern devletlerin geleceği tartışmasına dönüşmekte ve “böylece kötümser ya da bozguncu bir siyasi gerçekçilik geleneği ile iyimser ya da naif bir siyasi idealizm geleneği arasında görünüşte sonsuz bir mücadele”nin bir başka biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır” (Walker, 2003: 269).

Polis’in siyasal mekânı ve sınırlarını aşan bir siyasal bağlam arayışı olarak “cosmopolis” ve kozmopolitan düşüncenin, “zengin bir teolojik, felsefi ve politik kökeni vardır ve en çok Stoacılar, Pauline Hıristiyanlığı ve Immanuel Kant gibi Aydınlanma düşünürleriyle” ilişkili olarak düşünülür (Vaughan-Williams, 2007: 107). Bu tarihsel bağlamının yanında, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde, idealist düşüncenin uluslararası hukukun üstünlüğü, uluslararası kurumlar ve iş birliğine dayanan varsayımlarının ötesinde küreselleşmenin getirdiği bazı yeni durumların ışığında literatürde artan, modern ulusal devletin ötesinde bir kozmopolit siyasal bağlam arayışlarını görmekteyiz (Daniele Archibugi;2008, David Held;1995 ve Andrew Linklater;1998).

Söz konusu literatür, yasanın evrenselliği, anlamın merkezi olarak insan, demokrasi, vatandaşlık ve dayanışma değerlerinin polisten kozmopolise kadar genişletilmesi gibi kozmopolit hayaller, modern devletin siyasal bağlam üzerindeki egemenliğine yönelik eleştirileri de beraberinde getirmiştir (Vaughan-Williams, 2007: 107). Bu eleştiriler, aslında siyasal mekânın polisten, kozmopolise genişletilmesi sorunu olarak Stoacı evrenselliğe kadar geriye götürülebilir. Stoacı düşünce okulu, bir dünya toplumunda yaşayan tek bir tür olarak insanlar arasındaki küresel birlik ihtimalini, kaynağını doğadan alan bir evrensel hukukta görmektedir (Vaughan-Williams, 2007: 109). Evrensel hukuk aslında siyasal yaşamının mümkün şartı olarak, bir şehir devletin mekânında değil, bir düzen olarak düşünülen evrenin, kozmosun kendisinde bulunabilir.

Söz konusu evrensel hukuk iddiasının bir sonucu olarak, yurttaşlık olasılığını “kozmpolit” (ya da “evrenin yurttaşları”) olarak tüm insanlara yaymayı hedefleyen stoacı düşünce, yurttaşı her şeyden önce polis işlerine aktif bir katılımcısı olarak düşünen ve siyasetin mümkün mekanını ancak polis yani bir şehir devleti olarak gören Aristoteles’ten ayrılmaktadır (Vaughan-Williams, 2007: 109). Aristoteles’e göre, polis (şehir devleti) iyi yaşam için vardır ve bireyin varoluş gayesini yani telosunu gerçekleştireceği yer siyasetin mekânı olan şehir devletidir (Copleston, 2013: 90). İnsanı hayvandan ayıran şey onun anlam ile olan ilişkisidir ve bu anlam ancak siyasal bir topluluk içerisinde ortaya çıkabilir. Stoacı düşünce açısından ise, anlam her biri kendi doğrunun ve yanlısın ne olduğuna sahip şehirlere veya toplumlara dayanmamalı, tüm insanları hemşerilerimiz olarak göreceğimiz ortak bir yasanın altında tek bir yaşam ve tek bir düzen olmalıdır (Vaughan-Williams, 2007: 109).

Uluslararası ilişkilerde kozmopolitan siyaset ihtimalleri açısından bir diğer önemli isim, Immanuel Kant'tır. Kant, hukuk ve siyaset felsefesi bağlamında, "kozmpolit durum" olarak adlandırdığı evrensel bir sivil durum ideali üzerine düşünür (Kleingeld, 2016: 14). Bu, ideal modern devletin varlığını dışlayan, onu devre dışı bırakan bir kozmpolit ideali içermez. Doğa durumunun herkesin herkese karşı olduğu konusunda Hobbes'la hemfikir olan Kant, siyasetin koşulları konusunda Hobbes'tan daha iyimserdir (Vaughan-Williams, 2007: 110). Devlet egemenliği, bireyin özgürlüğünün gerçekleşmesi için gereklidir. Bunun anlamı, "özgürlüğünün gerçekleşmesi ve korunması için tüm bireylerin doğa durumundan çıkıp adil bir devlet kurması gerekmektedir" (Kleingeld, 2016:15). Fakat diğer devletlerle birlikte doğal bir durumda var olmaları bu içerde sağlanan özgürlük alanını tehlikeye atan bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Kant'a göre devletler uluslararası doğa durumunu terk etmeli ve "kozmpolit bir duruma" yani evrensel bir sivil duruma ulaşmalıdır (Kleingeld, 2016:15).

Kant'ın uluslararası ilişkiler için kozmpolit durum arayışından etkilenen Jürgen Habermas, uluslararası hukukun, ahlaki ilkeler ile siyasi çıkarlar arasında bir köprü görevi görme kabiliyetine sahip olduğuna inanmaktadır (Beardsworth, 2008: 72). Hukuk ile siyaset arasındaki ilişkiyi sorunsallaştıran Habermas'ın düşüncelerinden etkilenen David Held (1995), ulus devletin siyaset üzerindeki tekeline sorgulayarak, kozmpolit siyaset ihtimali arayışında olmuştur. Bu arayışın en önemli odağı, küreselleşmenin ortaya çıkardığı eşitsizliklerdir. Held'e göre, bu eşitsizliklere bir siyasal alternatif aranıyorsa, küreselleşmenin ortaya koyduğu değişim sürecinde ulusal devletin cevap veremediği bu durumda, ulusal devletin siyaset kapasitesinin ötesinde bir siyaset ihtimalini düşünmek gerekmektedir (Held, 1995).

David Held'in tartışmasında da gördüğümüz gibi kozmpolit siyaset açısından en temel problem, siyaset ile iktidar arasında varsayılan temel ilişki olarak ortaya çıkmaktadır. Uluslararası ilişkiler açısından bakıldığında zaman bu iktidar bir meşru şiddet tekeli olarak modern devlete verilmiştir ve meşru bir siyaseti devletten başka bir unsurun sağlaması mümkün değildir. Kenneth Waltz'ın düşünceleri etrafında şekillenen yapısalcı realist yaklaşımların iktidarı anlama biçimiyle, geleneksel realist Hans Morgenthau'un iktidarı anlama biçimi arasında var olan farklılıkları sorunsallaştıran Beardsworth, giderek bütünleşen bir dünyada iktidarın meşruiyeti ve gayri meşruiyeti açısından bu iktidarın farklı biçimleri üzerinde düşünerek realizm ile kozmpolit uluslararası ilişkilerin birbiriyle konuşturulması gerektiğini iddia etmektedir (2008, 91-96).

Beardsworth bir başka çalışmasında, uluslararası ilişkilerin realist perspektifinin, dünya siyasetindeki durumu çerçeveleme girişimi olarak dünyaya ampirik yaklaşımları açısından kozmpolitizmden ayırt edilebileceğini, ancak kozmpolitizmin "durumun ne olması gerektiğine dair ahlaki çerçeveleme" şeklindeki normatif yaklaşımının, uluslararası ilişkilerdeki ampirik ve normatif perspektifler arasındaki boşluğu doldurmaya çalıştığı için normatif uluslararası ilişkiler için giderek daha önemli bir araç haline geldiğini ileri sürmektedir (2011: 2). Bu da liberalizm ve kozmpolitizmin

iç içe geçtiği varsayımını ortaya koymaktadır. Gerçekten de kozmopolitanizmin, bireysel özgürlüğe, bireyci hümanizme ve liberal bir arada yaşamaya öncelik veren evrenselcilik gibi bazı modern liberal ilkelerden türediği görülebilir. Beardsworth (2011) kozmopolitanizmin modern liberalizme indirgenemeyeceğine dair bir argüman sunmakta ve kozmopolitanizmin liberal evrenselciliğine farklı perspektiflerden meydan okuyan üç düşünce okulunu (realizm, marksizm ve postmodernizm) ele alarak kozmopolitan düşüncenin sınırlarını ve potansiyelini Uluslararası İlişkiler teorisiyle ilişkili olarak incelemenin gerekli olduğunu ileri sürmektedir.

Bu ilişkiye kozmopolitan teorinin uluslararası ilişkiler ile olan ilişkisi bağlamında bakıldığında küreselleşmenin ortaya çıkardığı, siyasal, sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri sadece ulusal sınırlar açısından değil daha geniş bir siyasal mekânda inceleme gayretinde olan kozmopolitanizme göre ön plana çıkarılması gereken analiz biriminin devlet değil bireylerdir (Beardsworth, 2008: 96). Fakat böyle bir argümanda mekân bir siyasal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Urry'un üç mekanlaşma biçimi hatırlanacak olursa, burada bireysel mekanlar ile devlet mekânının ilişkisi, bu devlet mekanlarını kesen küresel mekânlaşma olarak ifade edebileceğimiz bir mekânlaşma biçimiyle birlikte düşünülmeli, bu bağlamda kozmopolit siyasal düşünce açısından bireyin nasıl bir siyasal mekan ile bağdaştırılacağı tartışılmalıdır. Aynı zamanda küreselleşmenin mekânın bu bağlamda daha derinlemesine incelendiğinde aslında insan ile dünya mekanını yaklaştıran bir süreç olarak karşımıza çıkmadığı açıktır. Bu bağlamda çalışmanın geri kalan bölümünde teritoryal mekanlar daha derinlemesine incelendikten sonra Scholte'nin küreselleşme mekânının ne olabileceğine dair incelemesi dikkate alınarak bu sorun daha açık hale getirilecektir.

4. Dünya Mekanını Uluslararasılaştırmak

Uluslararası İlişkiler literatüründe mekânın ele alınışı ile uluslararası ilişkiler düşüncesinin yeniden ürettiği siyasi toplum modeli arasında çok güçlü bir ilişki vardır. Siyasal yaşamın karakteri ve konumuna ilişkin tarihsel olarak özgül bir anlayışın ifadeleri olarak uluslararası ilişkiler kuramları, belirli bir siyasal mekân biçimiyle diyalektik bir ilişki içinde gelişir (Walker, 1993: 5). Richard Ashley'in devlet siteminin doğası olarak görülen anarşiyi yapı-sökümcü bir okumaya tabi tuttuğu çalışması *Untying the Sovereign State: A Double Reading of the Anarchy Problematique*'de ortaya koyduğu gibi, uluslararası ilişkiler belirli bir egemenlik anlayışıyla sıkı sıkıya bağlıdır. Ashley'e göre anarşi sadece kapsayıcı bir üst otoritenin yokluğunu değil, aynı zamanda uluslararası sistemde çok sayıda var olan devletlerin bir kanun ya da iş birliği ihtimali etrafından ortaklaşmadığı durumu da ifade etmektedir. Bunun sonucu olarak, egemenlik ile anarşi arasında aslında birbirlerinin varlığını zorunlu kılan bir ilişki vardır. Bu ilişkinin en önemli sonucu Ashley'e göre, egemenlik "düzenleyici bir ideal" olarak yönetme ilişkisinin ana odağı olurken, anarşi ise bu idealin oluşmadığı kaçınılması gereken bir yoksunluk durumu olarak karşımıza çıkmaktadır (Ashley, 1988: 230).

Bu bakış açısını, Martin Wight'in meşhur *Why is there no International Theory?* isimli makalesinde de görmek mümkündür. Çalışma konusu mekânsal (belirli bir toprak üzerinde) olarak sınırlandırılmış ve üzerinde devlet egemenlinin yansıdığı bir ilişki biçimini sorunsallaştıran siyaset teorisi ile, çalışma konusu devletler ve bu devletleri anarşi olarak ifade edilen varoluşsal koşulda nasıl davrandığı anlamaya çalışan "uluslararası" teori arasında mutlak bir ayırım yapan Wight, Cynthia Weber'e göre, uluslararası teorinin mekânsal örgütlenmesi bakımından iç siyasetten belirgin bir şekilde ayrıldığını düşünmektedir (Weber, 1998: 458). Uluslararası siyaset, tek bir sınırlandırılmış alanda var olan ve iyi yaşam arayışını sorgulayan bir teori biçiminden farklı olarak, herhangi bir egemenlik alanının sınırlarının ötesinde birçok sınırlandırılmış alandan oluşan bir ilişkiler yumağıyla ilgilenmektedir. Wight'a göre iç politika, onu bir devletin sınırları içine hapseden mekânsal bir söylemle istikrara kavuşturulur. Buna karşılık, uluslararası siyaset, mekânsal düzenlemenin sınırları dışında kalan ve hayatta kalma mücadelesinin genel bir modelini durmaksızın tekrarlayan zamansal bir ilişkiyi incelemelidir (Weber, 1998: 459). Bu yüzden, Wight'a göre uluslararası ilişkiler analizi belirli bir mekânsal sabit üzerinden siyaseti anlayamaz ve dilini sadece tarihsel yorumlama -- diplomasi tarihçilerinin dili – oluşturmalıdır (1960: 37).

Wight'in çalışmasında da gördüğümüz gibi, uluslararası ilişkiler literatüründe dünyanın siyasal algılanışı geleneksel olarak, teritoryal mekanlar üzerinden olmasına rağmen, söz konusu sınırlandırılmış alanlar sadece var olarak kabul edilmiş ama bu teritoryal mekanlar derinlemesine incelenmemiştir (Elden, 2013: 3). Teritoryal mekân kavramı, dünyanın belli bir şekilde anlaşılmasını sağlayan bir varsayım olarak literatürde yer alsa da küreselleşmenin neden olduğu yoğun baskı, sadece ulus-devletlerin geleneksel rollerini tartışmaya değil, aynı zamanda bu teritoryal mekânları ve sınırlarını yeniden düşünmeye ve incelemeye zorlamaktadır. Böyle bir inceleme için, mekânın ontolojik koşullarını inceleyen felsefi soruya, mekânın gerçekten var olup olmadığı noktasından başlamak yerinde olacaktır.

Mekânın ontolojik koşullarını inceleyen bir araştırmada ilk soru, aslında mekân olarak ifade ettiğimiz şeyin gerçekten var olup olmadığıdır. Yani aslında mekânın var olup olmadığı sorusu, deneyimlediğimiz şeylerin aslında mekânsal olarak genişleyip genişlemediği ve birbirlerinden herhangi bir ölçüde ayrılıp ayrılmadığı sorusunda bulunabilir. Başka bir deyişle, burada sorulan soru, kendi varlığında şeylerin uzamsallığından ayrılabilen bir uzamın (space) olup olmadığıdır. Bu anlamda mekânın kendi başına var olup olmadığı sorusuna ilişkin klasik tartışma, tözcülük ve ilişkisellik olarak adlandırılan ve kategorize edilen iki karşıt görüş etrafında şekillenmiştir (Dainton, 2010:2). Söz konusu ayırmada tözcülük, fiziksel dünyanın maddi nesnelere oluştuğu, ancak tüm maddi nesnelere içeren ve uzam/mekân (space) adı verilen başka bir varlığın olduğu iddiasına dayanır. İlişkisellik ise, mekânın ayrı bir varlık olarak var olmadığını, dünyanın maddi nesnelere ve uzam-zamansal ilişkilerden

oluşturduğunu, bu ilişkiselliğin dışında bu şeyleri bir araya getiren bir başka bir şeyin olmadığını savunur (Dainton, 2010: 2).

Uluslararası ilişkiler literatüründe mekânın nasıl ele alındığı bu iki felsefi pozisyon itibarıyla dikkate alındığında, idealizmin evrenselliği de realizmin ulusal göreceliliği de tözcü bir mekân anlayışına sahiptir. Her iki teorik repertuar, aslında bir öznenin önceden varsayıldığı ve bu öznenin dünya mekânıyla olan ilişkisini bu öznenin varlığıyla anladığı bir kabul ile ilişkilidir. Daha açık bir ifadeyle, bir tarafta insanlığın ortak anlamıyla ilişki bir insan öznesi varken, diğer tarafta daha göreceli mekânsal bir algıyı dikkate alsa da bir ulusal özne üzerinden dünya mekânının anlaşıldığı bir varsayım vardır. Bu anlamda, ikisi de mekânı bir özne durumuyla, öznenin mekânla ilişkide töz olduğu bir varsayım ile ilişkili olarak anlar. Bu noktada iki farklı dünya mekânı algısını belirleyen, aslında dünya mekânıyla siyasal ilişkinin nasıl kurulacağıdır. Modern devlet bu ilişkinin kurulması noktasında önemli rol oynar ve birey dünya mekânı arasındaki ilişkinin siyasal boyutlarını belirleyen araç olarak ortaya çıkmıştır.

Stuart Elden'e göre teritoryal mekân, araziye ölçmeye ve araziye kontrol etmeye yönelik teknikleri içeren, politik bir teknoloji olarak modern devletin en önemli unsurlarından biridir (2010, 811). Dünya mekânını kontrol etmeyi ve düzenlemeyi içeren bir siyasal teknoloji olarak teritoryal mekân, ulusal öznenin dünya mekânıyla siyasal ilişkisini belirleyen, birey ile dünya arasında doğrusal bir ilişkiyle alakalıdır. Bu doğrusal ilişki, sınırları belirlenmiş kapalı bir mekânın modern devlet tarafından ulusal öznenin içinde siyasal olarak var olacağı bir şekilde üretilmesidir. Henri Lefebvre, *Mekânın Üretimi* isimli çalışmasında mekânın sosyal bir ürün olduğunu ve mekânın farklı biçimlerde üretildiğini iddia etmektedir (2014:22-23). Teritoryal mekân da bir öznenin siyasal ilişkilerinin mümkün olabilmesi olarak bir üretim ilişkisiyle alakalıdır.

Teritoryal mekân literatürde, insanların toplumsal varoluşuyla ilişkili olarak, bu toplumsallığın belirli bir mekânla ilişkisi olarak gerçekleştirilen faaliyetleri tanımlamak için kullanılan bir kavram olmasına rağmen insan etolojisinden önce hayvan etolojisi alanına aittir (Raffestin, 2012: 124). Türkçe karşılığını bulmakta zorlandığımız "territory" kavramı başlangıçta, insan mekânsallığının da bir dürtü olarak algılandığı ve bir bölge içinde güç ilişkilerinin kurulmasıyla ilişkilendirildiği hayvan mekânsallığına ilişkili olarak düşünülmüştür (Sack, 1986:1). Ancak, *Human Territoriality: Theory and History* adlı kitabında Robert David Sack, insanlarda mekânsallığın (territoriality) bir güç ilişkisiyle ilgili olmasına rağmen, bunun bir içgüdü olmadığını ileri sürmektedir. Bunun yerine, teritoryal mekân, mekânı kontrol ederek insanları ve nesnelere kontrol etmeye yönelik bir coğrafi stratejidir (Sack, 1986:1-2). Buna karşılık Stuart Elden, Sack'ın "insan teritoryalitesi" kavramı yerine, "territory" kavramının daha yakından incelenmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bunun altında yatan neden, Sack'ın teritoryalitenin etkileşim ve mücadele yoluyla şekillenen sosyal bir yapı olduğunu ve tamamen sosyal ilişkilere nüfuz ettiğini göstermiş olmasıdır. Ancak, kavramların kendilerinin nasıl bir tarihe sahip olduğu gibi çok daha

zorlu bir soruyu ele almak yerine, karmaşıklığı aynı soruların farklı tarihsel düzenlemelerine indirgemektedir (Elden, 2013: 3-5). Sack'ın insan territorialitesi/mekansallığı (territoriality) olarak ifade ettiği toplumsal strateji, insanlık tarihi boyunca farklı ilişki biçimlerini içermekle birlikte, güç ilişkileri açısından insan ve mekân arasındaki ilişki özellikle modern dönemde ortaya çıkan ilişki biçimlerini dikkate almakta yeterli olduğu söylenemez.

Sack'ın bu tarihsel çıkarımından ayrılan Elden (2013), "territory" kavramının insan territorialitesi (human territoriality) ya da insan mekânsallığı olarak da ifade edebileceğimiz kavramdan farklı olarak, modernite olarak ifade edebileceğimiz toplumsal ve politik yaşam alanlarında yaşanan dönüşümü ya da değişimi anlatmak için kullanılan bir süreç olan modernite ile alakalı olarak düşünmektedir. Böyle bir yaklaşım modern devletin mekân üzerindeki etkisini de dikkate alan bir yaklaşım ile tartışılmalıdır. Bu bağlamda teritoryal mekânı düşündüğümüzde, iktidar, bilgi ve kontrol gibi kavramların modern devlet mekanını anlamamız açısından önemli olduğu dikkatlerden kaçmamalıdır.

5. Bir Mekân Sorunu Olarak Küreselleşme

Agnew , siyaset teorisinde devlet tanımının iki temel unsurla ilişkili olarak anlaşıldığını ileri sürmektedir (1994, 53). Bu unsurlardan ilki, devletin bir dizi merkezi siyasi kurum aracılığıyla iktidarını kullandığı gerçeğiyle ilgilidir. İkinci unsur ise devletin, üzerinde egemenlik kurduğu toprakların net bir şekilde mekânsal olarak sınırlandırılması gerektirdiğini ifade eder (Agnew, 1994: 53). Uluslararası ilişkiler daha ağırlıklı olarak bu iki unsurdan ikincisi ile ilişkili gibi görünse de aslında bu iki unsurun belirli bir ilişkisini varsaymaktadır. Ashley'in (1988) uluslararası ilişkiler kavramını yapı sökümüne tabi tuttuğunda gördüğümüz ya da Walker'ın (1993) uluslararası ilişkileri bir iç/dış ikiliği üzerinden incelediğinde altını çizdiği gibi, uluslararası ilişkiler hem bir literatür hem de belirli pratikler olarak, teritoryal egemenlik mekânın varlığı ile diyalektik bir ilişkiye dayanmaktadır. Fakat Soğuk Savaş'ın sona ermesi, dünya ekonomisinin artan hızı ve zaman/mekân sıkışması kavramı ile anlaşılmaya çalışılan dünya mekânı üzerinde oluşturduğu etkiler ve teritoryal devletleri aşan siyasi hareketlerin ortaya çıkışı, devletlerin teritoryal mekanını yeniden düşünmeyi gerekli hale getirmiştir. Geleneksel düşünce, küreselleşme adıyla toplayabileceğimiz söz konusu değişimleri düşünürken, üç coğrafi varsayıma dayanan bir bakış açısı geliştirerek, Agnew'in "teritoryal tuzak" olarak ifade ettiği bir çıkmaza girmekte ve alternatif bir bakış açısı geliştirememektedir (1994, 56).

Agnew'in teritoryal tuzak olarak tanımladığı ve daha kozmopolit bir siyaset biçimini oluşturmayı engelleyen geleneksel mekân anlayışı üç temel varsayım üzerinden şekillenmektedir. Bu üç varsayımdan ilki, modern devlet egemenliğinin teritoryal mekanlar olarak açık bir şekilde sınırlandırılması gerektiği varsayımıyla alakalıdır (Agnew, 1994: 56). Bunun anlamı egemenliğin mekânsal bir ilişki olduğu ve sınırları belirlenmiş bir mekânda gerçekleştiğidir. İkinci varsayım ise, modern dünyada siyasetin iki biçime ayrıldığını ve bu anlamda 'iç' ve 'dış' işler/sorunlar arasında temel

bir karşıtlık olduğunu varsayar (Agnew, 1994: 67). Son olarak, teritoryal devlet, modern toplumun coğrafi “kapsayıcısı” (container) olarak görülür ve bu varsayımın bir sonucu olarak toplum ile mekân arasında belirli bir ilişki varsayılır (Agnew, 1994: 69). Modern toplumun taşıyıcısı olarak teritoryal devlet anlayışı, uluslararası ilişkiler ana akım teoriler tarafından devlet toprakları içinde toplumsal düzenin var olduğu ancak bu sınırlanmış mekânın dışında anarşi ve tehlikenin var olduğu iddiası ile yeniden üretilmektedir. Hatta daha da öteye gidersek, uluslararası ilişkiler olarak ifade edebileceğimiz bir fenomen varsa bu ön kabuller üzerine kurulmuştur. Küreselleşme ise bu ön kabulleri alt üst etmekte ve bu varsayımları yeniden düşünmeyi entelektüel olarak dayatmaktadır. Böyle bir sorunsallaştırma küreselleşmeyi bir mekân sorunu olarak yeniden düşünmeyi gerektirmektedir.

Küreselleşmenin bir uluslararasılaşma olmadığına altını çizerek hem evrensellikten hem uluslararasılıktan ayrı bir küreselleşme teorisi geliştirmeye çalışan Jan Aart Scholte, uluslararası ilişkilerin devlet egemenliğinin yansıdığı teritoryal mekanlar arasındaki ilişkilerle ilgili olmasına rağmen, küresel ilişkilerin, bu teritoryal mekanları aşan ve bu teritoryal mekânlaşma tarzını yatay olarak kesen ilişkilerle ilgili olduğunu düşünmektedir (Scholte, 2008: 111). Küreselleşmenin gündelik dilde en yaygın kullanımı uluslararasılaşma olmasına rağmen, literatürde küreselleşme buna ek olarak, liberalleşme, evrenselleşme ve batılılaşma gibi üç farklı süreç ile ilişkili olarak da tartışılmaktadır (Scholte, 2008: 110).

Scholte’ye göre bu tartışmaların hiçbiri küreselleşme olarak ifade ettiğimiz süreci anlamak için yeterli değildir ve küreselleşme bu süreçlerden hiçbirine indirgenemez. Küreselleşmeyi söz konusu kavramlardan farklı bir şekilde tanımlayabilmek için, Scholte’ye göre görece daha yeni ve küreselleşme için spesifik bir özellik olarak gördüğü teritoryal mekanları aşan (supraterritoriality) bir ilişkisellik durumu olarak tanımlamaya çalışmaktadır (2005, 60). Son zamanlardaki küreselleşmenin ayırt edici özelliği, küresel boyutta sosyal bağlantıların miktarı, sıklığı, kapsamı ve derinliğinin artışından daha fazlasını içermektedir (Scholte, 2005: 60). Bir anlamda, sadece bir zaman/mekân sıkışması olarak bir küresel köye dönme değildir. Daha önceki zamanların aksine, çağdaş küreselleşme, sadece mekânsal olarak birbirine yakınlaşma değil, teritoryal mekanları aşan ilişkiselliklerin geniş ölçekli yayılması olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda günümüzün küresel bağlantılarının çoğu mekânsal olarak farklılıklar arz eder. Daha önceki örneklerinin aksine, çağdaş küreselleşme, teritoryal mekanları aşan (supraterritoriality) ilişkilerin geniş ölçekli yayılmasıdır (Scholte, 2005: 61).

Scholte’nin küreselleşmeyi anlatmak için kullandığı “supraterritoriality” kavramından da anlaşılacağı gibi, teritoryal mekânı aşan ilişkiler, bölgesel coğrafyayı büyük ölçüde aşan sosyal bağlantılardır (Scholte, 2005: 61). Bu ilişkiler, “topraktan, yani dünyanın kara yüzeyinde haritalanan mekânsal alanlardan ve ayrıca bitişik sularından ve hava kürelerinden nispeten bağımsızdır” (Scholte, 2005: 61). Teritoryal coğrafi kavramlaştırmada, teritoryal alan kavramı üç eksenle tanımlanır: boylam, enlem ve yükseklik (Scholte, 2005: 61). Bu eksenler, bir bölgenin sınırlarını üç boyutlu bir mekânlaşma

olarak çizmek, bu sınırlı mekân içindeki belirli konumlara atıfta bulunmak ve bu tanımlamada kapalı bir alanı işaret etmek için kullanılır (Scholte, 2005: 61). İki yer arasındaki mesafe, onları ayıran bölgenin kapsamıdır ve "sınır" kavramı da dünya yüzeyinin parçalarının bölgesel olarak sınırlandırılmasını tanımlamak için kullanılmaktadır (Scholte, 2005: 61).

Scholte'ye göre teritoryal konumlar, teritoryal mesafeler ve sınırlar, günümüzün küresel ilişkilerini ve bu teritoryal mekanlar arasındaki akışları tanımlamak için yetersiz kalmaktadır (2005: 61). Bunun nedeni, "küresel bağlantılar sıklıkla dünya ötesi eşzamanlılık (yani aynı anda gezegenin herhangi bir yerine uzanırlar) ve dünya ötesi anlılık (yani gezegen üzerinde herhangi bir yere anında hareket ederler) niteliklerine de sahiptir" (Scholte, 2005: 61). Dünya ötesi eşzamanlılık (transworld simultaneity) ve dünya ötesi anlılık (transworld instantaneity) olarak ifade ettiği iki kavram aracılığıyla, küresel ilişkiselliğin özelliklerini gösteren Scholte, bu sürecin tek başına teritoryal mekanları aşan ortak değerler ve mekanlar kuran bir süreç olmadığını da ifade etmektedir. Aksine hem teritoryal mekanlar hem de bu teritoryal mekanları aşan ilişkilerin beraber var olduğu ve hatta küreselleştiği bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşmeyi geniş ölçüde mekânsal (ya da zaman-mekânsal) terimlerle anlamaya çalışan ve mevcut küreselleşme kuramlarına tanımsal bir meydan okumaya girişen Scholte, küreselleşmenin getirdiği mekânsal ilişkileri ve bu ilişkilerin teritoryal mekanlarla olan ilişkilerini yeniden düşünmek için alternatif bir bakış ortaya koymaktadır. Söz konusu argümanlara yönelik eleştiriler geliştirilebilir ve sorunları üzerinde düşünülebilir. Fakat uluslararası ilişkilerde kozmopolit kuramları yeniden düşünmek için, önemli bir nokta olarak küresel mekâna yönelik geliştirdiği alternatif bakışın önemli olduğu açıktır. Çalışmanın başında da vurgulandığı gibi, uluslararası ilişkilerde artan kozmopolit yaklaşımların yaşandığı sorunları sadece küreselleşmenin liberal ve kapitalist unsurlarının getirdiği sorunlara ek olarak mekân üzerinde bir sorunsallaştırmayı da dikkate alınmalıdır. Bu çalışmada da gösterilmeye çalışıldığı gibi, kozmopolit bir siyaset ihtimali için mekân özellikle siyasal mekân bir sorun olarak ele alınmalı ve bu bağlamda, küreselleşme sürecinin getirdiği mekân ile olan siyasal ilişkileri nasıl değiştirdiği ya da değiştirmedikleri üzerinden bir tartışma gerçekleştirilmelidir.

6. SONUÇ

Siyasal düşünce tarihi, bir yanda ulus kavramı üzerinden işleyen ve bireyi bu bağlam üzerinden dünyayla ilişkilendiren, diğer yanda ise ulusal sınırları aşan ve bireyi insanlık figürü üzerinden belli bir dünyada var olma biçimiyle ilişkilendiren iki farklı düşünce sistemi arasında var olduğu düşünülen bir gerilim aracılığıyla okunabilir. Böyle bir okumada, küreselleşme her ne kadar ulusal olanı aşan bir süreç olarak kozmopolitizmle ilişkili görünse de aslında mevcut küreselleşme süreci siyasetin mekânı açısından belirli çelişkileri taşımaktadır. Bu çelişkilerin başında, küreselleşmenin mekanının küreselleşme çalışmalarında sıklıkla öne sürüldüğü gibi dünyadaki ulus devletlerin sınırlarını aşındıran ve dünya mekânı bir küresel köye dönüştüren bir zaman/mekân sıkışmasına indirgenmesinden

kaynaklanmaktadır. Böyle bir mekânsal algı, küreselleşme sürecinin sonuçlarını kozmopolit siyaset ihtimali açısından fırsat olarak görmeyi beraberinde getirmiş olsa da Agnew'in da altını çizdiği gibi, kozmopolit siyaset ihtimali teritoryal bir kıskaçtan kurtulamamakta ve siyasetin mekanıyla ilgili yeterli tartışma imkânı sağlamamaktadır.

Çalışmada bu sorgulama bağlamında, küreselleşme mekânı Urry'in ele aldığı üç farklı mekânlaşma biçimini dikkate alınarak tartışılmıştır. Urry'in üç farklı mekânlaşma biçimi, bireyin mekânı, devletin mekânı ve bu mekanlar arasında işleyen bir üçüncü mekân biçimini içerir. Bu mekânlaşma biçimleri dikkate alındığında küreselleşmenin mekanının bu üç farklı mekânlaşma biçiminin bir arada olduğu ve birbiriyle karmaşık ilişkiler kurduğu bir durumu içerdiği dikkate alınarak, çalışmada farklı bir küreselleşme mekânı arayışı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu arayışa ek olarak, Scholte'nin küreselleşmenin ne bir uluslararasılaşma ne bir evrenselleşme ne de tam anlamıyla bir Batılaşma olmadığı ve küreselleşmenin bu entelektüel bağamlardan ayrı kendi özerk bağlamı içinde incelenmesi gerektiği iddiası dikkate alınarak, küreselleşmenin mekânı tartışılmıştır. Böyle bir sorgulamada Scholte'nin küreselleşmenin özerk bağlamını incelerken dikkati çeken husus küreselleşmenin mekânı olmuştur. Scholte'ye göre küreselleşme, dünya ötesi eşzamanlılık (transworld simultaneity) ve dünya ötesi anlıklık (transworld instantaneity) olarak ifade ettiği mekânsal ve zamansal biçimlerin yaşandığı bir deneyimi içermektedir. Bu noktadan hareketle, küreselleşme mekânı sadece bir sıkışmayı içermemekte, farklı mekânlaşma süreçlerin bir arda yaşandığı bir süreci işaret etmektedir.

Çalışmada tartışılan söz konusu hususlar dikkate alındığında, küreselleşme, kozmopolit bir ideali mümkün kılan bir süreç olmaktan ziyade, ulus temelli bir dünyada var olma biçimi ile kozmopolit ideal arasında sıkışmış bir duruma işaret etmektedir. Sonuç olarak, uluslararası ilişkilerde kozmopolit arayışların mekân sorununa sadece teritoryal mekân bağlamında bir tartışma olarak değil, aynı zamanda küreselleşmenin nasıl bir mekânlaşma içerdiğinin de dikkate alınarak tartışılması, söz konusu çalışmaların yaşadığı sorunları aşmak açısından alternatif bir bağlam sunabilir.

KAYNAKÇA

Agnew, J. (1994) "The Territorial Trap: The Geographical Assumptions of International Relations Theory", *Review of International Political Economy*, 1(1): 53–80.

Agnew, J. (2004) *Geopolitics: re-visioning world politics*, 2nd Edition, London, Routledge.

Archibugi, D. (2008) *The Global Commonwealth of Citizens: Toward Cosmopolitan Democracy*, Princeton University Press.

Ashley, R. K. (1988). "Untying The Sovereign State: A Double Reading of The Anarchy Problematique", *Millennium*, 17(2): 227-262.

Bauman, Z. (2006). *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları* (A. Yılmaz, Çev.), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Beardsworth, R. (2008). "Cosmopolitanism And Realism: Towards A Theoretical Convergence?", *Millennium*, 37(1): 69-96.

Beardsworth, R. (2011). *Cosmopolitanism And International Relations Theory*, Polity.

Behr, H. (2010) *A History of International Political Theory: Ontologies Of The International*, London, Palgrave Macmillan.

Copleston, F. (2013) *Aristoteles*, (A. Yardımlı, Çev.), İstanbul, İdea Yayınevi.

Dainton, B. (2010) *Time and Space*, 2nd Edition, Durham, Acumen Publishing.

Elden, S. (2010). "Land, Terrain, Territory", *Progress In Human Geography*, 34(6): 799-817.

Elden, S. (2013) *The Birth of Territory*, Chicago:University of Chicago Press,

Giddens, A. (2008), "Modernliğin Küreselleşmesi", *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması* (D. Held ve A. McGrew Der.), Ankara, Phoenix Yayınevi: 81-87.

Harvey, D. (1997) *Postmodernliğin Durumu*, (S. Savran, Çev.), İstanbul, Metis Yayınları

Held, D. (1995) *Democracy and the Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance*, Cambridge, Polity Press.

Kleingeld, P. (2016). "Kant's Moral And Political Cosmopolitanism", *Philosophy Compass*, 11(1): 14-23.

Lefebvre, H. (2014) *Mekânın Üretimi* (Işık Ergüden, Çev.), İstanbul, Sel Yayıncılık.

Linklater, A. (1998) *The Transformation of Political Community: Ethical Foundations of the Post-Westphalian Era*, Cambridge, Polity Press.

Raffestin, C. (2012) "Space, Territory, And Territoriality", *Environment and Planning D: Society And Space*, 30(1): 121-141.

Sack, R. D. (1986) *Human Territoriality: Its Theory and History*, Cambridge, Cambridge University Press.

Scholte, J. A. (2008) "Küreselleşmede 'Küresel Olan' Ne?", *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması* (D. Held ve A. McGrew Der.). Ankara, Phoenix Yayınevi.

Scholte, J. A. (2005) *Globalization: A Critical Introduction*, New York, Palgrave Macmillan.

Urry, J. (1999) *Mekanları Tüketmek* (R. G. Ögdül, Çev.), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Walker, R. B. (1993) *Inside/outside: International Relations as Political Theory*, Cambridge University Press.

Walker, R. B. (2003) "Polis, Cosmopolis, Politics", *Alternatives*, 28(2): 267-286.

Weber, C. (1998) "Reading Martin Wight's 'Why Is There No International Theory?' as History", *Alternatives*, 23(4): 451-469.

Wight, M.(1960) "Why is there no International Theory?", *International Relations*, 2(1): 35–48.

Vaughan-Williams, N. (2007) "Beyond A Cosmopolitan Ideal: The Politics Of Singularity", *International Politics*, 44: 107-124.

İNSAN HAKLARI EĞİTİMİNİN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ ALGI VE BİLİNÇ DÜZEYLERİ*

Osman Mücahid İNCE**

Ayşenur ULUSOY***

Ataberk ARMUTLU****

Muhammed Hamdullah ÇELENK*****

Berke Taha ATABEK*****

ÖZET

İnsan hakları, tüm insanların sadece insan olmak nedeniyle sahip oldukları temel haklara denir. İnsan hakları; ırk, ulus, etnik köken, dış görünüş, din, dil ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin tüm insanların yararlanabileceği haklardır. Bu hakları kullanmakta herkes eşittir. İnsan hakları, insan haklarının korunmasını sağlamayı, insan hakları ihlallerini önlemeyi, insan hakları ile ilgili gerekli inceleme ve araştırmalar yapmayı, toplumu ve uygulayıcıları eğiterek insan hakları ihlallerini sona erdirmeyi içerir. “İnsan hakları ile ilgili problemler günümüz dünyasının önemli problemleri arasındadır. 21. yüzyılın ilk çeyreğinde, dünyamızda sayısı artan savaşlar, iç çatışmalar, soykırımlar, ekonomik sıkıntılar, devletler arası rekabet, etnik anlaşmazlıklar, kanun ve düzen eksiklikleri, eğitim eksikliği, açgözlülük, göçler gibi

* Bu çalışma, TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrenci Araştırmaları kapsamında 1919B012319890 numaralı proje ile desteklenmiştir.

** Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Araştırma Görevlisi, mince@bandirma.edu.tr, [0009-0008-4238-1426](https://orcid.org/0009-0008-4238-1426)

*** Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Lisans Öğrencisi, aysenurulsy00@gmail.com, [0009-0008-2034-6160](https://orcid.org/0009-0008-2034-6160)

**** Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Lisans Öğrencisi, armtluataberk@outlook.com, [0009-0009-8318-0847](https://orcid.org/0009-0009-8318-0847)

***** Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Lisans Öğrencisi, hamdullahcelenk@icloud.com, [0009-0001-8530-0293](https://orcid.org/0009-0001-8530-0293)

***** Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Lisans Öğrencisi, atabekberke02@gmail.com, [0009-0002-9698-8123](https://orcid.org/0009-0002-9698-8123)

Makale Geçmişi/Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application: 8 Haziran 2024

Düzeltilme Tarihi / Revision Date: 4 Temmuz 2024

Kabul Tarihi / Acceptance Date : 4 Temmuz 2024

Araştırma Makalesi/Research Article

sebeplerden dolayı şiddet, cinayet, tecavüz, yoksulluk, zorunlu göç, yetersiz beslenme gibi insan hakları ihlalleri gerçekleşmektedir. Bu durum ülkelerin insan hakları ihlallerini engellemeye yönelik kurumsal yapılanmalara gitmelerini gerektirmiştir. İnsan hakları ihlallerinin sıklıkla yaşandığı çağımızda bu alanda farkındalığı artırmak amacıyla birçok devletin lisans ve lisans üstü eğitim müfredatlarında insan hakları konulu derslere yer verdiği görülmektedir. Bu açıdan çalışma, 2023-2024 Eğitim Öğretim Dönemi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü 1.sınıf ve 4.sınıf öğrencilerinin insan haklarına yönelik algılarını ortaya koyarak onların insan haklarına yönelik tutum ve davranışları arasındaki farkı tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın içerisinde bu algı ve bilinç düzeyini birçok değişkenle inceleyebilmek mümkün olmasına rağmen bu çalışmada “onların geçmişte insan hakları eğitimi almış olma” değişkeni çerçevesinde incelendiği belirtilmelidir. Araştırmaya dahil edilen öğrencilere araştırmacılar tarafından yüz yüze yöntemle bir anket uygulanmıştır. Ankete 1.sınıf öğrencilerinden 50 4.sınıf öğrencilerinden 50 olmak üzere toplam 100 öğrenci katılmıştır. Ankette insan haklarının temel meselelerine yönelik 30 soruya yer verilmiştir. Çalışmamızdaki veriler istatistik analiz için değerlendirmeye alınmıştır. Çalışma veri toplama aşaması sonunda objektif ve subjektif metodlar ile elde edilen veriler Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 28.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin tanımlayıcı istatistiklerinde oran değerleri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsan hakları, Sivil toplum, Toplumsal algı

Jel Kodları: I31, J15, D63

THE EFFECTS of HUMAN RIGHTS EDUCATION on UNIVERSITY STUDENTS: PERCEPTION AND CONSCIOUSNESS LEVELS

ABSTRACT

Human rights refer to the fundamental rights and freedoms inherent to all individuals simply by virtue of being human. Human rights are rights that all individuals can enjoy regardless of race, nationality, ethnic origin, appearance, religion, language, or gender. Everyone is equal in exercising these rights. The purpose of human rights is to ensure the protection of human rights, prevent human rights violations, conduct necessary investigations and research on human rights, and educate society and practitioners to end human rights abuses. Human rights are currently among the world's problems. In the first quarter of the 21st century, factors such as increasing wars, internal conflicts, genocides, economic difficulties, interstate competition, ethnic disputes, lack of law and order, lack of education, greed, migrations, etc., lead to human rights violations such as violence, murder, rape, poverty, forced migration, and malnutrition. This situation has necessitated institutional restructuring by countries to prevent human

rights violations. In our era where human rights violations are quite high, it is observed that Human Rights courses are included in educational curricula to increase awareness in this field. In this respect, the study aims to reveal the perception of human rights among 1st and 4th-year students of the Department of International Relations of Bandırma Onyedli Eylül University Faculty of Economics and Administrative Sciences and to understand the difference in attitudes and behaviors towards human rights among undergraduate students. A face-to-face survey was conducted with students in the study, and the responses to this survey were evaluated. A total of 100 students participated in the survey, including 50 freshmen and 50 seniors. The survey includes 30 questions on the fundamental issues of human rights. The data in our study were evaluated for statistical analysis. For the statistical analysis of the data obtained with both objective and subjective methods at the data collection stage, the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 28.0 package program was used. Ratio values were used in the descriptive statistics of the data. In the analysis of qualitative independent data, the chi-square test was used, and when the chi-square test conditions were not met, the Fischer test was used.

Keywords: Human rights, Civil society, Social perception.

Jel Codes: I31, J15, D63

1. GİRİŞ

İnsan hakları, tüm insanların sadece insan olmak nedeniyle sahip oldukları temel haklara denir. İnsan hakları; ırk, ulus, etnik köken, dış görünüş, din, dil ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin tüm insanların yararlanabileceği haklardır. Bu hakları kullanmakta herkes eşittir. İnsan hakları, insan haklarının korunmasını sağlamayı, insan hakları ihlallerini önlemeyi, insan hakları ile ilgili gerekli inceleme ve araştırmalar yapmayı, toplumu ve uygulayıcıları eğiterek insan hakları ihlallerine sona erdirmeyi amaçlar (Berk, 2019:58). İnsan hakları konusu günümüzde dünya problemleri arasında bir problem olarak yer almaktadır. 21. yüzyılın ilk çeyreğinde, dünyamızda sayısı artan savaşlar, iç çatışmalar, soykırımlar, ekonomik sıkıntılar, devletler arası rekabet, etnik anlaşmazlıklar, kanun ve düzen eksiklikleri, eğitim eksikliği, açgözlülük, göçler gibi sebeplerden dolayı şiddet, cinayet, tecavüz, yoksulluk, zorunlu göç, yetersiz beslenme gibi insan hakları ihlalleri gerçekleşmektedir (Çelebi, 2021:3). Bu durum ülkelerin insan hakları ihlallerini engellemeye yönelik kurumsal yapılanmalara gitmelerini gerektirmiştir.

Türkiye’de 1960’lı yıllardan itibaren Avrupa Birliği müktesebatına uyumun bir getirisi olarak bu alanda hukuksal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Kurumsallaşma çalışmaları 1980’li yılların sonlarına doğru hızlanmıştır. 1987’de Avrupa Birliği’ne (AB) yapılan tam üyelik başvurusuyla hem

Kadın ve Aileden Sorumlu Bakanlık nezdinde kadın haklarına yönelik müdürlüğün kurulması hem de TBMM’de insan hakları inceleme komisyonunun göreve başlaması sağlanmıştır. 2000’li yıllarda kurumsallaşma çalışmaları insan hakları alanında çalışmalar yapmak üzere Türkiye İnsan Hakları Kurumu’nun (TİHK) kurulmasıyla devam etmiştir. 2016 yılına gelindiğinde kurum, görev ve yetkileri artırılarak Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası insan hakları bildirgelerinin gereklerini sağlaması amacıyla Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu’na dönüştürülmüştür (Dinçkol, 2021:190-191). Öte yandan gelişen teknoloji, haberleşme ve haber alma gibi etmenler hem kamuoyunun bu konulara etkisinin artmasına neden olmuş hem de algısının ve görüşlerinin önemli ölçüde gündemde yer edinmesini sağlamıştır. Dahası kamu kurumlarına halkın ihtiyaçlarına ve hak ihlallerine karşı düzenleme yapması konusunda bir baskı doğurmuş ve yönlendirme aracı rolü üstlenmiştir. Bu durum kamuoyunun algısını ölçen çalışmaların da artmasına sebep olmuştur.

İnsan hakları kavramı; yaşam hakkı, eğitim hakkı, mülteci hakları, çocuk hakları, işkence ve kötü muamele karşı hakkı ve din ve inanç hürriyeti hakkı gibi haklar bütünü kapsayan geniş bir kavramdır. Literatür incelendiğinde bu başlıklar altında birçok çalışmanın yapıldığı gözlenmiştir. Konusuna göre farklı popülasyonların insan hakları algısı üzerine birçok çalışma bulunmaktadır. Bir çalışmada Marmara Üniversitesi’nde 10 farklı fakültede eğitim gören 1175 lisans öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen anket çalışmasıyla onların insan hakları kavramına dair algıları ölçülmüştür. Çalışmada önemli bulgular elde edilmiştir. İnsan hakları hassasiyetleri açısından fakülteler arası farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet farkı sonuçlarda değişikliğe sebep olmazken üniversitede okuduğu sınıf yükseldikçe insan hakları hassasiyetinde azalma olduğu fark edilmiştir (Dündar, 2021:363). Diğer bir çalışma da İstanbul Bilgi Üniversitesinde “Türkiye’de yükseköğretimde insan hakları öğreniminin durumu”nu inceleyen proje çalışmasının sonuçlarına dayanmaktadır. Çalışmanın amacı; hukuk, İİBF ve siyasal bilgiler fakültelerinde lisans ve yüksek lisans düzeyinde ve yine aynı üniversitelerde bulunan araştırma merkezlerinde verilen derslerin insan hakları alanındaki akademik etkinliğe dair bilgi havuzu oluşturmaktır. Çalışmanın niteliksel bilgiye yeterli erişimi sınırlı olmakla beraber genel çerçeve çizilmesi açısından Türk akademisinin durumunu analiz etmede önemli bir olanak sunmaktadır (Berk, 2019:73-74). Başka bir çalışma ise üniversite öğrencilerinin vatandaşlık görevleri, hak ve sorumlulukları üzerine yapılmıştır. Çalışmada öğrencilerin bu konulardaki bilinç düzeylerinin ölçülmesi, farkındalık seviyelerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Öğrenciler Süleyman Demirel Üniversitesi Isparta Meslek Yüksekokulu İşletme Yönetimi ve Sağlık Kurumları İşletmeciliği bölümlerinin birinci sınıflarından seçilmiştir. Öğrencilere anket uygulanmıştır. Anket sonuçlarına göre bahse konu sorular insan hakları eğitiminin önemini ortaya çıkarılmasında kayda değer bir veri sağlamıştır. Çalışmanın bir diğer çıktısı ise ailelerin vatandaşlık hak ve sorumluluklarında bilinç düzeyini etkileyen bir diğer etken olmasıdır (Dolmacı ve Kuşat, 2015:161). Başka bir çalışmada ise sosyal hizmet öğrencilerinin insan hakları eğitimine yönelik tutumlarını incelemek adına Hacettepe Üniversitesi’nde yapılmıştır. Çalışmada Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet bölümünün 269 öğrencisinden veri toplanmıştır. Araştırmanın

bulgularına bakıldığında çoğunlukla öğretmen adaylarıyla İnsan Hakları Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği kullanılarak yapılan araştırmalara göre sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin ölçek puanlarının daha yüksek çıktığı ve kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek puan aldığı, insan hakları ile ilgili ders almış olma durumuna göre İHEYTÖ puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Bulgular insan hakları eğitiminin sosyal hizmetteki önemini gösterir niteliktedir (Tatlıcıoğlu, Küçükkaraca ve Fırat, 2021:316). Yapılan çalışmalar genel olarak kitlelerin eğitim seviyelerindeki farklılıklar, kitlelerin insan haklarına yönelik algılarında değişiklikler olduğunu göstermektedir.

İnsan hakları ihlallerinin sıklıkla yaşandığı çağımızda bu alanda farkındalığı artırmak amacıyla çeşitli devletlerin lisans ve lisans üstü eğitim müfredatlarında İnsan Hakları konulu derslere yer verildiği görülmektedir. Uluslararası İlişkiler (Uİ) alanında verilen lisans eğitiminin öğrencilerin insan haklarına ilişkin algı ve bilinçlerine olumlu yönde etki edebileceği varsayılmaktadır. Bu hipotez temelinde çalışma Uİ alanında öğrenim görmekte olan 1.sınıf öğrencileri ile 4.sınıf öğrencileri arasında algı, bilgi ve bilinç düzeyleri bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Başka bir ifadeyle çalışmanın hipotezi “Uİ bölümünde öğrenimleri devam eden 4.sınıf öğrencilerinin insan haklarına ilişkin algı, bilgi ve bilinç düzeylerinin aynı bölümde öğrenimlerine devam eden 1.sınıf öğrencilerinden daha yüksektir.” biçiminde kurulmuştur.

2. YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde 2023-2024 eğitim-öğretim yılında öğrenimlerine devam eden 1. ve 4.sınıf öğrencilerinin insan haklarına ilişkin algılarını tespit etmektir. Çalışma betimsel (tanımlayıcı) türde bir araştırma yapılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma nicel araştırma türünde anket uygulamak suretiyle gerçekleştirilmiştir. Veri toplamak için kullanılan anket araştırmaya dahil edilen öğrencilere bizzat araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme sürecinde uygulanmıştır.

Anketler, bireylerin belirli konulardaki tutumlarını, düşüncelerini, duygularını ve önerilerini toplamak amacıyla yazılı olarak düzenlenmiş soru listeleridir. Bilimsel anlamda değerli olabilmesi için, geçerli ve güvenilir sonuçlar vermesi gereklidir. Bu süreçte, sosyal gruplar göz önünde bulundurulmalı ve farklı gruplardan gelen bireylerin anket sorularına vereceği yanıtların farklılık gösterebileceği değerlendirilmelidir. Anket uygulamanın çeşitli yolları vardır. Bunlar geleneksel ve modern olmak üzere iki ayrı konu başlığı altında incelenebilir. Bizim kullandığımız yöntem geleneksel olan elden bırakılıp almayla olan yöntemdir.

2.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Türkiye’de okuyan Lisans 1. Sınıf ve 4. Sınıf uluslararası ilişkiler öğrencileridir. Çalışmanın örneklemini ise Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğrenim gören 1. Sınıf öğrencilerinden 50 ve 4. Sınıf öğrencilerinden 50 olmak üzere toplam 18-25 yaş aralığında 100 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrenciler her bir bireyin seçilme olasılığının eşit olduğu ' Basit Rastgele Örnekleme' yöntemi ile belirlenmiştir. Ankette insan haklarının temel meselelerine yönelik 30 soru yer almaktadır.

2.2. Verilerin Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket, araştırmacılar tarafından araştırma sürecinde geliştirilmiştir. Anket geliştirme süreci, literatürde yer alan benzer çalışmaların incelenmesi ve bu çalışmaların metodolojilerinden esinlenerek başlatılmıştır. Anket, iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, katılımcıların demografik bilgileri toplanmıştır. İkinci bölümde, araştırma konusuyla ilgili bilgi düzeylerini ve görüşlerini ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Çalışmada ihtiyaç duyulan veriler Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanlığından gerekli izinler alındıktan sonra yüz yüze yapılan anket yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Katılımcılar ' Bilgilendirilmiş Olur Formu ' ile çalışma hakkında bilgilendirilerek rızaları alınarak ilgili anketleri doldurmaları istenmiştir.

2.4. Araştırma Verilerinin Analizi

Çalışmadaki veriler istatistik analiz için değerlendirmeye alınmıştır. Çalışma veri toplama aşaması sonunda objektif ve subjektif metodlar ile elde edilen verilerin istatistiksel analizi için Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 28,0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin tanımlayıcı istatistik de ortalama, standart sapma, medyan, en küçük (minimum), en yüksek (maksimum), frekans ve oran değerleri kullanılmıştır. Normal dağılım gösteren değişkenler için parametrik testler, normal dağılım göstermeyen değişkenler için non-parametrik testler ile analiz yapılmıştır. Verilerin tanımlayıcı istatistiklerinde oran değerleri kullanılmıştır. Nitel bağımsız verilerin analizinde ki-kare test, ki-kare test koşulları sağlanmadığında fischer test kullanıldı. Analizlerde anlamlılık seviyesi 0.05 olarak kabul edilmiştir. Buna göre $p < 0,05$ olması istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu, $p > 0,05$ olması ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı şeklinde yorumlanacaktır.

3. BULGULAR

Anket çalışması, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü 1. ve 4. sınıf öğrencileri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma, öğrencilerin insan haklarına yönelik algılarının, insan haklarına yönelik tutumlarının belirlenmesini aynı zamanda birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri

arasında insan haklarına yönelik tutum ve davranışlarındaki farkları belirlemeyi hedeflemiştir. Bu doğrultuda anket sorularına verilen cevapların analizine bakacak olursak;

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin %95'i 18-25 yaş aralığında, %5'i ise 26 yaş ve üstündedir. Bu öğrencilerin %68'i kadın, %32'si erkektir. Araştırmamıza katılan öğrencilerin genelinin %70,0'lık kısmı sosyal medya uygulaması olarak Instagram'ı tercih ettiği görülmektedir. Bu oran birinci sınıf öğrencilerinde %92,0, dördüncü sınıf öğrencilerinde ise %66,0'dır (Tablo 1).

Tablo-1. Demografik Özellikler ve Sosyal Medya Kullanımı

		n	%
Yaş	18-25	95	95.0%
	≥26	5	5.0%
Cinsiyet	Kadın	68	68.0%
	Erkek	32	32.0%
Daha Çok Kullanılan Sosyal Medya Uygulaması	X	18	18.0%
	Instagram	79	79.0%
	Facebook	3	3.0%

Çalışmamızın temelini oluşturan insan hakları ile ilgili herhangi bir ders alınıp alınmadığı konusunda birinci sınıf öğrencilerinin %76.0'ı lisans eğitimi boyunca insan hakları ile ilgili ders almadığını söylerken, dördüncü sınıf öğrencilerinin %90.0'ı lisans eğitimi boyunca insan hakları ile ilgili ders aldığını söylemiştir (Tablo 2).

Tablo-2. İnsan Hakları Ders Bilgisi

		Uluslararası İlişkiler Bölümü				p
		1. Sınıf Öğrencileri		4. Sınıf Öğrencileri		
		n	%	n	%	
İnsan Hakları ile İlgili Ders Aldınız Mı?	Evet	10	20.0%	45	90.0%	0.000 ^{x2}
	Kararsızım	2	4.0%	0	0.0%	
	Hayır	38	76.0%	5	10.0%	

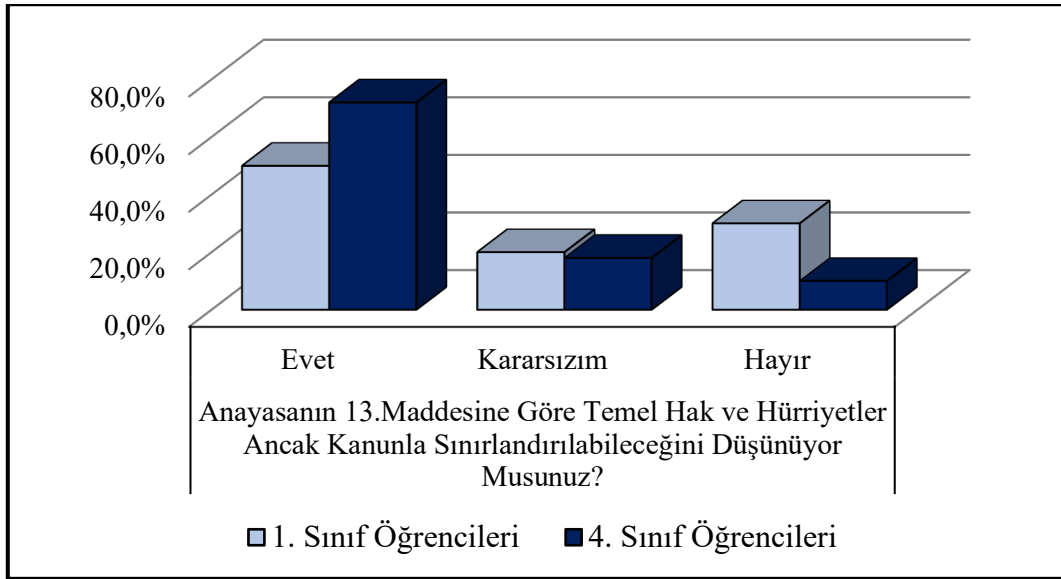
Çalışmamızda insan hakları ile ilgili derslerin verimliliğini ölçmek için öğrenciye yönlendirdiğimiz sorularda ise araştırmamızda sormuş olduğumuz “‘Kuvvetler Ayrılığı İlkesi, İnsan Haklarının Devlete Karşı Korunmasında Dayanılan Temel Güvencelerden Biridir” Tanımına Katılıyor Musunuz?’ sorusuna birinci sınıfların %36.0'ı kararsızım seçeneğini, %54.0'ı evet seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcıların yalnızca %10.0'lık dilimi hayır cevabını vermiştir. Dördüncü sınıfların %34.0'ı kararsızım seçeneğini, %48.0 evet seçeneğini işaretlerken %18.0'lık dilimi hayır seçeneğini

işaretlemiştir. Bunun sonucunda dersi alan dördüncü sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre olumluluk oranı daha düşüktür.

Tablo-3. Ders Verimlilik Ölçütü

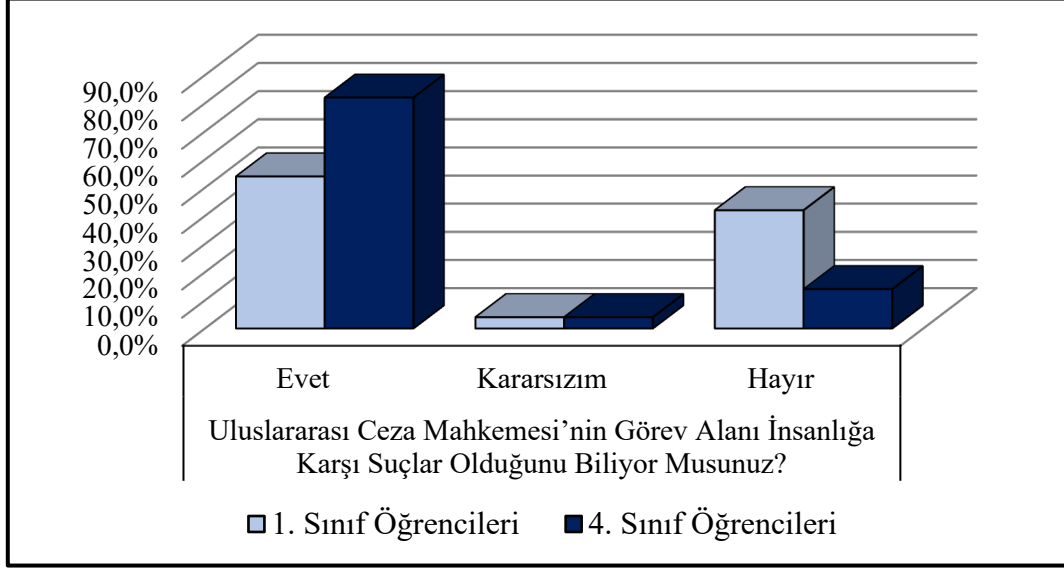
		Uluslararası İlişkiler Bölümü				P
		1. Sınıf Öğrencileri		4. Sınıf Öğrencileri		
		n	%	n	%	
"Kuvvetler Ayrılığı İlkesi, İnsan Haklarının Devlete Karşı Korunmasında Dayanılan Temel Güvencelerden Biridir" Tanımına Katılıyor Musunuz?	Evet	27	54.0%	24	48.0%	0.510 X ²
	Kararsızım	18	36.0%	17	34.0%	
	Hayır	5	10.0%	9	18.0%	

Araştırmamızın bir diğer sorusu olan “Anayasanın 13.Maddesine Göre Temel Hak ve Hürriyetler Ancak Kanunla Sınırlanabileceğini Düşünüyor Musunuz?” sorusuna verilen cevapları analiz ettiğimizde birinci sınıf öğrencilerinin %50.0’ı evet, %20.0’ı kararsızım ve %30.0’ı hayır cevabını verirken, dördüncü sınıf öğrencilerinin %72.0’ı evet, %18.0’ı kararsızım, %10.0’ı hayır cevabını vermiştir (**Grafik 3.1**).

(Grafik 3.1)

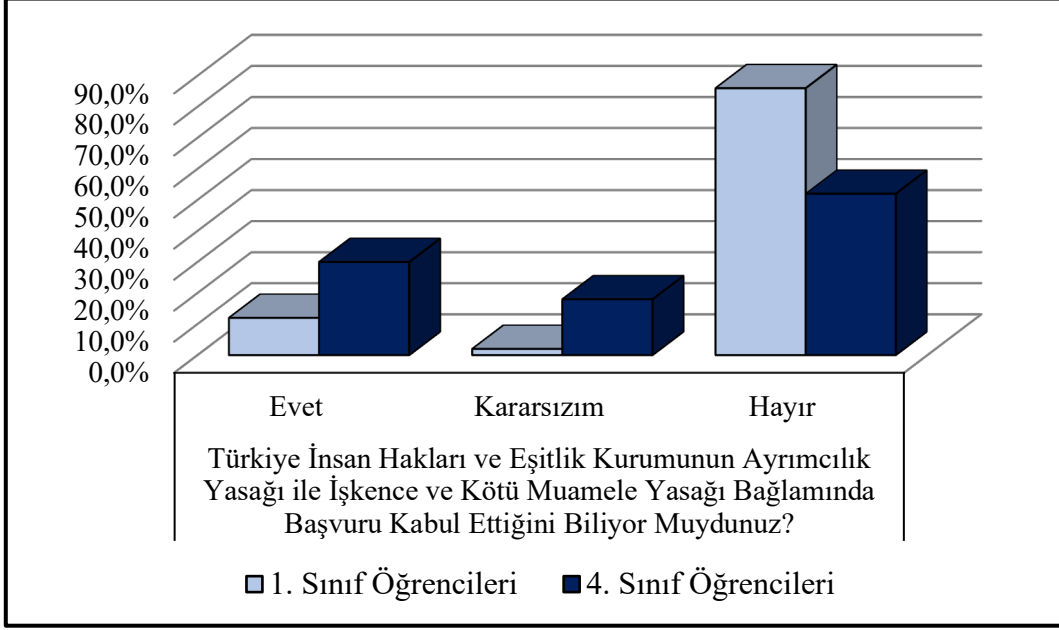
Araştırmamızda yer alan “Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin Görev Alanı İnsanlığa Karşı Suçlar Olduğunu Biliyor Musunuz?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında, birinci sınıf öğrencilerinin %54.0’ı evet, %4.0’ı kararsızım, %42.0’ı hayır cevabını vermiştir. Dördüncü sınıfların %82.0’ı evet, %4.0’ı kararsızım ve %14.0’ı hayır cevabını vermiştir. İki sınıfın kararsızım oranlarının aynı olduğu görülürken, birinci sınıf öğrencilerinin insanlığa karşı işlenen suçların Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin görev alanı olduğunu bilen öğrenci oranının dördüncü sınıf öğrencilerine olan oranın %28.0 daha az olduğu görülmektedir (Grafik 3.2).

(Grafik 3.2)

Birinci sınıf öğrencilerinin neredeyse yarısının bu konu hakkında bilgi düzeyinin eksikliği insan hakları ile ilgili dersi almamaları göz önünde bulundurduğumuzda normal karşılanmaktadır. Anketimize katılan elli kişiden oluşan dördüncü sınıf öğrencilerinden kırk bir öğrenci evet cevabını verirken yalnızca dokuz öğrencide olumsuz cevabın alınması bu konu hakkında dersin olumlu açıdan verimliliğini göstermektedir.

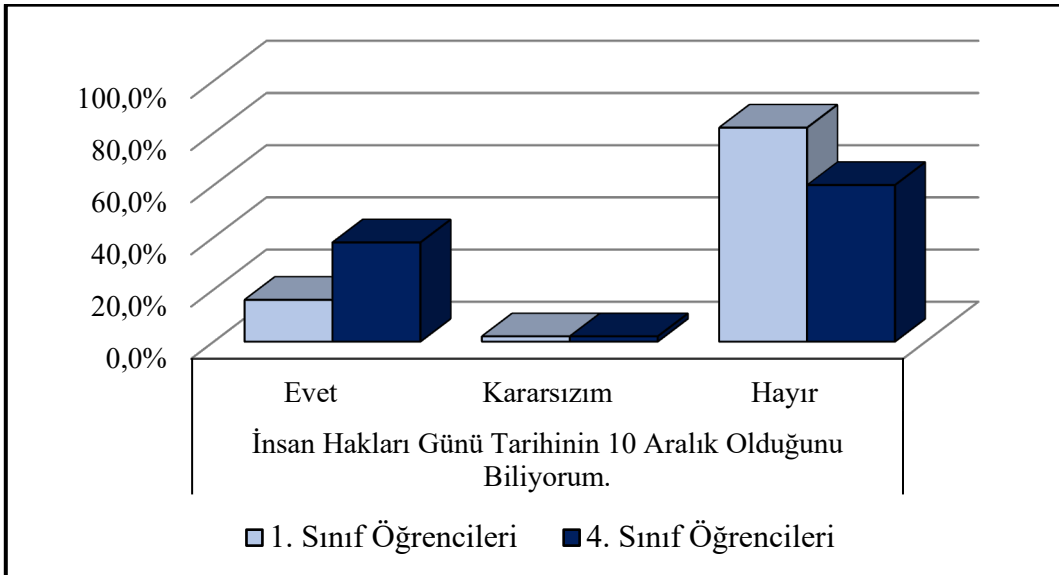
İnsan hakları ile ilgili ders alan dördüncü sınıf öğrencilerinin %52.0'lık oranının “Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun Ayrımcılık Yasağı ile İşkence ve Kötü Muamele Yasağı Bağlamında Başvuru Kabul Ettiğini Biliyor Muydunuz?” sorusuna ise hayır cevabını vermiş olması ve birinci sınıf öğrencilerinin %86.0'lık oranının hayır cevabını vermiş olması analizine baktığımızda dersi alan dördüncü sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerinden bilgi düzeyi olarak ayrıldığını görmekteyiz (Grafik 3.3).

(Grafik 3.3)

Bu analiz sonucuna göre insan hakları dersi almış olan dördüncü sınıf öğrencilerinin bilgi düzeyinin birinci sınıf öğrencilerine nazaran daha yüksek olduğu görülmeye rağmen bazı sorularda dördüncü sınıf öğrencilerinin insan hakları ile ilgili dersi almış olmasına rağmen birinci sınıf öğrencilerine nazaran bilgi seviyesinin daha düşük olduğu görülmektedir.

Son olarak konu hakkındaki bilgi düzeyini ölçmek adına temel bir soru olan dünya insan hakları günü sorulmuştur. Bu soruya insan hakları konusunda ders almamış olan birinci sınıf öğrencilerinin 82.0%'ının, dördüncü sınıf öğrencilerinin ise 60.0%'ının hayır cevabını verdiği görülmüştür (Grafik 3.4). Genel anlamda insan hakları ile ilgili derslerin verimliliğinin yetersiz olduğunu söylemek mümkündür.

(Grafik 3.4)

Çalışmamızın bireysel anlamda insan hakları ihlallerine yönelik algı düzeyini ölçen soruların yanıtlarına baktığımızda ise anketimize katılan birinci sınıf öğrencilerinin %84.0'lık kısmı dijital ortamda gizlilik haklarının yeteri kadar korunmadığını düşünürken, dördüncü sınıf öğrencilerinde %82.0'lık kısım gizlilik haklarının korunmadığını düşünmektedir. Dijital ortamda görüşlerini özgürce ifade edebilen kişilere baktığımızda ise birinci sınıf öğrencilerinde yalnızca on kişi, dördüncü sınıf öğrencilerinde ise on bir kişi olduğunu görüyoruz. Yüz kişiden oluşan anketimize katılan öğrencilerin yirmi sekizi kararsız olduğunu belirtirken, elli bir kişi dijital ortamda görüşlerini özgürce ifade edemediğini belirtmektedir. Sosyal medyanın insan haklarına etkisi olduğunu düşünenlere baktığımızda birinci sınıf öğrencilerinin %92.0'lık kısmının ve dördüncü sınıf öğrencilerinin %78.0'lık kısmının bulunduğunu görmekteyiz. İki grup arasındaki bu farkı dersi alıp almamaları ve aralarındaki yaş farkına, sosyal medya kullanım oranlarına bağlamak mümkündür. “Dijital Ortamda Doğruluğu Kanıtlanmamış İthamların Hak İhlali Olduğunu Düşünüyor Musunuz?” sorusuna birinci sınıf öğrencilerinin %64.0'lık kısmı evet derken dördüncü sınıf öğrencilerinin %80.0'lık kısmı evet dediği görülmüştür. İki grubun %7.0'lık kısmının dijital ortamda doğruluğu kanıtlanmamış ithamların hak ihlali olduğunu düşünmemektedir (Tablo 3).

Tablo-3. Bireysel Anlamda İnsan Hakları İhlalleri Ölçütü

		Uluslararası İlişkiler Bölümü				P
		1. Sınıf Öğrencileri		4. Sınıf Öğrencileri		
		n	%	n	%	
Dijital Ortamda Gizlilik Haklarınızın Yeteri Kadar Korunduğunu Düşünüyor Musunuz?	Evet	2	4.0%	5	10.0%	0.428 ^{X²}
	Kararsızım	6	12.0%	4	8.0%	
	Hayır	42	84.0%	41	82.0%	
Dijital Ortamda Görüşlerinizi Özgürce İfade Edebiliyor Musunuz?	Evet	10	20.0%	11	22.0%	0.672 ^{X²}
	Kararsızım	16	32.0%	12	24.0%	
	Hayır	24	48.0%	27	54.0%	
Dijital Ortamda Doğruluğu Kanıtlanmamış İthamların Hak İhlali Olduğunu Düşünüyor Musunuz?	Evet	32	64.0%	40	80.0%	0.087 ^{X²}
	Kararsızım	15	30.0%	6	12.0%	
	Hayır	3	6.0%	4	8.0%	

Çalışmamızın bu kısmında ise insan haklarına yönelik algılarının ölçülmesinin yanı sıra bireysel sorumluluğu almaya yönelik tutum ve davranışları ölçmek için öğrencileri bazı sorular yöneltilmiştir. Buradaki amaç özellikle insan hakları ihlali olduğunu düşünen öğrencilerin bireysel anlamda sorunların çözümüne yönelik katkı sağlama isteklerinin ölçülmesidir. Bu amaçla sorulan “İnsan Hakları İhlallerine Karşı Mücadelede Sivil Toplum Kuruluşunda Rol Almayı Düşünür Musunuz?” sorusuna genel anlamda bakıldığında %43,0'lık kısım evet derken %31.0'lık kısım hayır cevabını vermiş, geri kalanlarda

kararsız olduğunu belirtmiştir. Bu oran sınıf fark etmeksizin yaklaşık olarak benzer çıkmıştır. Benzer konuyu ele alan “Günlük Yaşamınızda veya Çevrenizde İnsan Hakları İhlallerini Fark Eder Misiniz?” sorusuna ise genel anlamda bakıldığında %82.0’lık kısmın evet derken %4.0’lık kısmın hayır dediği görülmektedir. Bu oranında bir üstteki soruya benzer şekilde sınıf fark etmeksizin yakın olduğu görülmüştür (Tablo 4).

Tablo-4. Bireysel Sorumluluk Ölçütü

		Uluslararası İlişkiler Bölümü				p
		1. Sınıf Öğrencileri		4. Sınıf Öğrencileri		
		n	%	n	%	
İnsan Hakları İhlallerine Karşı Mücadelede Sivil Toplum Kuruluşunda Rol Almayı Düşünür Musunuz?	Evet	19	38.0%	24	48.0%	0.541 ^{X²}
	Kararsızım	15	30.0%	11	22.0%	
	Hayır	16	32.0%	15	30.0%	
Günlük Yaşamınızda veya Çevrenizde İnsan Hakları İhlallerini Fark Eder Misiniz?	Evet	41	82.0%	41	82.0%	0.526 ^{X²}
	Kararsızım	8	16.0%	6	12.0%	
	Hayır	1	2.0%	3	6.0%	

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

İnsan hakları konusu günümüzde dünya problemleri arasında bir problem olarak yer almaktadır. 21. yüzyılın ilk çeyreğinde, dünyamızda sayısı artan savaşlar, iç çatışmalar, soykırımlar, ekonomik sıkıntılar, devletler arası rekabet, etnik anlaşmazlıklar, kanun ve düzen eksiklikleri, eğitim eksikliği, açgözlülük, göçler gibi sebeplerden dolayı şiddet, cinayet, tecavüz, yoksulluk, zorunlu göç, yetersiz beslenme gibi insan hakları ihlalleri gerçekleşmektedir. Bu durum ülkelerin insan hakları ihlallerini engellemeye yönelik kurumsal yapılanmalara gitmelerini gerektirmiştir.

İnsan hakları ihlallerinin oldukça yüksek olduğu çağımızda bu alanda farkındalığı artırmak amacıyla eğitim müfredatlarında İnsan Hakları konulu derslerin yer verildiği görülmektedir. Bu çalışmada da Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin insan haklarına yönelik algı, tutum, davranış ve bilgi düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmamızın bulgular kısmı dört konu üzerinde şekillenmiştir. Bunlar; araştırmamıza katılan öğrencilerin demografik özellikleri (yaş aralığı, cinsiyet, daha çok kullanılan sosyal medya uygulaması), araştırmamıza katılan öğrencilerin insan hakları ile ilgili almış olduğu derslerin verimliliği, araştırmamıza katılan öğrencilerin bireysel anlamda insan hakları ihlallerine yönelik algı düzeyinin ölçülmesi ve son olarak insan haklarına yönelik algının ölçülmesinin yanı sıra bireysel sorumluluğu almaya yönelik tutum ve davranışların ölçülmesidir.

Analiz sonuçları detaylı incelendiğinde dördüncü sınıf öğrencilerinin %90,0’ının insan hakları ile ilgili ders almış ve birinci sınıf öğrencilerinin ise yalnızca %20.0’ının insan hakları ile ilgili ders almış olduğu göz önünde bulundurularak dördüncü sınıf öğrencilerinin genellikle insan hakları konusundaki

bilgi seviyelerinin daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Ancak bazı temel konularda bilgi düzeylerinin birinci sınıf öğrencilerinden daha düşük olduğu saptanmıştır. Örneğin “Kuvvetler Ayrılığı İlkesi, İnsan Haklarının Devlete Karşı Korunmasında Dayanılan Temel Güvencelerden Biridir.” Tanımına Katılıyor Musunuz?’ sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında dördüncü sınıf öğrencilerinin katılım oranı birinci sınıf öğrencilerine göre daha düşük çıkmıştır. Bir farklı soruda dördüncü sınıf öğrencilerinin Uluslararası Ceza Mahkemesi alanıyla ilgili konularda bilgi seviyesinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dördüncü sınıflarda yaşanan bu bilgi eksikliği insan hakları ile ilgili almış oldukları derslerin verimliliğinin yetersiz olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bu durum, insan hakları eğitiminin daha etkili bir şekilde düzenlenmesi ve uygulanması gerekliliğini ortaya çıkartmıştır.

Araştırmamıza katılan öğrencilerin bireysel anlamda insan hakları ihlallerine yönelik algı düzeyinin ölçülmesini analiz eden sorulara baktığımızda, birinci sınıf öğrencileri ve dördüncü sınıf öğrencileri dijital ortamda gizlilik haklarının korunmadığını düşündükleri sonucuyla karşılaşılmıştır. Bu sonuçlara paralel şekilde son yıllarda dijital görünmezlik hakları üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında kişinin onu ve itibarını sarsacak, özel hayatına ihlal edici sonuçlar doğuracak sorunların yargısal içtihatlarla hukuki bir çerçeveye getirilmesinin beklendiği anlaşılmaktadır (Gül, 2021). Dördüncü sınıf öğrencilerinde %82.0 ve birinci sınıf öğrencilerinde %84.0 olan bu oran, insan haklarına yönelik alınan eğitimlerden bağımsız dijital mecraların güvenilirliğinin sorgulandığı bir sonuçtur. Yaygın kanaate göre dijital ortamda insan haklarına yönelik ihlallerin varlığı bu alanda ivedilikle düzenlemelerin yapılması ve hak ihlallerine önüne geçilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bulgularımızda ele aldığımız son konu olan bireysel sorumluluğu almaya yönelik tutum ve davranışları ölçmek için sorduğumuz soruların analizine baktığımızda, araştırmamıza katılan öğrencilerin insan hakları ihlali olduğunu düşünmesine rağmen bireysel anlamda sorunların çözümüne yönelik katkı sağlama isteklerinin düşük olduğunu görmekteyiz. Örneğin “Günlük Yaşamınızda veya Çevrenizde İnsan Hakları İhlallerini Fark Eder Misiniz?” sorusunun analizinde genele bakıldığında %82.0 evet %4.0 hayır denildiği görülmektedir. Ancak iki grubunda çevresindeki insan hakları ihlallerini fark etmesine rağmen bu sorunlara karşı kayıtsız kaldığını “İnsan Hakları İhlallerine Karşı Mücadelede Sivil Toplum Kuruluşunda Rol Almayı Düşünür Müsünüz?” sorusuna vermiş oldukları %43.0’lık evet ve %31.0’lık hayır cevabında görmek mümkündür. Oysa sivil toplum ve insan hakları ile ilgili kaynaklara göz atılan bir çalışmada kendini “İnsan Hakları STK’ları” olarak adlandıran oldukça fazla yapılanma vardır (Van Hove, 2021:20). Araştırmamıza katılan öğrencilerin farkındalıklarına rağmen bu ihlallere kayıtsız kalmaları önemli bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın sonuçlarına dayanarak, günümüze kadar yaşanan insan hakları ihlallerini bir nebze olsun engelleyebilmek ve bilinçlenmek, insan hakları eğitiminin daha etkili ve verimli hale gelmesini sağlayabilmek adına yapılması öngörülen noktalar şunlardır; eğitimi verilen insan hakları ile ilgili derslerin müfredatının gözden geçirilerek daha kapsamlı ve etkili hale getirilmesi, eğitimi alan öğrencilerin derslere interaktif katılımının desteklenmesi ve öğrencilerin aktif katılımının sağlanması

için çeşitli etkinliklerin, konferansların düzenlenmesi şeklinde sıralanabilir. Üniversite öğrencilerinin birinci sınıftan itibaren insan hakları ile ilgili dersleri alarak üniversite dönemi ve mezuniyet sonrası hayatları için daha bilinçli bireyler haline gelmeleri desteklenmelidir. Öğrencilerin geri bildirimleri göz önünde bulundurularak ders içerikleri ve öğretim yöntemleri devamlı olarak güncellenmeli ve iyileştirilmelidir. Ayrıca bu konuda öğrencilerin insan hakları ihlallerine yönelik aktif sorumluluk almalarını sağlayacak öğrenci kulüplerinin kurulması, bu konularda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliklerinin geliştirilmesi üniversite yönetimi ve akademik personel tarafından üstlenilmesi gereken bir sorumluluk olarak görülmelidir. Sadece üniversite öğrencilerinin değil toplumun bilinçlenmesi adına yapılan çalışmaların artırılması insan hakları ihlallerinin arttığı günümüzde toplumsal iyileşmenin sağlanmasına yönelik önemli bir etken katkı olacaktır.

KAYNAKÇA

Çelebi, C. (2021). “Öğretmen adaylarının insan haklarına ilişkin algıları”, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(1), 1-15.

Dinçkol, H. A. (2021). “Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu’nun Ayrımcılık Yasağının İhlali Kapsamında İdari Yaptırım Yetkisi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 27(1), 188-215.

Dolmacı, N., & Kuşat, N. (2015). “Üniversite Gençliğinin Vatandaşlık Hak Ve Sorumluluklarına İlişkin Bilinç Ve Farkındalıkları Üzerine Bir Araştırma: Isparta Meslek Yüksekokulu Örneği.”, Muhasebe Ve Finansman Dergisi, (65), 161-180.

Dündar-coecke, S. (2021). “Lisans Öğrencilerinin İnsan Hakları Duyarlılığına İlişkin Bir Araştırma”, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 53(53), 363-378.

Gül, C. & İspir, R. (2021). “Dijital Görünmezlik Hakları”, Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 7(42):1272-1279.

Kalem Berk, S. (2019). “Türkiye Üniversitelerinde İnsan Hakları Derslerine ve Çalışmalarına İlişkin Niceliksel Bir İnceleme”, Üniversite Araştırmaları Dergisi, 2(2), 58-77.

Tübitak. (2023a). “Üniversite öğrencileri araştırma projeleri desteği çağrı duyurusu”, https://tubitak.gov.tr/sites/default/files/2024-04/2209-a_2023_26092023.pdf

Tübitak. (2023b). “Üniversite öğrencileri araştırma projeleri destekleme programı 2023 yılı 2.dönem çağrısı destek hakkı kazananların listesi”, https://tubitak.gov.tr/sites/default/files/202404/2209a_2023_2_destek_almaya_hak_kazananlar_listesi.pdf

Van Hove, B. U., & Akgüngör, S. (2021). “Sivil Toplum Kuruluşları ve İnsan Hakları: Bir Literatür İncelemesi”, Sivil Toplum, 25, 2022.

EKLER

Ek 1. Anket Soruları

1-Yaşınız?

A) 18-25 B) 26+

2-Cinsiyetiniz?

A) Kadın B) Erkek

3-Kaçıncı sınıfsınız?

A) 1.Sınıf B) 4.Sınıf

4-Daha çok hangi sosyal medya uygulamasını kullanıyorsunuz?

A) X B) Instagram C) Facebook

5-İnsan hakları ile ilgili ders aldınız mı?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

6-İnsan hakları evrensel midir?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

7-”İnsanlar haklarını eşit olarak kullanamıyor” ifadesine katılıyor musunuz?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

8-Dijital ortamda gizlilik haklarınızın yeteri kadar korunduğunu düşünüyor musunuz?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

9-Dijital ortamda görüşlerinizi özgürce ifade edebiliyor musunuz?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

10-”İnsan hakları alanında sorunların sebebi yasaların eksikliğidir”

ifadesine katılıyor musunuz ?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

11-Dijital ortamda doğruluğu kanıtlanmamış ithamların hak ihlali olduğunu düşünüyor musunuz?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

12-İnsan haklarının kamu kurumlarınca uluslararası örgütler ve yasalar çerçevesinde yeterince iyi korunduğunu ve uygulandığını düşünüyor musunuz ?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

13-”Kuvvetler ayrılığı ilkesi, insan haklarının devlete karşı korunmasında dayanan temel güvencelerden biridir” tanımına katılıyor musunuz ?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

14-Olağanüstü durumlarda yaşama hakkımızın dışındaki diğer tüm haklar sınırlandırabileceğine katılıyor musunuz ?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

15-”Özel hayatın gizliliği yasal nedenleri bulunması halinde sınırlanabilen haklardan biridir” tanımına katılıyor musunuz ?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

16-Haklarınızın ihlal edildikten sonra başvurulacak ilk yerin yargısal koruma olduğunu biliyor musunuz ?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

17-İnsan hakları günü tarihinin 10 Aralık olduğunu biliyorum.

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

18-Günümüz insan haklarının yeterli ve kapsamlı olduğunu düşünüyorum.

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

19-Anayasanın 13.maddesine göre temel hak ve hürriyetler ancak kanunla sınırlandırılabilceğini düşünüyor musunuz ?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

20-Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin görev alanı insanlığa karşı suçlar olduğunu biliyor musunuz?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

21-Bir birey bir cürümle suçlandığında veya diğer bir yasal anlaşmazlığa karıştığında adil yargılanma hakkına sahip olduğunu biliyor musunuz?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

22-Devletin insan hakları ile ilgili yükümlülüklerini biliyorum.

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

23-“İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’nin önemi yargısal denetim mekanizması kurmasına dayanmaktadır” bunu biliyor musunuz ?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

24-İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından hazırlandığını biliyor musunuz ?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

25-Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunu daha önce duydunuz mu?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

26-Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun, ülkemizde ayrımcılığın önlenmesi açısından etkili olduğunu düşünüyorum.

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

27-Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun Ayrımcılık Yasağı ile İşkence ve Kötü Muamele Yasağı bağlamında başvuru kabul ettiğini

biliyor muydunuz ?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

28-Sosyal medyanın insan haklarına etkisi olduğunu düşünüyor musunuz ?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

29-İnsan Hakları ihlallerine karşı mücadelede sivil toplum kuruluşunda rol almayı düşünür müsünüz ?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

30-Günlük yaşamınızda veya çevrenizde insan hakları ihlallerini fark eder misiniz ?

A) Evet B) Kararsızım C) Hayır

DESTEK VE TEŞEKKÜR

Bu çalışma TÜBİTAK BİDEB tarafından desteklenmiştir.